

วิเคราะห์บทบาทของพรรคประชาธิปัตย์ในกระบวนการทางการเมือง

วิธีการวิจัยสนาม

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากการออกพื้นที่เป็นข้อมูลใน 2 รูป รูปหนึ่งคือ ข้อมูลจากแบบสอบถาม (questionnaires) และข้อมูลในอีกรูปหนึ่งกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview) บุคคลชั้นนำของพรรคประชาธิปัตย์ทั้งที่ยังคงอยู่ในพรรคและผู้ที่ออกจากพรรคไปแล้ว

ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยส่งไปจำนวน 337 ฉบับ ได้ส่งไปถึงพรรค สส. พรรคประชาธิปัตย์ชุดปัจจุบัน (2522 - 2526) ทั้งหมด พรรคชาติสมิคร ส.ส. เมื่อปี 2522 แต่ไม่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา (สุ่มตัวอย่างโดยพยายามเฉลี่ยไปเกือบทุกจังหวัดที่พรรคประชาธิปัตย์ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง) พรรคประชาชนสาขาพรรคเกือบทุกสาขา รองประชาชนสาขาพรรคบางสาขา เลขาธิการสาขาพรรคบางสาขา และสมาชิกสาขาพรรคบางสาขา กรรมการพรรคประชาธิปัตย์ เจ้าหน้าที่พรรคประชาธิปัตย์บางท่าน รวมทั้งหมด 337 ฉบับ โดยผู้วิจัยได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามกลับคืนมาคือพอสมควร โดยได้รับแบบสอบถามกลับมา 92 ฉบับ แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้พยายามส่งไปให้ทั่วถึงสาขาพรรคประชาธิปัตย์ทั่วประเทศ และส่งไปถึงพรรคสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ในกรุงเทพมหานครด้วย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (interview) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำพรรคประชาธิปัตย์ทั้งที่ยังคงอยู่กับพรรค และที่ได้ออกจากพรรคไปแล้ว โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง (sampling) พรรคผู้เพอร์คนต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของท่านเหล่านั้นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดคือ บางท่านมีธุรกิจมากมายติดคอขอสัมภาษณ์

ท่านไต่ถาม หรือบางท่านไปต่างประเทศยังไม่กลับ บางท่านมีธุรกิจมาก แต่ก็ยังปลื้ม
เวลาให้ผู้สัมภาษณ์ได้เข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ แต่เวลาจำกัด จนผู้สัมภาษณ์ไม่อาจสัมภาษณ์อย่าง
เจาะลึกลงไปมาก ๆ ได้ เพราะต้องใช้เวลามากและความคุ้นเคยต้องมีพอสมควร หรือ
บางท่านอายุมากแล้ว ผู้สัมภาษณ์ไม่อาจรบกวนท่านได้ สิ่งเหล่านี้เป็นข้อจำกัดในการขอ
สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงมา แต่ผู้วิจัยต้องขอยอมรับว่าท่านต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ให้
ความร่วมมือต่อผู้วิจัยอย่างค้ำมือทุก ๆ ท่านที่ผู้วิจัยได้มีหนังสือขอเรียนสัมภาษณ์ไปถึง

ในส่วนการสัมภาษณ์บรรดาผู้นำพรรคประชาธิปไตยที่ได้ออกจากพรรคไปแล้ว ท่าน
เหล่านั้นก็ได้ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์เป็นอย่างดี แม้บางท่านอาจปฏิเสธบ้าง
เนื่องจากเกรงว่าข้อความที่ให้สัมภาษณ์ไปอาจจะไปกระทบกระเทือนผู้อื่นเข้า จะเป็นการ
ไม่ดี (นายธรรมบุญ เทียนเงิน 12 พ.ค. 25) ทั้ง ๆ ที่ท่านต่าง ๆ เหล่านี้มีธุรกิจส่วน
ตัวของท่านมาก ท่านก็ยังปลื้มเวลาให้สัมภาษณ์ตามโอกาสอันควร ซึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณ
มา ณ โอกาสนี้ด้วย

จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยส่งไปนั้น อาจแสดงเป็นตารางเนื้อหาจากแบบสอบถามได้เป็น
ตอน ๆ ดังนี้

1. หมวด ก. เป็นข้อมูลทั่วไป ตารางที่ 1-12
2. หมวด ข. สำหรับสมาชิกพรรค ร่วมก่อตั้งพรรคในปี 2489 เรื่อง
สาเหตุการก่อตัวของพรรคประชาธิปไตย เนื่องมาจาก

ตอนที่ 1 ความจำเป็นต้องรวมตัวกันของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภา เพื่อร่วมกันคัดค้านรัฐบาลอย่าง เป็น
กลุ่มก้อน
ตารางที่ 13-21

ตอนที่ 2 ความต้องการที่จะมีพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร
ตารางที่ 22-23

ตอนที่ 3 ความต้องการที่จะสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย
ตารางที่ 24-25

3. หมวด ค. การที่พรรคประชาธิปัตย์คงอยู่แก่ได้ยาวนาน เนื่องจาก

ตอนที่ 1. ลักษณะความเป็นผู้นำของนายควง อภัยวงศ์ และ
ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นที่นิยมกัน
แผนภูมิที่ 11

ตอนที่ 2. การต่อสู้ของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
ตารางที่ 26-31

ตอนที่ 3. การเข้ามีส่วนร่วมในองค์กรบริหารพรรคของสาขาพรรค
ตารางที่ 32-37

ข้อมูลทั่วไป

1. ตำแหน่งในพรรคของผู้ตอบ (ตอบได้หลายข้อ)

ตารางที่ 1 แสดงตำแหน่งในพรรคของผู้ตอบ

ลำดับ	ตำแหน่งในพรรคของผู้ตอบ	จำนวน	ร้อยละ
1	หัวหน้าพรรค	0	0
2	รองหัวหน้าพรรค	1	1.15
3	เลขาธิการพรรค	1	1.15
4	รองเลขาธิการพรรค	0	0
5	กรรมการบริหารพรรค	6	6.69
6	กรรมการบริหารสาขาพรรค	18	20.90
9	สมาชิกทั่วไปของพรรค	35	40.23

ลำดับ	ตำแหน่งในพรรคของผู้ตอบ	จำนวน	ร้อยละ
8	อื่น ๆ ระบุ...		
	- เจ้าหน้าที่พรรค ฯ	3	3.45
	- กรรมการกลุ่มเยาวชน ปชป.	1	1.15
	- ประชาชนที่อยู่วงนอก	1	1.15
	- เยาวชนพรรค	2	2.23
	- เลขานุการสาขาพรรค	1	1.15
	- ที่ปรึกษาพรรค	1	1.15
	- ประธานสาขาพรรค	2	2.23
	- ประธานสาขาพรรค เลขานุการสาขาพรรค		
	โฆษกพรรค	1	1.15
	- สมาชิกสามัญ อดีต ส.ส. กทม.	1	1.15
	- ประธานสาขาพรรค รองประธานสาขาพรรค เลขานุการสาขาพรรค รองเลขานุการสาขาพรรค	2	2.23
	- ประธานสาขาพรรคและเลขานุการสาขาพรรค	2	2.23
<u>นอกนั้นตอบว่า</u>			
	- กรรมการบริหารสาขาพรรค ผู้เริ่มก่อตั้งในปี 2489	1	} 3.45
	- กรรมการบริหารสาขาพรรค ประธานสาขาพรรค	1	
	- กรรมการบริหารสาขาพรรค เลขานุการสาขาพรรค	1	

ลำดับที่	ตำแหน่งในพรรคของผู้ตอบ	จำนวน	ร้อยละ
-	สมาชิกทั่วไปของพรรค ส.ส.	1	} 6.90
-	สมาชิกทั่วไปของพรรค ที่ปรึกษาสาขาพรรค อัครผู้สมัคร ส.ส. ในนามพรรคประชาธิปไตย ปี 2522	1	
-	สมาชิกทั่วไปของพรรค ที่ปรึกษาสาขาพรรค	1	
-	สมาชิกทั่วไปของพรรค ประธานสาขาพรรค	1	
-	สมาชิกทั่วไปของพรรค อัครผู้สมัคร ส.ส. ปี 2522	1	
	รวม	5	100.00

จากคำถามที่ว่า ตำแหน่งในพรรคของผู้ตอบนั้น ผู้ถามเปิดโอกาสให้ตอบได้หลายข้อ เพราะผู้ตอบแต่ละคนยอมรับตำแหน่งในพรรคต่าง ๆ กันตามการเข้ามีส่วนร่วมในพรรคของแต่ละบุคคล จากคำตอบที่ได้มา ทำเป็นตารางร้อยละ พบว่าตำแหน่งหัวหน้าพรรคไม่มีผู้ตอบมาเลย เพราะผู้ถามใช้ตำแหน่งนี้ในการสัมภาษณ์โดยตรงเท่านั้น ส่วนตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคตอบมา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.15 ตำแหน่ง เลขาธิการพรรคตอบมา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.15 ตำแหน่ง รองเลขาธิการพรรค ไม่มีผู้ตอบมาเลย ส่วนตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค ตอบมาร้อยละ 6.90 ตำแหน่ง กรรมการบริหารสาขาพรรค ผู้ตอบมา ร้อยละ 20.70 ตำแหน่งสมาชิกทั่วไปของพรรค ตอบมามากที่สุดคือ ร้อยละ 40.23 ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ ที่ให้ผู้ตอบระบุมาเองนั้นมีดังนี้ เจ้าหน้าที่ของพรรค ตอบมาร้อยละ 3.45 กรรมการกลุ่มเยาวชนประชาธิปไตย ตอบมาร้อยละ 1.15 ประชาชนที่อยู่ภายนอกตอบมาร้อยละ 1.15 เยาวชนพรรค (Y.D. = Young Democrat)

ตอบมาร้อยละ 2.30 ที่ปรึกษาพรรคตอบมาร้อยละ 1.15 ตำแหน่งประธานสาขาพรรค (ตำแหน่งนี้เท่านั้น) ตอบมาร้อยละ 2.23 ส่วนผู้ที่ดำรงหลายตำแหน่งที่ตอบมามีดังนี้ ประธานสาขาพรรค เลขานุการสาขาพรรค โฆษกพรรค แต่ละตำแหน่งตอบมาร้อยละ 1.15 สมาชิกสามัญ อดีต ส.ส. กทม. ตอบมาร้อยละ 1.15 ประธานสาขาพรรค รองประธานสาขาพรรค เลขานุการสาขาพรรค รองเลขานุการสาขาพรรค ตอบมาร้อยละ 2.23 ประธานสาขาพรรค รองเลขานุการสาขาพรรค ตอบมาร้อยละ 2.23 นอกจากนี้ มีผู้ตอบกลับมามี กรรมการบริหารสาขาพรรค ซึ่งเป็นผู้เริ่มก่อตั้งพรรคนี้ในปี 2489 ตอบมาร้อยละ 1.15 กรรมการบริหารสาขาพรรคและเป็นประธานสาขาพรรคตอบมาร้อยละ 1.15 นอกจากนี้มีอีก 6 คน ที่ตอบกลับมามี เป็นสมาชิกทั่วไปของพรรค และขณะเดียวกันดำรงตำแหน่งต่อไปนี้ด้วย เป็น ส.ส. 1 คน เป็นที่ปรึกษาพรรค อดีตผู้สมัคร ส.ส. ในนามพรรคประชาธิปัตย์ปี 2522 1 คน เคยเป็น ส.ส. ปี 2519 1 คน เป็นที่ปรึกษาสาขาพรรค 1 คน เป็นประธานสาขาพรรค 1 คน อดีตผู้สมัคร ส.ส. ปี 2522 1 คน แต่ละคนคิดเป็นร้อยละ 1.15

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่า จำนวนผู้ตอบกลับมาที่เป็นสมาชิกทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ $40.23 + 6.90 = 47.13$ ส่วนตำแหน่งที่มีผู้ตอบกลับมารองลง ไปคือกรรมการบริหารสาขาพรรคคิดเป็นร้อยละ $20.7 + 3.45 = 24.15$ ส่วนตำแหน่งที่มีผู้ตอบกลับมาน้อยที่สุดคือ ตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค กรรมการกลุ่มเยาวชนประชาธิปัตย์ ประชาชนที่อยู่วงนอกที่ปรึกษาพรรค คิดเป็นร้อยละอย่างละ 1.15 (ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ ที่คิดเป็นร้อยละ 1.15 นั้น เป็นตำแหน่งที่ซ้ำ ๆ กันในบางตำแหน่ง แต่ผู้วิจัยแจกแจงให้เห็นเป็นรายละเอียด) ตำแหน่งที่ไม่มีผู้ตอบกลับมาเลยคือตำแหน่งหัวหน้าพรรค (ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรงแทน)

2. เพศของผู้ตอบ

จากแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา ปรากฏว่าผู้ตอบเป็นชาย ร้อยละ 89.9 เป็นสตรี ร้อยละ 10.11 ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 แสดงเพศของผู้ตอบ

ลำดับ	เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1	ชาย	80	89.90
2	หญิง	9	10.10
	รวม	89	100.00

3. อายุ

ตารางที่ 3 แสดงอายุของผู้ตอบ

ลำดับ	ปี	จำนวน	ร้อยละ
1	20 - 25	7	7.87
2	26 - 30	1	1.12
3	31 - 35	9	10.11
4	36 - 40	13	14.61
5	41 - 45	19	21.35
6	46 - 50	13	14.61
7	51 - 55	12	13.48
8	56 - 60	6	6.74
9	61 - 65	6	6.74
10	66 - 70	1	1.12
11	10 ปีขึ้นไป	2	2.25
	รวม	89	100.00

จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า จำนวนผู้ตอบมากที่สุดอยู่ในช่วงอายุ 41 - 45 ปี ร้อยละ 21.35 รองลงมาคือผู้ตอบที่อยู่ในช่วงอายุ 36 - 40 ปี ร้อยละ 14.61 และ 46 - 50 ปี ร้อยละ 14.61 รองลงมาอีกคือช่วงอายุ 51 - 55 ปี ร้อยละ 13.43 ส่วนช่วงอายุที่มีผู้ตอบน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 26 - 30 ปี ร้อยละ 1.12 กับช่วงอายุ 66 - 70 ปี ร้อยละ 1.12

4. การศึกษา

ตารางที่ 4 แสดงการศึกษา

ลำดับ	การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1	ต่ำกว่า ป.4	1	1.12
2	สำเร็จ ป.4	2	2.25
3	จบ ป.5 - ป.7 หรือเทียบเท่า	5	5.62
4	สำเร็จ ม.ศ.3 หรือ ม. 6 หรือเทียบเท่า	19	21.35
5	สำเร็จ ม.ศ.5 หรือ ม.8 หรือเทียบเท่า	13	14.61
6	สำเร็จปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	25	25.10
7	สูงกว่าปริญญาตรี	16	17.98
8	อื่น ๆ ระบุ...		
	- วุฒิทางครู	2	2.25
	- ผดุงครรภ์	1	1.12
	- ม.ศ.4	1	1.12
	- อาชีวชั้นสูงแผนกพาณิชยการ	1	1.12
	- นักธรรมเอก	1	1.12
	- พ.ม.	1	1.12
	- อนุปริญญา	1	1.12
	รวม	89	100.00

จากตารางข้างต้น ปรากฏว่าการศึกษาของสมาชิกส่วนมากที่สุดสำเร็จปริญญาตรีหรือเทียบเท่าร้อยละ 20.1 รองลงมาคือสำเร็จ ม.ศ.3 หรือ ม.6 หรือเทียบเท่า ร้อยละ 21.35 รองลงมาอีกคือสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 17.98 การศึกษาที่ตอมมาน้อยที่สุดคือ อนุบาล ม.ศ.4 อาชีวะชั้นสูงแผนกพาณิชยกรรม นักธรรมเอก พม. อนุปริญญาต่ำกว่า ป.4 แต่ละอาชีพคิดเป็นร้อยละ 1.12

5. ศาสนา

ตารางที่ 5 แสดงศาสนาของผู้ตอบ

ลำดับ	ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
1	พุทธ	84	94.30
2	คริสต์	0	0
3	ฮินดู	0	0
4	อิสลาม	3	3.37
5	ยิว	0	0
6	อื่น ๆ ระบุ...	0	0
7	ไม่มีถือศาสนาใดๆเลย	2	2.25
	รวม	89	100.00

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ตอบมามากที่สุดคือร้อยละ 94.30 รองลงมาเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 3.37 ส่วนศาสนาอื่น ๆ คือ ศาสนาคริสต์ ฮินดู ยิว ไม่มีผู้ตอบมาเลย ส่วนผู้ที่ไม่นับถือศาสนาใดๆเลย ร้อยละ 2.25

6. สถานภาพครอบครัว

ตารางที่ 6 แสดงสถานภาพครอบครัวของผู้ตอบ

ลำดับ	สถานภาพครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1	โสด	13	14.61
2	แต่งงานอยู่ด้วยกัน	68	76.40
3	แต่งงานแต่แยกกันอยู่	3	3.39
4	หย่าร้าง	1	1.12
5	หม้าย (คู่สมรสถึงแก่กรรม)	4	4.49
	รวม	89	100.00

จากตารางข้างบนแสดงสถานภาพครอบครัวของผู้ตอบสรุปได้ว่าผู้ตอบส่วนมากแต่งงานและอยู่ด้วยกันกับคู่ครองของตน ร้อยละ 76.40 รองลงมาคือเป็นโสดร้อยละ 14.61 รองลงมาตามลำดับคือ เป็นหม้าย (คู่สมรสถึงแก่กรรม) ร้อยละ 4.49 (ซึ่งจากแบบสอบถามที่ตอบมา บุคคลในกลุ่มนี้สูงอายุนานแล้ว) แต่งงานแต่แยกกันอยู่ร้อยละ 3.37 หย่าร้าง ร้อยละ 1.12

7. อาชีพหลัก

ตารางที่ 7 แสดงอาชีพหลักของผู้ตอบ

ลำดับ	อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
1	รับจ้าง	13	15.29
2	ค้าขาย	29	34.12
3	ทำนา ทำไร่ ทำสวน	11	12.94
4	รับราชการ	12	14.12
5	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	1.18
6	อื่น ๆ ระบุ ...		
	- ทนายความ	11	12.94
	- ศ.ส.	1	1.18
	- ข้าราชการบำนาญ	4	4.71
	- ไม่มี (นักศึกษา)	3	3.53
	รวม	85	100.00

จากตารางข้างบน แสดงอาชีพหลักของผู้ตอบ สรุปได้ว่า อาชีพหลักที่มีผู้ตอบมากที่สุดคือ ค้าขาย ร้อยละ 34.12 รองลงมาตามลำดับคือรับจ้าง ร้อยละ 15.29 รับราชการ ร้อยละ 14.12 ทำนา ทำไร่ ทำสวน ร้อยละ 12.94 ทนายความ ร้อยละ 12.94 ข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 4.71 สำนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 1.18 ศ.ส. ร้อยละ 1.18 ผู้ตอบที่ยังไม่มีอาชีพคือเป็นนักศึกษา ร้อยละ 3.53

8. ภูมิภาคต่าง ๆ

ตารางที่ 8 แสดงภูมิภาคต่าง ๆ ของผู้ตอบ

ลำดับ	ภูมิภาคต่าง ๆ	จำนวน	ร้อยละ
1	ภาคเหนือ	11	11.36
2	ภาคกลาง	19	21.35
3	ภาคตะวันออก	6	6.74
4	ภาคใต้	18	20.22
5	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	26	29.21
6	กรุงเทพมหานคร	9	10.11
	รวม	89	100.00

จากตารางข้างบนแสดงภูมิภาคต่าง ๆ ของผู้ตอบ ปรากฏว่า ผู้ตอบที่มีภูมิภาคต่าง ๆ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอบมามากที่สุด ร้อยละ 29.21 รองลงมาตามลำดับ คือ ผู้ตอบที่มีภูมิภาคต่าง ๆ ภาคกลาง ร้อยละ 21.35 ภาคใต้ ร้อยละ 20.22 ภาคเหนือ ร้อยละ 12.36 กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 10.11 ภาคตะวันออก ร้อยละ 6.74

สรุปแล้วภาคที่มีผู้ตอบมากที่สุดเรียงลงไปตามลำดับถึงภาคที่มีผู้ตอบน้อยที่สุดเป็นดังนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ กรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออก

9. การเข้าเป็นสมาชิกพรรค

9.1 ทานเข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตย

ตารางที่ 9 แสดงปีที่เข้าเป็นสมาชิกพรรค

ลำดับ	ปีที่เข้าเป็นสมาชิกพรรค	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ	ปีที่เข้าเป็นสมาชิกพรรค	จำนวน	ร้อยละ
1	2489	5	5.95	19	2507	0	0
2	2490	0	0	20	2508	0	0
3	2491	0	0	21	2509	0	0
4	2492	0	0	22	2510	11	1.19
5	2493	1	1.19	23	2511	1	1.19
6	2494	0	0	24	2512	10	11.91
7	2495	1	1.19	25	2513	10	1.19
8	2496	0	0	26	2514	0	0
9	2497	0	0	27	2515	0	0
10	2498	0	0	28	2516	2	2.35
11	2499	1	1.19	29	2517	3	3.57
12	2500	3	3.57	30	2518	18	21.43
13	2501	0	0	31	2519	11	13.10
14	2502	0	0	32	2520	3	3.57
15	2503	1	1.19	33	2521	0	0
16	2504	0	0	34	2522	19	22.62
17	2505	0	0	35	2523	0	0
18	2506	0	0	36	2524	3	3.57
				37	2525	0	0
รวม						84	100.00

จากตารางข้างบน แสดงให้เห็นว่า กลุ่มผู้ที่ตอบมาส่วนมากอยู่ในช่วงปี 2511 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน ซึ่งต้องคำนึงว่า สมาชิกพรรคส่วนมากในปัจจุบันเข้าพรรคมาในช่วงปี 2511 เป็นต้นมา เพราะช่วงก่อนหน้านั้นคือช่วง 2500 ถึง 2511 เป็นช่วงที่ประเทศไทยมีการปกครองแบบเผด็จการโดยคณะทหาร (โดยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร) ช่วง 2511 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2511 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ปี 2511 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งในปี 2512 ประเทศไทยจึงมีการตื่นตัวในระบบประชาธิปไตยขึ้นมาอีก ประชาชนเริ่มตื่นตัวทางการเมืองหลังจากที่ถูกกดขี่มาอยู่ถึงเกือบ 10 ปี ประชาชนบางกลุ่มบางเหล่าที่สนใจและศรัทธาในการปกครองระบบพรรคการเมืองจึงเข้าสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกันมาก ในช่วงนั้นพรรคประชาธิปไตยยุคใหม่ก็ได้เริ่มขึ้น และพรรคประชาธิปไตยก็ได้สมาชิกพรรคคนเด่น ๆ เข้ามามาก เช่น ชวน หลีกภัย คำรง ลัทธพิพัฒน์ เป็นต้น

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้ที่เข้าพรรคในปี 2522 มีมากที่สุดคือร้อยละ 22.62 รองลงไปตามลำดับคือ ผู้ที่เข้าพรรคปี 2518 ร้อยละ 21.43 ปี 2519 ร้อยละ 13.1 ปี 2512 ร้อยละ 11.91 ปี 2489 ร้อยละ 5.95 ปี 2500 ปี 2519 ปี 2520 และปี 2524 มีเท่า ๆ กันคือร้อยละ 3.59 ปี 2516 ร้อยละ 2.38 ปีที่สมาชิกพรรคตอบมาน้อยที่สุดคือ 2493 2495 2499 2503 2510 2511 2513 แต่ละปีร้อยละ 1.19 ส่วนปีที่ไม่ได้มีสมาชิกพรรคตอบมาเลยมีดังนี้ ปี 2490 2491 2492 2494 2496 2497 2498 2510 2502 2504 - 2509 2514 2515 2521 2523 และปี 2525

9.2 เหตุผลสำคัญที่เข้าพรรค

ในข้อนี้แบบสอบถามได้ให้ผู้ตอบตอบได้อย่างอิสระ คือเติมคำลงในช่องว่างตามความคิดเห็นอิสระของตน ซึ่งคำตอบที่ได้มาอาจจัดกลุ่มและแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงเหตุผลหรือมูลเหตุจูงใจในการเข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์

ลำดับ	สาเหตุที่เข้าพรรค	จำนวน	ร้อยละ
1	ชอบนโยบายหรืออุดมการณ์ของพรรค เป็นพรรคที่มีเหตุผล มีจุดหมายสู่ประชาธิปไตย มีหลักการและยึดมั่นในนโยบายพรรค ยืนหยัดอยู่ข้างประชาชนส่วนใหญ่ อุดมการณ์และแนวทางตรงกัน นับถือนโยบายพรรค	40	47.62
2	เลื่อมใสศรัทธาในพรรค เป็นพรรคที่ซื่อสัตย์ต่อประชาชน พรรคนี้เลวร้ายที่สุด เป็นพรรคที่ดีกว่าพรรคอื่น เป็นพรรคใกล้เคียงแท้จริง เชื่อมั่นในพรรค	10	11.90
3	เป็นพรรคที่ต่อสู้เพื่อสร้างประชาธิปไตยค้ำคานระบบ เผด็จการทุกรูปแบบ ต่อสู้กับเผด็จการเพื่อให้ประเทศเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ รักระบอบประชาธิปไตย อยากมีส่วนร่วมทำงานทางการเมืองโดยตรง เพื่อสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย ประชาธิปไตย ประชาธิปไตยลึกลงมากพอควร	9	10.70
4	เพื่อเล่นการเมือง สมัคร ส.ส.	8	9.50
5	ชอบพรรค สนใจ พอใจ เพื่อนชวน พรรคพวก อยู่ในพรรค	7	8.30
6	ชอบการบริหารของพรรค	2	2.38

ลำดับ	สาเหตุที่เข้าพรรค	จำนวน	ร้อยละ
7	ศรัทธาในสมาชิกชั้นนำของพรรค ชอบและเคารพ นายควง อภัยวงศ์	2	2.38
8	อื่น ๆ		
	- เป็นพรรคการเมืองที่มีกลุ่มอาชีพ	1	1.10
	- มีนโยบายช่วยเหลือประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็น ธรรมในสังคม	1	1.10
	- เป็นพรรคของประชาชน ไม่ใช่ของบุคคลหรือกลุ่ม บุคคลใด	1	1.10
	- ร่วมกับ ส.ส. 9 คน ด้วยกัน ตั้งขึ้นเป็นพรรคใน เดือนมีนาคม 2489	1	1.10
	- เคยร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรค	1	11.10
	- การทำงานเกี่ยวข้องกับพรรค	1	1.10
	รวม	84	100.00

จากตารางข้างบนเราจะพบว่า เหตุผลหรือมูลเหตุจูงใจในการเข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ของผู้ตอบมีดังนี้

1. ชอบนโยบายหรืออุดมการณ์ของพรรค เป็นพรรคที่มีเหตุผล มีจุดหมาย ผู้
ประชาธิปัตย์ มีหลักการดีและยึดมั่นในนโยบายพรรค เป็นที่จับใจประชาชนส่วนใหญ่
- อุดมการณ์และแนวทางตรงกัน กับถือนโยบายพรรค
ผู้ที่ตอบมาในกลุ่มนี้มีมากที่สุดคือร้อยละ 47.62

2. เลื่อมใสศรัทธาในพรรค เป็นพรรคที่ซื่อสัตย์ต่อประชาชน พรรคนี้เลว
น้อยที่สุด เป็นพรรคที่ดีกว่าพรรคอื่น เป็นพรรคใกล้จะแท้จริง เชื่อมั่นในพรรค
ผู้ที่ตอบมาในกลุ่มนี้มีรองลงมาจากกลุ่มแรกคือร้อยละ 11.90
3. เพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตย เป็นพรรคที่ต่อสู้เพื่อสร้างประชาธิปไตย
คัดค้านระบบเผด็จการทุกรูปแบบ ต่อสู้กับเผด็จการ เพื่อให้ประเทศเป็นประชาธิปไตย
โดยสมบูรณ์ รักระบอบประชาธิปไตย อยากมีส่วนร่วมทำงานทางการเมืองโดยตรง
เพื่อสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย ประชาธิปไตยมีลักษณะประชาธิปไตยลักษณะที่มากพอควร
ผู้ที่ตอบมาในกลุ่มนี้ร้อยละ 10.70
4. เพื่อเล่นการเมือง สัมภร ส.ส.
ผู้ที่ตอบมาในกลุ่มนี้ร้อยละ 9.50
5. ชอบพรรค สنجใจ พอใจ เพื่อนชวน พรรคพวกอยู่ในพรรค
ผู้ที่ตอบมาในกลุ่มนี้ร้อยละ 8.30
6. ชอบการบริหารของพรรค
ผู้ที่ตอบมาในกลุ่มนี้ร้อยละ 2.38
7. ศรัทธาในสมาชิกชั้นนำของพรรค ชอบและรักเคารพนายควง อภัยวงศ์
ผู้ที่ตอบมาในกลุ่มนี้ร้อยละ 2.38
8. นอกจาก 7 ข้อ ดังกล่าวข้างต้น มีผู้ตอบมา แยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้
โดยมีผู้ตอบมาแต่ละข้อ คิดเป็นร้อยละ 1.10
 - 8.1 เป็นพรรคการเมืองที่มีกลุ่มอาชีพหลายกลุ่ม
 - 8.2 มีนโยบายช่วยเหลือประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม
 - 8.3 เป็นพรรคของประชาชน ไม่ใช่ของบุคคลเพื่อบุคคลใดหรือกลุ่ม
บุคคลใด
 - 8.4 รวมกับ ส.ส. 9 คน ด้วยกัน ตั้งขึ้นเป็นพรรค ในเดือนมีนาคม 2489
 - 8.5 เคยร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรค
 - 8.6 การทำงานเกี่ยวของกับพรรค

9.3 เคยลาออกจากพรรคนี้มาก่อนหรือไม่

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนผู้ที่ตอบว่าเคยลาออกจากพรรคนี้มาก่อนหรือไม่

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	เคย	2	2.44
2	ไม่เคย	80	97.56
	รวม	82	100.00

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่าส่วนมากผู้ตอบไม่เคยลาออกจากพรรคนี้มาก่อน ร้อยละ 97.56 ส่วนผู้ที่ตอบว่าเคยลาออกจากพรรคนี้มาก่อนร้อยละ 2.44

9.4 เป็นคำถามที่ว่าถ้าท่านเคยลาออกจากพรรคนี้มาก่อน เพราะสาเหตุใด

ปรากฏว่าจากจำนวนผู้ที่เคยลาออกจากพรรคนี้มาก่อน 2 คน มีผู้ตอบในข้อนี้มาเพียงคนเดียวว่า "เป็นเพราะมีบุคคลเข้ามาบริหารใหม่ที่ไม่เข้าใจแนวทางของพรรค"

9.5 เป็นคำถามที่ว่าถ้าท่านเคยออกจากพรรคนี้มาก่อน ท่านกลับมาเข้าพรรคนี้อีกเพราะสาเหตุใด

จากจำนวนผู้ที่เคยลาออกจากพรรคนี้มาก่อนที่ตอบมา 2 คนนั้น มีผู้ตอบในข้อนี้เพียงคนเดียว ก็ตอบว่า "มีบุคคลในพรรคจะขึ้นมาบริหารตามแนวทางพรรคที่เห็นว่าจะทำให้พรรคก้าวไปในแนวทางที่ถูกต้อง"

10. ท่านเคยเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นหรือไม่

ตารางที่ 12 แสดงผู้ที่เคยเป็นหรือไม่เคยเป็นผู้นำการเมืองในระดับท้องถิ่น

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	เคย	43	49.99
2	ไม่เคย	40	46.51
3	อื่น ๆ ระบุ		
	- ส.ส.	1	1.16
	- ผู้นำนักศึกษา	2	2.33
	รวม	86	100.00

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่ามีผู้ที่เคยเป็นผู้นำการเมืองในระดับท้องถิ่น ร้อยละ 49.99 ส่วนผู้ที่ไม่เคยเป็นผู้นำการเมืองเป็นระดับท้องถิ่น ร้อยละ 46.51 นอกจากนี้ มีผู้ตอบมาว่าเคยเป็นผู้นำนักศึกษามาก่อน ร้อยละ 2.33 และมีผู้ตอบมาว่าเป็น ส.ส. ร้อยละ 1.16

2. วิเคราะห์สาเหตุการก่อตัวของพรรคเนื่องมาจากความจำเป็นต้อง รวมตัวกันของ บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภา เพื่อร่วมกันคัดค้านรัฐบาล อย่างเป็นกลุ่มก้อน

สมมุติฐาน ก. สาเหตุการก่อตัวของพรรคอาจเนื่องมาจาก

- 2.1 ความจำเป็นต้อง รวมตัวกันของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภาเพื่อร่วมกันคัดค้านรัฐบาลอย่าง เป็นกลุ่มก้อน

2.1.1 วิธีวิจัยข้อมูลเอกสาร

แนวความคิดในการก่อสร้างพรรคประชาธิปไตยนี้ เกิดขึ้นภายหลังที่ พรรคสหชีพได้ก่อตั้งแล้ว และรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ได้ลาออกเนื่องจากแพ้

คะแนนเสียงในชั้นรับหลักการร่างพระราชบัญญัติปิดป้ายราคาสินค้าของพรรคสหชีพ ซึ่ง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นผู้เสนอ การแพะคะแนนเสียงครั้งนี้ทำให้สมาชิกสภาผู้แทน กลุ่มที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ อันมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายเลียง ไชยกาล นายปริญญา จุฑามาตย์ นายสุวิชัย พันธเศรษฐ นายโชติ คุ้มพันธุ์ นายชวลิต อภัยวงศ์ นายอินทพร วรกุล นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ และนายฟอง สิทธิธรรม ได้ร่วมกันคิด คั้งพรรคประชาธิปัตย์ขึ้น เพราะประจักษ์ความจริงว่าการที่รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ แพะคะแนนเสียงร่างพระราชบัญญัติปิดป้ายราคาสินค้า เพราะสมาชิกที่สนับสนุน นายควง อภัยวงศ์ มิได้รวมกันเป็นกลุ่มก้อน และมีได้มีระบบดำเนินงานแบบพรรค การเมือง¹ ตัวอย่างเช่น พรรคสหชีพในสมัยนั้นที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ และ เป็นพรรคฝ่ายค้านอยู่ในขณะนั้น ซึ่งรัฐบาลระยะนั้นมีนายควงเป็นนายกรัฐมนตรี (จัดตั้ง รัฐบาลครั้งที่ 14) ตั้งแต่ 31 มกราคม พ.ศ. 2489 จนกระทั่งวันที่ 18 มีนาคม 2489 จึงได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎร² ดังนั้นสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรกลุ่มที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ จึงตกลงกันจัดตั้งพรรค การเมืองนั้น ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2489 แล้วไปเชิญนาย ควง อภัยวงศ์ มาเป็นหัวหน้าพรรค และเชิญ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นรอง หัวหน้าพรรค โดยมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเลขาธิการพรรค โดยนำเอาพรรค ก้าวหน้าของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และพรรคประชาธิปัตย์ ของ ดร.โชติ คุ้มพันธุ์ มารวมกันเป็นพรรคประชาธิปัตย์³ ประเดิมเวทีการเมืองโดยการเป็นฝ่ายค้านรัฐบาล สมัยนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี

¹ อนุสรณ์ในพระราชทานเพลิงศพ พันตรีควง อภัยวงศ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ ไทยสัมพันธ์, ม.ป.ป., หน้า

² ทหารเก่า, เบื้องหน้าเบื้องหลังของพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 5.

³ นิรุฒิ สุทธิสงคราม, กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์ (กรุงเทพมหานคร : พรรค ประชาธิปัตย์, 2519), หน้า 1.

พรรคประชาธิปัตย์มีลักษณะพิเศษเป็นของตัวเอง ซึ่งแตกต่างไปจากพรรคการเมืองอื่น ๆ อย่างน้อยก็ใน 3 ประการ คือ ¹

ในประการแรก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและบุคคลที่มาารวมตัวกันจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์นั้น เป็นผู้ที่สนใจในการเมืองตามแบบประชาธิปไตยและได้มีส่วนสำคัญในการต่อต้านรัฐบาลที่มีแนวทางเผด็จการ นับตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา

ประการที่สอง ชาวประชาธิปัตย์ซึ่งถือเป็นนักการเมืองรุ่นบุกเบิกนั้น ต่างก็มีประสบการณ์ทางการเมืองมาอย่างโชกโชน โดยเป็นผู้ที่ได้รับภัยจากอำนาจเผด็จการ ถูกขังคุก ถูกปล่อยเกาะอยู่เป็นเวลาหลายปี เช่น ม.ร.ว. นิมิตร มงคลนวัตน์ พระยาศรภักย์พิพัฒน์ นายสอ เศรษฐบุตร นายโชติ คุ้มพันธุ์ และนายธรรมบุญ เทียนเงิน เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ต้องประสบเคราะห์กรรมทางการเมือง โดยที่ไม่ได้เป็นนักการเมืองอาชีพมาก่อน ภายหลังจากที่ได้รับการปลดปล่อยแล้วจึงได้เข้าสู่การเมืองอย่างเต็มตัวตามวิถีทางประชาธิปไตย คือ สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถึงสมัยนั้นประชาชนที่ต่อต้านอำนาจเผด็จการได้ให้ความสนับสนุนผู้สมัครอิสระเหล่านี้มาก ดังที่เรียกกันว่า "ผู้แทนคนยากข้าง" "ผู้แทนขี้คุก" บ้าง ผู้แทนอิสระเหล่านี้ได้รวมกันจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์นั้นในเวลาต่อมา

ในประการสุดท้าย พรรคประชาธิปัตย์ได้ทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านตั้งแต่แรกเริ่มและเป็นพรรคฝ่ายค้านพรรคเดียว ซึ่งรวมกลุ่มกันคัดค้านรัฐบาลเผด็จการในยุคต่าง ๆ ตลอดจนมาในขณะที่พรรคการเมืองอื่น ๆ ส้มเล็กไป หรือเปลี่ยนไปเป็นฝ่ายรัฐบาล

¹ ธีรวิฑูลี สุทธิสงคราม, กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 1 - 2.

กล่าวได้ว่าพรรคประชาธิปัตย์มีลักษณะเดิมเป็นของตัวเองและต่อสู้เพื่อประชาชน
มาตลอด โดยอาจแบ่งช่วงเวลาการต่อสู้ของพรรคออกเป็นระยะ 3 ระยะ คือ ¹

ระยะที่หนึ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2489 - 2500 เป็นช่วงแห่งการช่วยสร้างพรรค
ประชาธิปัตย์และระบบรัฐสภา

ระยะที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2516 เป็นช่วงเวลาแห่งการต่อสู้คัดค้าน
ระบบเผด็จการ

ระยะที่สาม นับตั้งแต่ พ.ศ. 2516 - ปัจจุบัน เป็นช่วงเวลาแห่งการฟื้นฟู
ประชาธิปัตย์ และจึกลำดับความสำคัญในนโยบายของพรรคให้สอดคล้องและสนับสนุนแนบแน่น
กับมวลชนกับเพื่อความป็นธรรมทาง เศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่าพรรคประชาธิปัตย์ในระยะแรกเริ่มนั้นได้มีบทบาทอยู่ท่ามกลางบรรยากาศ
ทางการเมืองถึงเผด็จการและเผด็จการพรรค จึงได้ลำดับความสำคัญของแนวทางการ
ต่อสู้โดยนำเอาพรรคประชาธิปัตย์ ด้พิทการเมือง การควบคุมรัฐบาลที่มีแนวโน้มไปในทาง
ใช้อำนาจเกินขอบเขตเป็นเป้าหมายสำคัญ ² โดยพรรคมีความเห็นว่าการต่อสู้เพื่อความ
เท่าเทียมกันทางการเมือง การมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นเงื่อนไขแรกที่จะนำ
ประเทศไปสู่ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้ว่าใน
บรรดานายกรัฐมนตรีไทยก่อนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2516 นั้น มีหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
(นายควง อภัยวงศ์) ผู้เคียวซึ่ง เป็นนายกรัฐมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรอย่างบริสุทธิ์ การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของบรรดาผู้นำพรรคประชาธิปัตย์
นั้นเป็นไปตามวิถีทางการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง นโยบายของรัฐบาล
ชุด ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (คณะที่ 13) นายควง อภัยวงศ์ (คณะที่ 20) มีลักษณะ
แตกต่างไปจากนโยบายของรัฐบาลชุดอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือได้ระบุไว้

¹ ธีระวุฒิ สุทธิสงคราม, กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 3.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3-4.

อย่างชัดเจนว่ามีความประสงค์ที่จะแยกราชการประจำกับราชการฝ่ายการเมืองออกจากกันให้เด็ดขาด เพื่อให้การปกครองได้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ไม่ให้ทหารเข้าเล่นการเมือง และไม่ให้ทหารเป็นเครื่องมือของนักการเมืองใด ๆ

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 ซึ่งเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 ก็เป็นผลจากการดำเนินงานร่างในสมัยที่ประชาธิปไตยเป็นรัฐบาล โดยให้มีการแยกราชการประจำกับฝ่ายการเมืองออกจากกัน มีข้อห้ามไม่ให้รัฐบาลประกอบกิจการถ้าในฐานะประธานกรรมการหรือผู้จัดการ เพื่อป้องกันการใช้ตำแหน่งทางการเมืองหาผลประโยชน์ เป็นต้น

การปฏิวัติของประชาชนในเดือนตุลาคม 2516 ได้ช่วยให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยกลับคืนสู่วงการเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง การตื่นตัวของประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 มีมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ปัญหาเรื่องการปฏิวัติรัฐประหารล้มล้างรัฐธรรมนูญและยุบสภา ก็จู่จะหมดไป พรรคประชาธิปัตย์จึงได้จัดลำดับความสำคัญของนโยบายและเป้าหมายทางการเมืองเสียใหม่ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยในปัจจุบันพรรคได้ย้ำความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจมากขึ้น¹

จากหนังสือ "นายควง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปัตย์" ซึ่งเขียนโดย ณัฐวุฒิ สุธงศ์สงคราม ในหน้า 50-62 นั้น รวมความได้ว่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 20 มิถุนายน 2475 นำโดย "คณะราษฎร" ซึ่งถือว่าเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของไทย แต่มาไม่นานก็มีพรรค "คณะชาติ" ตั้งขึ้นมา โดยมีพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ และ ดร.โชติ คุ่มพันธุ์ เป็นต้นคิด แต่ต่อมาพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ก็ได้เลิกมีความคิดนี้เสีย และได้เข้าร่วมมือเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ส่วนคณะชาติคนอื่น ๆ ก็ต้องประสบวิบากกรรมทางการเมือง เป็นอันว่าคณะราษฎรหรือ

¹ ณัฐวุฒิ สุธงศ์สงคราม, กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 3-4.

บุคคลในคณะราษฎรได้กุมอำนาจทางการเมืองและการปกครองประเทศไทยตลอดมาจนกระทั่งถึงเสร็จสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประเทศไทยได้ประกาศสันติภาพ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2486

หลังวันประกาศสันติภาพเป็นต้นมา พรรคการเมืองตามกฎหมายก็เริ่มมีขึ้น เช่น พรรคสหชีพ ของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ พรรคก้าวหน้าของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และพรรคประชาธิปไตยของ ดร.โชติ คุ่มพินธุ์ ส่วนงานของคณะราษฎรเดิมได้แปรรูปมาเป็นพรรคแนวรัฐธรรมนูญ แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ประเทศไทยเราได้มีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยใหม่ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง อำนาจทางการเมืองและการปกครองซึ่งตกอยู่ในกำมือของนายปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ รัฐบุรุษอาวุโสและหัวหน้าพลพรรคเสรีไทย

ภายหลังจากประกาศสันติภาพ 16 สิงหาคม 2485 แล้ว พันตรีควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ลาออกจากนายกรัฐมนตรีเพื่อความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เคยร่วมรบมาอยู่กับประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าเสรีไทยนอกประเทศกลับจากสหรัฐอเมริกามาดำรงตำแหน่งสืบต่อ โดยช่วงก่อนหน้า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กำลังจะกลับมา นายทวี บุญยเกษตร ได้เป็นนายกรัฐมนตรีไปพลางก่อน (17 วัน ระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม ถึง 17 กันยายน 2486) เพื่อ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กลับมาจึงได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมาระหว่างวันที่ 17 กันยายน 2486 - 31 มกราคม 2489 จึงยุบสภาและเลือกตั้งทั่วประเทศ มีพันตรี ควง อภัยวงศ์ ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกเป็นครั้งที่ 2 แต่ต่อมาก็ต้องลาออกกลางสภา เนื่องจากแพ้เสียงร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน พ.ศ. 2489 ของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส.อุบลราชธานี ซึ่งในขณะนั้นเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าเป็นแผนของพรรคสหชีพเพื่อล้มรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ เพื่อที่จะหนุนนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีพรรคสหชีพหนุนอยู่ พรรคประชาธิปไตยจึงได้อุบัติขึ้นมาเพื่อเป็นฝ่ายค้านรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ในขณะนั้น ¹

¹ ธีรวิฑูลี สุทธิสงคราม, นายควง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปไตย

นายควง อภัยวงศ์ ได้เล่าประวัติกำเนิดพรรคประชาธิปัตย์ไว้ในหนังสือที่ระลึก
พรรคประชาธิปัตย์ชุมนุม พ.ศ. 2501 ลงวันที่ 5 กันยายน 2501 ครั้งนั้น¹ ว่า

"กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์นั้น เมื่อคุณเสนีย์ ปราโมช ได้พ้นจากตำแหน่ง
เอกอัครราชทูตในกรุงวอชิงตัน หลังสงครามโลกครั้งที่สองก็ได้มาเป็นนายกรัฐมนตรีก่อ
จากนายทวี บุญยเกษตร และเมื่อได้จัดการทำสัญญาสมมุติฉบับกับฝ่ายอังกฤษและอเมริกา
เรียบร้อยแล้ว ก็ได้ยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้มีการเลือกตั้งกันใหม่ในขณะนั้น หลวงประดิษฐ์
มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) กับพวกมีความปรารถนาจะให้นายดิเรก ชัยนาม ขึ้นเป็น
นายกรัฐมนตรี้ แต่เมื่อรัฐบาลเลือกนายกในสภาเข้าคะแนนเสียงของสมาชิกทั้งประเภท 1
และประเภท 2 ส่วนใหญ่มาเลือกข้าพเจ้าเป็นนายกฯ ซึ่งยังความไม่พอใจแก่นายปรีดี
และพวกเป็นอย่างมาก แต่นายปรีดีก็มีได้แสดงออกมานอกหน้า ในสภาฯ เวลานั้นมีการ
เสนอกฎหมายอย่างมากมายในจำนวนกฎหมายทั้งหมดที่เสนอนั้น มีกฎหมายปิดป้ายแจ้งราคา
สิ่งของ เสนอโดย นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ซึ่งต่อมาได้ถูกขนานนามว่า "กฎหมายปิดป้าย
ข้าวเหนียว" กฎหมายฉบับนี้ นายทองอินทร์ ได้ร่างมาเมื่อสมัยที่เป็นรัฐมนตรีร่วมกับ
ข้าพเจ้าในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาโดยรอบคอบ
แล้ว เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนมิอย่างใด แต่กลับจะทำความยุ่งยากให้
มากกว่า โดยเฉพาะทางค่านหัวเมืองและนายทองอินทร์ได้ยอมจำนนต่อเหตุผลในครั้งกระนั้น
เมื่อมาถึงครั้งที่กล่าวมานี้ นายทองอินทร์ในนามของพรรคสหชีพกลับเสนอมารใหม่ รัฐบาล
ข้าพเจ้าได้แพ้คะแนนเสียงในชั้น รับหลักการของกฎหมายฉบับนั้น 2 คะแนน ข้าพเจ้าและ
คณะก็กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง

¹ ธีรัฐติ สุทธิสงคราม, กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 2-4.

ขณะนั้นมีสมาชิกสภาหลายนายได้ประชุมปรึกษากันจัดตั้งพรรคขึ้นมี
 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายเลียง ไชยกาล นายปริญญา จุฬามาตย์
 นายสุวิชัย พันธเศรษฐ์ นายโชติ คุ้มพันธุ์ นายชวลิต อภัยวงศ์ นายอินทур วรกุล
 นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ และนายฟอง สิทธิธรรม เป็นผู้เริ่มตั้งพรรค โดย
 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เอาพรรคก้าวหน้าของตนมารวมกับพรรคประชาธิปไตยของ
 คร.โชติ คุ้มพันธุ์ แล้วให้ชื่อว่า "พรรคประชาธิปไตย" เมื่อได้ร่างข้อบังคับกันเรียบร้อยแล้ว
 แล้ว จึงพากันมาหาข้าพเจ้าที่บ้านหน้าสนามกีฬาแห่งชาติ ชี้แจง แสดงเหตุผล และ
 ขอร้องให้ข้าพเจ้ารับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปไตยข้าพเจ้าลงในครั้งนั้นยังไม่เลื่อมใส
 ในระบบพรรคการเมืองนัก เพราะเห็นว่าสมาชิกสภาที่ดี ประชาชนก็ยังไม่รู้แจ้งเห็นจริง
 ในระบบนี้ เกรงว่าเมื่อมีระบบพรรคขึ้นแล้ว จะยังความไม่ราบรื่นในสภา แต่เมื่อ
 ได้มีการตั้งพรรคกันไปบ้างแล้ว เช่น พรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญ เป็นต้น
 กับทั้งกลุ่มนี้ มีเจตจำนงอันแน่วแน่จะตั้งพรรคกันจริง ๆ และผู้ที่อยู่ในกลุ่มนี้ก็เป็นผู้
 มีวุฒิความรู้และคงแก่เรียนกันดี ข้าพเจ้าจึงตกลงใจรับตำแหน่งเป็นหัวหน้าพรรค
 ประชาธิปัตย์ การตกลงครั้งแรกได้ตกลงยืมห้องชั้นล่างตำหนักของพระนาง เจ้าสุวัทนา
 เป็นที่ประชุม โดยที่ท่านเจ้าของตำหนักเสด็จไปประทับในต่างประเทศแล้ว นี่คือประวัติ
 โดยย่อ ๆ ของการก่อตั้งพรรคประชาธิปไตย และชาวประชาธิปไตยได้ยึดถือเอาวันที่ 5
 เมษายน เป็นวันกำเนิดของพรรค [ความจริงเป็นวันที่ 6 เมษายน 2469 แต่มาถือเอา
 วันที่ 5 เมษายน เป็นวันที่ระลึกพรรคประชาธิปไตยเพื่อเลื่องมิให้ตรงกับวันมหาจักรีเพื่อไม่
 เป็นการชกแก่การพบปะ - ผู้วิจัย] ---

นอกจากนั้นนายฟอง สิทธิธรรม อดีตสมาชิกพรรคประชาธิปไตย ได้กล่าว
 ถึงกำเนิดพรรคประชาธิปไตยไว้ในหนังสือที่ระลึกพรรคประชาธิปไตยชุมนุม ที่ระลึกครบรอบ
 12 ปี (2469 - 2501) มีความตอนหนึ่งดังนี้ "...ทุกท่านคงจำได้ว่านับแต่มีระบบ
 พรรคมายุคใด สมัยใด พรรคใด เป็นรัฐบาล พรรคนั้นก็มีสมาชิกมาสมัครมาก
 ความจริงอันนี้ยังคง เป็นความจริงตลอดจนปัจจุบัน เพราะเหตุนี้ บุคั้นพรรคสหชีพมีกำลัง

มหาศาล เราฝ่ายค้านไม่มีพรรคการเมืองจึงไม่สู้ทะมัดทะแมง จึงเกิดชักชวนกันขึ้น
 ว่าเราควรมีพรรคกัน ผู้ริเริ่มมีนายเตียง ไชยกาล ดร.โชติ คุ้มพันธุ์
 นายสุวิชัย พันธเศรษฐ นายสอ. เศรษฐบุตร ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
 นายบุญเที่ยง ทองสวัสดิ์ นายเลื่อน พงศ์โสภณ ฯ ... รวมทั้งข้าพเจ้า ตั้งกันขึ้นเป็น
 พรรคประชาธิปไตย" ¹

สรุปไฉน ²

หลังจากที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีหลังสงครามและได้มีการ
 ยุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2488 เพื่อเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 6 มกราคม
 2489 เป็นการเลือกตั้งทั่วประเทศ และนายควง อภัยวงศ์ ก็ได้รับเลือกเป็นสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎร และได้รับความเห็นชอบจากทั้งสมาชิกประเภท 1 (เลือกตั้ง) และ
 สมาชิกประเภท 2 (แต่งตั้ง) ให้เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลครั้งที่ 14 ขึ้น เมื่อ
 วันที่ 31 มกราคม 2489 ซึ่งนายควง อภัยวงศ์ มีสมาชิกสภาผู้แทนสนับสนุนอยู่ประมาณ
 63 คน และมีพรรคสหชีพที่มีสมาชิกยังไม่แน่นอน เป็นฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

พรรคสหชีพได้จัดตั้งขึ้นก่อนพรรคการเมืองใด ๆ ในขณะนั้น โดยมี
 นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส.อุบลราชธานี และนายสงวน ตุลารักษ์ สมาชิกประเภท
 ที่ 2 และเป็นคนหนึ่งในคณะราษฎร ร่วมมือกันจัดตั้งขึ้น โดยมีสมาชิกส่วนมากเป็น
 พลพรรคเสรีไทย โดยที่พรรคนี้ได้รับการสนับสนุนเห็นชอบจากนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมี
 อำนาจมากที่สุดขณะนั้น

นายควง อภัยวงศ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 31 มกราคม 2489
 จนถึงวันที่ 18 มีนาคม 2489 จึงได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกลางสภาผู้แทน

¹ ธีระวุฒิ สุทธิสงคราม, กำเนิดพรรคประชาธิปไตย, หน้า 5.

² ทหารแก่, เบื้องหน้าเบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย, หน้า 1-38.

ราษฎร เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2489 เนื่องจากแพ้คดีในชั้นรับหลักการร่างพระราชบัญญัติ
ควบคุมค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน พ.ศ. 2489 เสนอโดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์
ซึ่งนายควง อภัยวงศ์ ก็เคยปรารภต่อสภาแล้วว่า "ร่างกฎหมายฉบับนี้น่าออกมาใช้ไม่ได้
และเมื่อมติของสภาจะบังคับให้รัฐบาลทำ ข้าพเจ้าเห็นว่าทำไม่ได้จึงต้องขอลาออก" ¹

เป็นที่ทราบกันดีในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์
อยู่ในขณะนั้นว่าการที่รัฐบาลต้องล้มในครั้งนั้น เพราะเนื่องจากฝ่ายค้านได้เล่นการเมือง
ในระบบพรรค รวมพวก รวมเสียง รวมกำลัง กันโค่นล้มรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์
ถึงคำกล่าวของเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิบดีเบศรี ที่ได้พูดเปรย ๆ กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
และนายใหญ่ ศรีวิชาติ ว่า

" เขาเล่นกับเราแบบพรรค เราไม่มีพรรค จะไปสู้กับเขาได้อย่างไร" ²

จากคำกล่าวนี้นำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เดินจับกลุ่มมาด้วย มี
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายใหญ่ ศรีวิชาติ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ และ
นายเลียง ไชยกาล เห็นพ้องด้วย และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เสนอตั้งพรรค
ขึ้นมาบ้าง และต่อมาก็มีการรวมกลุ่มสมาชิกที่ร้านอาหารเทพรส ถนนดินสอ ปริกษาหรือ
เรื่องการจัดพรรค และมีการประชุมเป็นทางการที่บริษัทโกวิท ของนายควง อภัยวงศ์
ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรค ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นรองหัวหน้าพรรค โดยมี
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเลขาธิการพรรค และมีสมาชิกพรรคขึ้นก่อตั้งประมาณ
35 คน และเริ่มประกาศตนเป็นพรรคอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2489
และได้ประกาศตนเป็นฝ่ายค้านรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ทันที

¹ ทหารแก่ เบื้องหน้าเบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 7.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

"ทหารเก่า" ไก่กล่าวต่อไปด้วยว่า "ทั้ง 35 คนนี้ เป็น ศ.ส. ประเภท 1 ซึ่งไก่อลงทะเบียนเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์และประกาศตัวเองในพรรค ฝ่ายค้านอย่างเปิดเผย ส่วนสมาชิกประเภทที่ 2 นั้น ไก่อแต่งตั้งกันมาตั้งแต่ วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีกาย มีลาออก และแบ่งตั้งขั้วแถมกันใหม่มาตลอดระยะเวลา 14 ปี แต่ที่พอจะจำได้นั้น ดูเหมือนจะมีเป็นสมาชิกประชาธิปัตย์อยู่หลายคน แต่ไม่อยากจะแสดงตัวและชื่อเสียง ส่วนที่แสดงตัวและชื่อให้ปรากฏนั้นก็มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช รองหัวหน้าพรรค เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ หลวงดินาถโยธารักษ์ หลวงศุภกรรณคดี หลวงศุภชลาศัย พระที่รอสวรรวิศวกรรณ พระยาศรีวิสารวาทา เป็นต้น" ¹

ประชาชนได้ให้ความนิยมพรรคประชาธิปัตย์กันมากในระบอบนั้น เนื่องจากทราบ ว่ารัฐบาลนายถาว อภัยวงศ์ ล้มเพราะถูกฝ่ายค้านคือพรรคสหชีพกดดันแกลงรังแก เพราะเมื่อพรรคสหชีพได้เป็นรัฐบาลแล้วก็ไม่กล้านำร่างกฎหมายบิดเบือนราคาสินค้าฉบับนั้น ออกมาใช้และเมื่อนายถาว อภัยวงศ์ มาเป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ประชาชนจึง สนับสนุนพรรคนี้อย่างเต็มที่ ²

ประกอบกับนายถาว อภัยวงศ์ เคยมีอดีตเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยสงคราม (กบฏจอมพล ป. พิบูลสงคราม) ได้แสดงบทบาททางการเมืองเอาไว้มาก ประชาชนจึง สนใจและพอใจ ³

นอกจากนั้น ถ้าจะพิจารณาดูรายชื่อสมาชิกของพรรคประชาธิปัตย์แล้วจะ เห็น ว่าเป็นบุคคลที่มีศักดิ์ที่มีวิสุทธิในทางการเมืองมาแล้วเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นพรรคประชาธิปัตย์

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้าเบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 30.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 31-32.

³ เรื่องเดียวกัน.

ในขณะนั้นแม้จะเป็นพรรคการเมืองที่ดั่งขึ้นมาใหม่ แต่ก็ได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งซ่อมตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่คือ รัฐธรรมนูญ 2489 ปรากฏว่าประชาชนเลือกผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์เพิ่มขึ้นมาอีก 15 คน จากจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 82 คน ใน 47 จังหวัด (เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2489) ¹

สำหรับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรซ่อมตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ครั้งนี้ได้มีการต่อสู้กันอย่างหนักระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคสหชีพค่าย ²

ความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยมวลและต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจากนโยบายของพรรค

เมื่อเริ่มตั้งพรรคประชาธิปัตย์ในปี 2489 ทางพรรคได้ประกาศอุดมคติ 4 ประการดังนี้ ³

1. อุดมคติทางการเมือง พรรคประชาธิปัตย์มีอุดมคติในอันที่จะดำเนินการทางการเมืองโดยวิถีทางอันบริสุทธิ์ ภัยความซื่อสัตย์สุจริตต่อประชาชน อาศัยหลักกฎหมายและเหตุผล เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของ รัฐธรรมนูญ และเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่อนุชนรุ่นหลัง ให้มีความนับถือและนิยมในระบอบประชาธิปไตยมวล

พรรคนี้ไม่สนับสนุนระบอบเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด ๆ และไม่สนับสนุนวิธีการแห่งเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็วิธีการของรัฐบาลใด ๆ

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้าเบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 32.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

³ ธีธวัช สุทธิสงคราม, นายทอง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 86-88.

ทางด้านการเมืองต่างประเทศ พรรคนี้ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างประเทศ และสนับสนุนองค์การสันติภาพแห่งโลก

2. อุดมคติทางเศรษฐกิจ พรรคนี้เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลและการสืบทอด แต่มิได้ละเลยที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ในการใดที่เห็นว่าเอกชนควรกระทำรัฐก็จะส่งเสริม ไม่เข้าแทรกแซง แต่ถ้ามองการใดที่เห็นว่าควรแทรกแซงจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม รัฐก็จะเข้าแทรกแซง โดยเขาคำเนินการเอง หรือจัดเป็นรูปสหกรณ์ตามควรแก่กรณี

การจัดระบบภาษีอากรนั้น ต้องให้ความเป็นธรรมแก่สังคม กล่าวคือแบ่งภาระแห่งภาษีอากรให้เหมาะสมแก่ฐานะและสภาพของผู้เสียภาษี พรรคนี้มีประสงค์ที่จะให้เงินตราที่มีความแน่นอน เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

3. อุดมคติทางสังคม พรรคนี้เคารพและรับรองฐานะครอบครัวและมีจุดประสงค์ที่จะให้คนไทยทุกคน มีที่กินที่อยู่และอาชีพตามควรแก่ศักยภาพ พรรคนี้จะส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งการศึกษา การศาสนา การสาธารณสุขและสาธารณูปการ ศิลป วรรณกรรม การมีประเพณีที่ดีของชาติ และจะรักษาความปลอดภัยของประเทศชาติ ประชาชนและสนับสนุนการประกันภัยสาธารณะ

การดำเนินงานสาธารณะ เช่น การสาธารณูปการ การศึกษานั้น พรรคนี้เห็นว่าเอกชนที่ ส่วนการปกครองท้องถิ่นก็ ย่อมอยู่ใกล้ชิดกับกิจการนั้น ๆ มากกว่ารัฐบาลกลาง เพราะเหตุนี้พรรคนี้จะขยายตัวทางการดำเนินการในท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจำใจถึงสมรรถภาพของผู้จะดำเนินการ เป็นหลัก

4. หลักการป้องกันประเทศ พรรคนี้เห็นว่า การป้องกันประเทศจะต้องถือว่าการก่อให้เกิดความร่วมมือพร้อมเพรียงของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของประเทศด้วยกันนั้น เป็นสิ่งจำเป็น และจะต้องบำรุงกำลังเป็นหลัก คือกำลังกองทัพ หรือทหารประจำการ ทั้งสามกองทัพ มีบก เรือ และอากาศ ให้ทันสมัยทั้งคุณภาพและปริมาณ เท่าที่จะเหมาะสม

แก่แผนการทางยุทธศาสตร์และนโยบายทางการเมือง คำเนิรการให้ทหารอยู่ในวินัย
 อผู้ก่กนค้พอสสมควรแกกกาลสมัย

นอกจากนี้จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนผู้มีหน้าที่ป้องกันประเทศมีส่วนเข้ารับ
 วิชาคินแคนไว้เป็นส่วนประกอบอีกด้วย

แนวนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ปีพุทธศักราช 2519 ในส่วนอรัมภท
 ย่อหน้าที 4 ได้เขียนไว้ว่า ¹

"อุดมการณ์ของพรรคประชาธิปัตย์ที่ถึคมันตลอดมาคือ การต่อสู้เพื่อ
 ประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์ของประชาชน และเพื่อความเป็น
 ธรรมของสังคม กาลเวลาที่ผ่านไปก็พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า พรรค
 ประชาธิปัตย์ไคยไคยไคยอยู่เคียงข้างประชาชนและไคยรวมกับประชาชน
 ต่อสู้กับระบบเผด็จการและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมของ
 ผู้บริหารประเทศตลอดมา"

แนวนโยบายทางการเมืองโดยสรุปของพรรคประชาธิปัตย์ ปี พ.ศ.2517

มีดังนี้ ²

"แนวนโยบายทางการเมือง

พรรคประชาธิปัตย์ส่งเสริมการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์
 เป็นประมุข จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศให้มากที่สุด และจะ
 ส่งเสริมความสามัคคีในชาติ โดยยึดชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวม"

และนโยบายทางการเมืองของ พรรคฯ ตามข้อบังคับพรรคฯ ปี 2522 มีคองหนึ่ง

¹ ข้อบังคับและแนวนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ ปีพุทธศักราช 2519, อรัมภท
 และข้อบังคับและแนวนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ ปี พุทธศักราช 2522, หน้า 5.

² ข้อบังคับและแนวนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ ปี พุทธศักราช 2519, หน้า 5.

ความว่า

"นโยบายทางการเมือง

1. พรรคประชาธิปัตย์มีเจตน์จำนงอันแน่วแน่ที่จะดำเนินนโยบายทางการเมืองโดยยึดมั่นในวิถีทางแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยวิธีการที่บริสุทธิ์ยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต เพื่อธำรงไว้ซึ่งรัฐบาลของประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และโดยข้อบังคับดังกล่าว พรรคนี้จะรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญและจะพยายามหาทางแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และจะทำการชักชวนต่อสู้และไม่ร่วมมือกับระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ โดยทุกวิถีทางเพื่อธำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย

2. พรรคนี้จะเคารพเทิดทูนและปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและดำเนินการทุกวิถีทางที่จะยกเลิกและไม่ให้มีการรุกรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในที่จะพึงมีตามระบอบประชาธิปไตยและตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" ¹

2. 1.2 วิเคราะห์จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์

เนื่องจากคำถามในตอนที 1 นี้ เกี่ยวกับสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งพรรคในปี 2489 ผู้วิจัยจึงนับคำตอบจากแบบสอบถามเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมก่อตั้งพรรคในปี 2489 เท่านั้น ซึ่งมีจำนวนผู้ตอบมาไม่เกิน 6 คน ทำให้เป็นข้อจำกัดในการวิจัย ในแง่ที่ว่าผู้ตอบมาน้อย ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่แน่นอนก็ได้ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ส่วนนี้พร้อมไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสารและการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

¹ ข้อบังคับและแนวนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ปีพุทธศักราช 2522, หน้า 6-7.

จากคำถามที่ว่า "ในปี พ.ศ. 2489 ท่านมีจุดประสงค์อย่างไรในการร่วมก่อตั้งพรรค"

ตารางที่ 13 แสดงจุดประสงค์ของผู้ตอบในการร่วมก่อตั้งพรรคในปี 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	ต้องการสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี	2	14.29
2	ต้องการรวมพรรคสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน เพื่อค้านรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ และถ่วงดุลย์กับพรรคฝ่ายรัฐบาล	4	28.57
3	ต้องการเล่นการเมืองในระบบพรรค	4	28.57
4	ต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย	3	27.42
5	เห็นเพื่อน ส.ส. ที่คนนิยมชมชอบกันคิดตั้งพรรค เลยรวมกาย	1	9.14
	รวม	14	100.00

จากตารางข้างบน สรุปได้ว่า ในระยะปี 2489 นั้น จุดประสงค์ของผู้ร่วมก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์นั้น "ต้องการรวมพรรคสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านเพื่อค้านรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ และถ่วงดุลย์กับพรรคฝ่ายรัฐบาล" และจุดประสงค์ในการ "ต้องการเล่นการเมืองในระบบพรรค" มากที่สุด คือ ร้อยละ 28.57 ของแต่ละคำตอบ ส่วนจุดประสงค์รองลงไปตามลำดับคือ "ต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย" ร้อยละ 27.42 "ต้องการสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี" ร้อยละ 14.29

และจุดประสงค์อันค้ำท้ายสุดคือ "เห็นเพื่อน ส.ส. ที่ตนนิยมชมชอบกันคิดตั้งพรรคโดย
รวมควย" ร้อยละ 9.14

บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาารวมกันตั้งพรรคประชาธิปไตยขึ้นมา มีจุด
ประสงค์ร่วมกันคือต้องการรวมบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านในสภาเพื่อค้าน
รัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ และถ่วงดุลย์กับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งก็คือต้องการ เล่นการเมือง
ในระบบพรรคบ้าง เพราะ การที่รัฐบาล นายควย อภัยวงศ์ (ครั้งที่ 14 ใน
ปี 2489) ที่ต้องล้มไปนั้นเพราะสาเหตุหนึ่งที่ว่า "ฝ่ายค้าน" ของรัฐบาลนายควย อภัยวงศ์
ในขณะนั้น คือพรรคสหชีพ ได้รวมกำลังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านช่วยกันล้มรัฐบาล
นายควย อภัยวงศ์ ได้สำเร็จ (ในการลงมติขึ้นรับหลักการ ร่างพระราชบัญญัติปิดป้าย
ราคาสินค้าปี พ.ศ. 2489 ด้วยคะแนน 65 ต่อ 63) ทำให้นายกรัฐมนตรี ควย อภัยวงศ์
ลาออกกลางสภา ดังคำกล่าวของ เจ้าพระยาศรีธรมาธิบดีศรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ยุติธรรม ที่ได้พูดกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายใหญ่ ศวิตชาติ ว่า "เขา
เล่นกับเราแบบพรรค เราไม่มีพรรคจะสู้กับเขาได้อย่างไร" ¹

จากคำพูดนี้ เราอาจกล่าวได้ว่า เป็นที่ทราบกันดีในใจของบรรดาสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลนายควย อภัยวงศ์ ที่ได้ล้มไปแล้วนั้นเป็นอย่างดี
ถึงนั้นเมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนกลุ่มหนึ่งคิดจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น จึงปรากฏว่ามีบรรดา
สมาชิกสภา ที่สนับสนุน นายควย อภัยวงศ์ อยู่ในขณะนั้นได้เห็นควยและเข้าร่วมกัน
จัดตั้งพรรคประชาธิปไตยขึ้น เพื่อเล่นการเมืองในระบบพรรคบ้าง และต้องการเป็น
ฝ่ายค้านที่มีประสิทธิภาพและคอยถ่วงดุลย์กับพรรครัฐบาลสหชีพ ดังจะเห็นได้ว่า วันที่
18 มีนาคม 2489 รัฐบาลนายควย อภัยวงศ์ ล้ม และได้มีการจัดตั้งพรรคประชาธิปไตย
ขึ้นในวันนั้น ² และต่อมาได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย, หน้า 11.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 11 - 13.

ฝ่ายที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ ด้วยกัน เป็นระยะจนถึงวันที่ 5 เมษายน 2489¹ จึงได้ประกาศตั้งพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นอย่างเป็นทางการ ต่อสาธารณชน และทันทีที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ตั้งขึ้นมาก็เข้าทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านรัฐบาลสหพรรคสหชีพที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทันทีในวาระที่รัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ได้แถลงนโยบายต่อสภาเพื่อความไว้วางใจพรรคประชาธิปัตย์ได้ทำให้รัฐบาลพรรคสหชีพในขณะนั้นเห็นว่าการเมืองของไทยได้เริ่มเล่นการเมืองกันในระบบพรรคอย่างแท้จริงแล้ว

และเนื่องจากประเทศไทยของเราเพิ่งประกาศสันติภาพภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงใหม่ ๆ และขณะนั้นพลพรรคเสรีไทยมีอำนาจมากโดยเฉพาะนายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าเสรีไทยในประเทศมีอำนาจมากที่สุดขณะนั้น (ฝ่ายทหารบก ระวังนั้นตกต่ำมาก เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม หกอำนาจลง) และพรรคสหชีพก็ได้ตั้งขึ้นในระบะนั้นเป็นพรรคที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มพลพรรคเสรีไทย² โดยมีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส. อุบลราชธานี และนายสงวน ตุลารักษ์ สมาชิกประเภทที่สอง ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น³ โดยได้รับการสนับสนุนเห็นชอบจากนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐบุรุษอาวุโสของเมืองไทย⁴

อำนาจทางการเมืองทั้งหลายได้ตกอยู่ในมือของกลุ่มเสรีไทย ซึ่งนำโดยนายปรีดี พนมยงค์ ตั้งนั้นเพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจเผด็จการโดยผู้มีอำนาจในระบะนั้น และเพื่อเป็นการวางกลยุทธ์ฝ่ายรัฐบาล บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ จึงได้ร่วมกันตั้งพรรคประชาธิปัตย์ขึ้น "เพื่อคัดค้านรัฐบาลอย่างเป็นกลุ่มก้อนและคอยถ่วงดุลย์กับฝ่ายรัฐบาล" และเพื่อเป็นการ "เล่นการเมืองในระบบพรรค" และเป็นการ "สร้างบรรยากาศประชาธิปไตย" ด้วย

¹ วันกำเนิดพรรคจริง คือวันที่ 6 เมษายน 2489 แต่เนื่องจากตรงกับวันจักรี ทางพรรคจึงได้ตกลงกำหนดให้วันที่ 5 เมษายน 2489 เป็นวันกำเนิดพรรค ฯ

² ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 40.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าการเมืองของประเทศไทย ในระยะ พ.ศ.2489 นั้น มีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 14 แสดงความเห็นของผู้ตอบเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยในปี 2489 นั้น มีมากหรือน้อยเพียงไร

ลำดับ	รายการ	จำนวน คะแนน	ร้อยละ
1	มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด	0	0
2	มีความเป็นประชาธิปไตยมาก	1	20
3	มีความเป็นประชาธิปไตยปานกลาง	2	40
4	มีความเป็นประชาธิปไตยน้อย	2	40
5			
	รวม	5	100

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า จากทัศนะของนักการเมืองรุ่นเก่า มองว่าการเมืองของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2489 มีความเป็นประชาธิปไตยปานกลางและน้อย ตอบมาร้อยละ 40 ในแต่ละคำตอบ และตอบมาว่า มีความเป็นประชาธิปไตยมาก ร้อยละ 20

2.1.3 ลักษณะการก่อตั้งของพรรคประชาธิปัตย์

ตามทฤษฎีรัฐสภา (Parliamentary Theories) ของโมริซ ดูแวร์แยร์ (Maurice Duverger) ที่ได้เสนอว่า พรรคการเมือง มีกำเนิดมา 2 ทางคือ การกำเนิดพรรคการเมืองนอกรัฐสภา (Extra-Parliamentary Origin)

และการกำเนิดพรรคการเมืองในรัฐสภา (Inter - Parliamentary Origin)¹
ซึ่งคูแรว์แยร์ ได้อธิบายเกี่ยวกับกำเนิดพรรคการเมืองทั้งในและนอกรัฐสภาได้ความว่า

การกำเนิดพรรคการเมืองนอกรัฐสภานั้น คูแรว์แยร์ เชื่อว่าพรรคการเมือง
มีวิวัฒนาการมาจากการรวมตัวกันนอกรัฐสภา ก่อน เนื่องจากกลุ่มทางการเมืองบางกลุ่ม
มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้ามาเป็นรัฐบาล และต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลอยู่แล้วจึงรวมตัว
กันเป็นสมาคมหรือสโมสรก่อนและมีการรณรงค์หาสมาชิกเพิ่มขึ้น มีการเลือกตั้งกรรมการ
สมาคมหรือสโมสรก่อน บางแห่งสมาคมหรือสโมสรถักโดยฐานะตัวเองขึ้นเป็นพรรค
การเมือง เพื่อหวังที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาลเสียเอง เช่น ในอิตาลี ระหว่างสงคราม
โลกครั้งที่ 1 และ 2 สมาคมทหารผ่านศึกมีบทบาทในการจัดตั้งพรรคฟาสซิสต์ (Fascist
Party) ในเยอรมันนี้ สมาคมทหารผ่านศึกและสมาคมกรรมกร มีส่วนในการ
ก่อตั้งพรรคนาซี (Nazi) เป็นต้น² ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าตามประวัติการกำเนิดพรรค
ประชาธิปไตยในปี 2439 ไม่ได้เข้าข่ายนี้

การกำเนิดพรรคการเมืองในรัฐสภา เริ่มจากการที่บรรดาสมาชิกรัฐสภา
ความจำเป็นในการปรึกษาหารือและการวางแผนดำเนินงานร่วมกันในการทำหน้าที่ของ
สมาชิกรัฐสภาและการขยายมวลสมาชิกของกลุ่มให้กว้างขึ้นโดยเน้นมุ่งเฉพาะสมาชิกรัฐสภา
ก่อน ต่อมาการรวมกลุ่มในรูปพรรคการเมืองก็เกิดขึ้นในเมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่ง
สมาชิกรัฐสภาเหล่านี้มีความประสงค์ที่จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาสู่สภาอีก จึงจัดตั้ง
กลุ่มขึ้นมาในรูปของคณะกรรมการ สำหรับดำเนินการเลือกตั้ง และกรรมการสำหรับ
รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและในที่สุดก็มีการก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา เช่น ในสหรัฐอเมริกา

¹ ปรีชา หงษ์ไกร เลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย, หน้า 34.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

ปี 1790 เกิดพรรคเฟเดอรัลลิสต์ (Federalist Party) โดยอเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน (Alexander Hamilton) และต่อมาเกิดพรรค แอนตี้ เฟเดอรัลลิสต์ (Anti-Federalist Party) ซึ่งก่อตั้งโดย โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ซึ่งต่อมาพรรคทั้งสอง ก็ได้วิวัฒนาการมาเป็นพรรคเดโมแครท (Democrat Party) และพรรครีพับลิกัน (Republican Party) ในปัจจุบัน¹

จะเห็นได้ว่าในกรณีการกำเนิดพรรคประชาธิปไตยนั้น เข้าข่ายการกำเนิดพรรคการเมืองในรัฐสภา เนื่องจากพรรคประชาธิปไตยเกิดจากการรวมตัวกันของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านในสภา เพื่อร่วมกันคัดค้านรัฐบาลอย่างเป็นทางการ เป็นกลุ่มก้อน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และถ่วงดุลย์กับพรรคฝ่ายรัฐบาล ซึ่งการรวมตัวกันในครั้งนี้ทำให้เกิดพรรคประชาธิปไตยขึ้นในปี 2489²

ดร.หยุด แสงอุทัย ได้เสนอไว้ว่า พรรคการเมืองเกิดจากเหตุสำคัญ ๆ 3 ประการคือ³

1. เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของหมู่ชน ซึ่งมีอยู่ต่อบุคคลลักษณะของผู้นำ
2. เกิดขึ้นจากความปรารถนาดี ที่จะให้บุคคลประสงค์อันใดอันหนึ่ง หรือผลประโยชน์ร่วมกันอันใดอันหนึ่งสำเร็จจนลุล่วงแน่นอน
3. เกิดขึ้นจากความผูกพันอยู่กับความคิดเห็นอันใดอันหนึ่ง

¹ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย, หน้า 26.

² ไปรอ่านใน "เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย" ของทหารเก่า, หน้า 1-16, และจากคำกล่าวถึงประวัติกำเนิดพรรคประชาธิปไตย โดยนายควง อภัยวงศ์ ในหนังสือ "ระลอกพรรคประชาธิปไตยชุมนุม" ลงวันที่ 5 กันยายน 2501 หรือในหนังสือ "นายควง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปไตย" โดยณัฐฤทธิ สุทธิสงคราม, หน้า 63-67.

³ หยุด แสงอุทัย, พรรคการเมือง, หน้า 89.

1. เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของหมู่ชน ซึ่งมีอยู่ต่อบุคคลลักษณะของผู้นำ "ผู้นำ" คือบุคคลซึ่งชนหมู่หนึ่งหรือคณะหนึ่งยกย่อง โดยความสมัครใจให้เป็นหัวหน้าเพราะความเชื่อมั่นในคุณวุฒิ วิชาความรู้ ความสามารถเบื้องต้น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือเชื่อมั่นในบุคลิกลักษณะของผู้นำนั่นเอง ดังนั้นจากความหมายนี้คำว่าผู้นำ จึงย่อมมีอยู่ในระบอบประชาธิปไตย และไม่ว่าพรรคการเมืองจะมีจุดประสงค์อย่างไรก็จะต้องมีผู้นำเสมอ มิฉะนั้นพรรคการเมืองนั้นจะไม่สามารถตั้งอยู่ได้นานและในการดำเนินการของพรรคการเมือง จะต้องต้องมีบุคคลหนึ่งหรือคนจำนวนน้อยหมู่หนึ่งเป็นหัวหน้า ซึ่งต่างรับรองว่ามีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ เป็นต้น คำเป็นการแทนเขาเหล่านั้นได้ ความสัมพันธ์ของหมู่ชนต่อบุคคลลักษณะของผู้นำอยู่ในลักษณะที่ว่า ประชาชนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนชอบในเขตเลือกตั้งของตน โดยนิยมในตัวบุคคลนั้นหรือนิยมในความคิดหรือลัทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้น และในกรณีเกี่ยวกับผู้แทนราษฎรเหล่านั้นเมื่อได้ไปนั่งในสภาผู้แทนราษฎรแล้ว มีความนิยมยกย่องในผู้แทนราษฎรคนอื่น เกิดนิยมในบุคลิกลักษณะของผู้แทนราษฎรคนนั้นและยกย่องให้เขาเป็น "หัวหน้า" และโดยความนิยมในตัวบุคคลนี้จึงทำให้พรรคการเมืองเกิดขึ้น เช่น กรณีการกำเนิดพรรคประชาธิปัตย์ ปี 2469 ผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งมีความประสงค์ที่จะตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อต่อสู้กับพรรคฝ่ายรัฐบาล (พรรคสหชีพในขณะนั้น) จึงได้รวมกันตั้งพรรคประชาธิปัตย์ขึ้น โดยให้นายควง อภัยวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายค้าน เป็นหัวหน้าพรรคเพราะบรรดาสมาชิกฝ่ายค้านทั้งหลายนิยม

2. เกิดจากความปรารถนาที่จะให้จุดประสงค์อันใดอันหนึ่งหรือผลประโยชน์ร่วมกันอันใดอันหนึ่งสำเร็จผลอย่างแน่นอน ตัวอย่าง เช่น กรรมกรต่าง ๆ รวมกันตั้งพรรคการเมืองกรรมกรนั้นควยจุดประสงค์ที่จะนำลัทธิสังคมนิยม (Socialism) มาใช้ปฏิบัติในรัฐ หรือมีในกรณีกลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่มตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม¹ หรือในกรณีที่พรรคประชาธิปัตย์มีจุดประสงค์ทางการเมือง

¹ หยุค แสงอุทัย, พรรคการเมือง, หน้า 93.

อันแน่วแน้อย่างหนึ่งคือ "พรรคประชาธิปไตยมีเจตน์จำนงอันแน่วแน่ที่จะดำเนินนโยบาย
 ทางการเมือง โดยยึดมั่นในวิถีทางแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
 เป็นประมุข ด้วยวิธีการที่บริสุทธิ์ ยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต เพื่อสร้างไว้ซึ่งรัฐบาล
 ของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และโดยนัยดังกล่าว
 พรรคนี้จะรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง
 ประเทศอย่างเคร่งครัด และจะทำการต่อสู้ขัดขวางระบอบการปกครองแบบเผด็จการไม่ว่า
 ในรูปแบบใด ๆ โดยทุกวิถีทางและทุกมาตรการอันจำเป็นอย่างเปิดเผย เพื่อเป็นแบบ
 อย่างที่ดีแก่เยาวชน ที่จะรับผิดชอบในอนาคตของชาติ ให้มีความเชื่อมั่นใสในการปกครอง
 ระบอบประชาธิปไตย" ¹

สรุปแล้วก็คือ สำหรับนโยบายทางการเมืองนั้น พรรคประชาธิปัตย์ "สนับสนุน
 การปกครองระบอบประชาธิปไตย และต่อต้านระบอบเผด็จการทุกรูปแบบ" ซึ่งชาว
 ประชาธิปัตย์ ยึดถือนโยบายหลักนี้ตลอดมา ตั้งแต่เริ่มตั้งพรรคในปี 2489 มาจนถึงปัจจุบัน

3. เกิดขึ้นจากการผูกพันอยู่กับความคิดเห็นอันใดอันหนึ่ง ซึ่งความคิดเห็น
 อันนี้ อาจเป็นความคิดเห็นอันเกี่ยวกับรัฐ สังคม ศาสนา ฯลฯ ก็ได้ เช่น พรรคการเมือง
 กลาง (Das Zentrum) ในเยอรมัน ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อจะให้เสรีภาพในทางศาสนาสำหรับ
 พวกคาทอลิก เป็นต้น นอกจากนี้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรักชาติ อาจทำให้เกิด
 พรรคการเมืองคณะชาติขึ้นได้ เมื่อครั้งไอร์แลนด์ยังรวมอยู่กับอังกฤษ ความรักชาติของ
 ชาวไอริช ได้ทำให้ตั้งพรรคการเมืองไอริชขึ้น ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้ไอร์แลนด์มีการ
 ปกครองตนเอง ² ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ที่ก่อตั้งขึ้นมา เนื่องจากสมาชิกสภา

¹ ข้อบังคับและแนวนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ปี 2519 "แนวนโยบายทาง
 การเมือง" และข้อบังคับและแนวนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ฉบับปีต่าง ๆ ก็กำหนดข้อความ
 หลักในทำนองนี้.

² พุก แสงอุทัย, พรรคการเมือง, หน้า 94-95.

ผู้แทนราษฎรที่มาารวมตัวกันตั้งพรรคประชาธิปัตย์ในปี 2489 ขึ้นนั้น มีความเห็นร่วมกันในอันที่จะ "สร้างสรรระบอบประชาธิปไตย และต่อต้านระบอบการเผด็จการและวิธีการแห่งเผด็จการในทุกรูปแบบ"

ดร. หยุค แสงอุทัย ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า ในกรณีโดยมากพรรคการเมืองได้เกิดขึ้นเพราะเหตุทั้งสามประการนี้ประกอบกัน เนื่องจากสมาชิกพรรคมีมากหลายบางคนอาจเป็นสมาชิกเนื่องจากไว้วางใจผู้นำ บางคนอาจเป็นสมาชิกเพราะความปรารถนาที่จะทำให้จุดประสงค์อันใดอันหนึ่งหรือผลประโยชน์ร่วมกันอันใดอันหนึ่งสำเร็จผล และอาจมีบุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคนั้น เพราะมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับพรรคการเมืองนั้น¹

จากคำถามที่ว่า "ท่านมีส่วนร่วมในการก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ในปี พ.ศ. 2489 อย่างไรบ้าง" แสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงถึงผู้ตอบมีส่วนร่วมก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ในปี 2489 อย่างไร

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	เป็นกลุ่มผู้รวมคึกกลุ่มแรกในการตั้งพรรคประชาธิปัตย์	3	60	
2	เป็น ส.ส. ที่เข้ามาสมทบภายหลัง	1	20	
3	ได้รับเชิญเข้ามาภายหลังตั้งพรรคไม่นาน	1	20	(ด้วยความสนใจ)
รวม		5	100	

¹ หยุค แสงอุทัย, พรรคการเมือง, หน้า 95. ซึ่งอาจกล่าวสนับสนุนได้จากตารางที่ 10

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า คำตอบที่ว่า "เป็นกลุ่มผู้ร่วมคิดกลุ่มแรกในการตั้งพรรคประชาธิปไตย" มีมากที่สุด คือร้อยละ 60

และจากการสัมภาษณ์นายสุวิชัย พันธเศรษฐ ท่านได้บอกด้วยว่า "ท่านเป็นคนหนึ่งในกลุ่มผู้ร่วมคิดกลุ่มแรกในการตั้งพรรคประชาธิปไตย" ¹

คำตอบที่ว่า "เป็น ส.ส. ที่เข้ามาสมทบภายหลัง" ตอบมาร้อยละ 20 ส่วนคำตอบที่ว่า "ได้รับเชิญเข้ามาภายหลังตั้งพรรคไม่นาน" ตอบมาร้อยละ 20 และได้ตอบมาด้วยว่า "ด้วยความสนใจ" ในพรรคนี้

จากการสัมภาษณ์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช รวมความได้ว่า "ท่านได้รับเชิญให้เป็นรองหัวหน้าพรรค จากกลุ่มผู้ร่วมคิดก่อตั้งพรรคประชาธิปไตย" ²

และจากการสัมภาษณ์ นายณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม ในข้อนี้ซึ่งท่านได้ตอบว่า "รับใช้พรรคประชาธิปไตยมาโดยตลอด" ³ โดยท่านเข้ามาภายหลังตั้งพรรคไม่นาน

จากคำถามที่ว่า "การตั้งพรรคในปี พ.ศ.2489 นั้น เป็นการรวมตัวกันของใคร"

¹ สัมภาษณ์ สุวิชัย พันธเศรษฐ, อดีตสมาชิกพรรคประชาธิปไตย,
6 กุมภาพันธ์ 2525.

² สัมภาษณ์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปไตย,
6 มกราคม 2525.

³ สัมภาษณ์ ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, สมาชิกพรรคประชาธิปไตย,
26 เมษายน 2525.

ตารางที่ 16 แสดงการรวมตัวของบุคคลต่าง ๆ ในปี 2489 เพื่อร่วมกันก่อตั้งพรรค
ประชาธิปไตย

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	3	60	
2	สมาชิกวุฒิสภา	0	0	
3	บุคคลภายนอกรัฐสภา	1	20	(เสนอข้อคิดเห็นทั่วไป)
4	ข้อ 1 และ ข้อ 2	0	0	
5	ข้อ 1, 2 และ ข้อ 3	0	0	
6	อื่น ๆ ระบุ			
	- สภาผู้แทนราษฎรและบุคคลภายนอกรัฐสภา	1	20	
	รวม	5	100	

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า การตั้งพรรคในปี พ.ศ. 2489 เป็นการรวมตัวของ "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" ร้อยละ 60 ส่วนคำตอบที่ว่า การตั้งพรรคในปี พ.ศ. 2489 นั้น เป็นการรวมตัวกันของ "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" และ "บุคคลภายนอกรัฐสภา" ร้อยละ 20 ในแต่ละคำตอบ และคำตอบที่ว่า "บุคคลภายนอกรัฐสภา" และตอบด้วยว่า "เสนอข้อคิดเห็นทั่วไป" ร้อยละ 20

จากการสัมภาษณ์นายสุวิชัย พันธเศรษฐ์ ใ้บอกว่า การตั้งพรรคประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2489 นั้น เป็นการรวมตัวกันของ "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" ที่มีจิตใจร่วมกันมารวมกัน ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาด้วยกันตั้งพรรคนี้ในระยะแรก มีนายฟอง สิทธิธรรม

นายเลียง ไชยกาล นายคล้าย ละออมณี กร. โสติ คุ้มพันธ์ พระยาศรภักย์พิพัฒน์
 นายส. เศรษฐบุคว นายสุวิชช พันธเศรษฐ นายอินทур วรกุล นายประสาท ไชยโท
 นายเพิ่ม วงศ์ทองเหลือ นายสวัสดิ์ คำประกอบ นายเลื่อน พงษ์โสภณ นายเชื้อ สนั่นเมือง
 หลวงอังกณานุรักษ์ นายสมบุญ บัณฑิต" ¹ รวมแล้วประมาณ 14 - 15 คน ที่บริษัทโกวิท
 ของนายควง อภัยวงศ์

ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้ตรวจดูตามรายชื่อท่านที่กล่าวนามมาเหล่านี้ ในระยะนั้นเป็น
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ และเป็นกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์
 อยู่ในขณะนั้น

และจากคำกล่าวของนายควง อภัยวงศ์ ท่านได้เคยกล่าวไว้ว่า "...ขณะ
 นั้น (ปี 2469 - ผู้วิจัย) มีสมาชิกสภาหลายนายได้ประชุมปรึกษากันจัดตั้งพรรคขึ้น มี
 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายเลียง ไชยกาล นายปริญญา จุฑามาศ..."²

สรุปผลทั้งจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม และข้อมูลจากเอกสารแล้วปรากฏ
 ว่าในระยะเริ่มก่อตั้งพรรคในปี พ.ศ. 2469 นั้น เป็นการรวมตัวกันของบรรดาสมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภาโดยมีจุดประสงค์เพื่อร่วมกันคัดค้านรัฐบาลอย่าง เป็นกลุ่ม
 กอนั่นเอง

¹ สัมภาษณ์ สุวิชช พันธเศรษฐ, อ้างแล้ว.

² คำกล่าวของนายควง อภัยวงศ์ ที่ได้เล่าถึงประวัติกำเนิดพรรคประชาธิปัตย์
 ไว้ในหนังสือที่ระลึกพรรคประชาธิปัตย์ชุมนุม พ.ศ. 2501" ลงวันที่ 5 กันยายน 2501.
 ใน ทัศนะ สุทธิสงคราม, กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 3.

จากคำถามที่ว่า "บุคคลสำคัญ ๆ ที่ร่วมก่อตั้งพรรค ในปี 2489 มีใครบ้าง"
(โปรดระบุนาม 5 คน)

ตารางที่ 17 แสดงรายชื่อบุคคลสำคัญ ๆ ที่ร่วมก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ ในปี 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช	4	20
2	นายเลียง ไชยกาล	4	20
3	นายบุญเพ็ง ทองสวัสดิ์	2	10
4	นายควง อภัยวงศ์	2	10
5	ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช	2	10
6	พระยาศรีวิศาลวาจา	1	5
7	พลเรือตรีหลวงสังวรณยุทธศิลป์	1	5
8	นายใหญ่ สวิตธาติ	1	5
9	ดร.โชติ กุ่มพันธุ์	1	5
10	เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์	1	5
11	นายปริญญา จุฑามาศ	1	5
	รวม	20	100

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า มีผู้ตอบมาว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ร้อยละ 20 นายเลียง ไชยกาล ร้อยละ 20 นายบุญเพ็ง ทองสวัสดิ์ ร้อยละ 10 นายควง อภัยวงศ์ ร้อยละ 10 ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ร้อยละ 10 และแต่ละ

ชื่อต่อไปร้อยละ 5 พระยาศรีวิศาลวาจา พลเรือตรีหลวงสังวรณ์ยุทธศิลป์
 นายใหญ่ ศรีราชา ต.โรติ คุ้มพันธุ เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ นายปริญญา จุฑามาศ

จากการสัมภาษณ์ นายสุวิธ พันธเศรษฐ 1 ได้กล่าวถึง กลุ่มบุคคลกลุ่มแรก
 ที่ร่วมกันก่อตั้งพรรคมีดังนี้ ต.โรติ คุ้มพันธุ พระยาศรภักย์พิพัฒน์ นายสอ เศรษฐบุตร
 นายสุวิธ พันธเศรษฐ นายอินทร วรกุล นายประสาท ไชยโท นายพอง สิทธิธรรม
 นายเลียง ไชยกาด นายคล้าย ละอองมณี นายเพิ่ม วงศ์ทองเหลือ
 นายสวัสดิ์ คำประกอบ นายเรือ สนั่นเมือง นายเลื่อน พงษ์โสภณ หลวงอังคนานุรักษ์
 นายสมบูรณ์ บัดพิต ท่านเหล่านี้เป็นต้น เท่าที่นายสุวิธ พันธเศรษฐ จำได้

จากเอกสารโรเนียวของพรรคประชาธิปไตย ลงวันที่ 30 สิงหาคม 2510 ได้
 กล่าวถึง รายนามสมาชิกพรรคประชาธิปไตยรุ่นแรกซึ่ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในขณะ
 นั้นมีประมาณ 45 คน 2 (เท่าที่ผู้เขียนคือนายฉัตรวุฒิ สุทธิสงคราม จำได้)

จากหนังสือเบื้องต้น—เบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย"เขียนโดยทหารเก่า ได้
 กล่าวถึงบุคคลกลุ่มแรกที่ร่วมคิดกันก่อตั้งพรรค เช่น น.ร.ว. ศิลาฤทธิ์ ปราโมช
 นายใหญ่ ศรีราชา นายบุญเพง ทองสวัสดิ์ นายเลียง ไชยกาด นายปริญญา จุฑามาศ
 นายอินทร สิงหนคร เป็นต้น 3

สรุปได้ว่า ทุกท่านที่กล่าวนามมาข้างต้นนั้นได้มีส่วนร่วมตั้งพรรคประชาธิปไตย
 ในปี 2489 ทั้งสิ้น

1 สัมภาษณ์ นายสุวิธ พันธเศรษฐ , อ่างแล้ว.

2 รายชื่อมีอยู่ในวิทยานพนธ์ฉบับนี้ บทที่ 4 หน้า 131-132.

3 ทหารเก่า, เบื้องต้น—เบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย, หน้า 11-12.

จากคำถามที่ว่า "ลักษณะพรรคประชาธิปัตย์ตามที่ทัศนะของท่าน"

ตารางที่ 1B แสดงความเห็นของผู้ตอบในเรื่องลักษณะพรรคประชาธิปัตย์ตามที่ทัศนะของสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	เป็นพรรคที่มีอุดมการณ์	45	23.10
2	เป็นพรรคที่ยึดมั่นในอุดมการณ์	44	22.60
3	ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย	61	31.30
4	เป็นที่รวมของบรรดาสมาชิกที่มีแนวคิด อุดมการณ์ หรือผลประโยชน์ร่วมกัน หรือคล้ายคลึงกัน	37	19.00
5	อื่น ๆ ระบุ ...		
	- เอกลักษณะของตัวเอง ไม่ยึดถือตัวบุคคล	1	0.50
	- ปัจจุบันดูตามลม	1	0.50
	- เป็นพรรคเปิด	1	0.50
	- มีอุดมการณ์แต่ขาดวินัย	1	0.50
	- มีประสิทธิภาพ ไม่เห็นแก่ตัวบุคคล เพื่อชาติ	1	0.50
	- อาจเปลี่ยนแปลงนโยบายตามสถานการณ์	1	0.50
	- พรรคมีอุดมการณ์ แต่นักการเมืองของพรรค ไม่รักษาดูมการณ์	1	0.50
	- พรรคมีการต่อสู้ เพื่อมีความคิดใหม่ ๆ กับ กลุ่มอนุรักษ์นิยมภายในด้วยกัน	1	0.50
	รวม	105	100.00

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่าลักษณะพรรคประชาธิปัตย์นั้นเป็นพรรคที่ "ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย" มีผู้ให้คะแนนมากที่สุดกว่าคำตอบอื่น คือร้อยละ 31.30 รองลงมาอีกนั้นเรียงตามลำดับลงมาดังนี้ คำตอบที่ว่า "เป็นพรรคที่มีอุดมการณ์" ร้อยละ 23.10 "เป็นพรรคที่ยึดมั่นในอุดมการณ์" ร้อยละ 22.60 "เป็นที่รวมของบรรดาที่มีสมาชิกที่มีแนวคิดอุดมการณ์หรือผลประโยชน์ร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน" ร้อยละ 19.00 นอกนั้นมีผู้เสนอมาดังนี้ ลักษณะพรรคประชาธิปัตย์นั้น "มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่ยึดถือตัวบุคคล" "ปัจจุบันดูงาม" "เป็นพรรคเปิด" "มีอุดมการณ์แต่ขาดวินัย" "มีประสิทธิภาพ ไม่เห็นแก่ตัวบุคคล เพื่อชาติ" "อาจเปลี่ยนแปลงนโยบายตามสถานการณ์" "พรรคมีอุดมการณ์ แต่นักการเมืองของพรรคไม่รักษากฎมการณ์" "พรรคมีการต่อสู้เพื่อความคิดใหม่ ๆ กับกลุ่มอนุรักษ์นิยมภายในด้วยกัน" ทั้งหมดนี้ตอบมาแต่ละคำตอบร้อยละ 0.50

สรุปจากตารางเราจะพบว่า ผู้ที่ตอบมาส่วนมากเห็นว่า ลักษณะของพรรคประชาธิปัตย์นั้น "ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย" นอกนั้นคำตอบที่ได้มามีคะแนนใกล้เคียงกัน โดยเรียงลำดับลงไปตามความมากน้อยของคะแนนดังนี้ "เป็นพรรคที่มีอุดมการณ์" "เป็นที่รวมของบรรดาสมาชิกที่มีแนวคิดอุดมการณ์หรือผลประโยชน์ร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน"

จากการสัมภาษณ์ นายณัฐฤติ สุทธิสงคราม ได้ให้ความเห็นว่า "พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่ดีที่สุดของไทย" ¹

จากการสัมภาษณ์ นายสุวิชัย พันธเศรษฐ ได้ให้ความเห็นว่า "พรรคประชาธิปัตย์มีส่วนเสริมสร้างประชาธิปไตยให้เมืองไทย" ²

จากการสัมภาษณ์ ม.ร.ว. เสียมย์ ปราโมช ได้ให้ความเห็นว่า "พรรคประชาธิปัตย์ทั้งชั้นโดยคนธรรมดา อยู่ได้ช่วยอุดมการณ์ เป็นปฏิปักษ์ต่อเผด็จการ"

¹ สัมภาษณ์ ณัฐฤติ สุทธิสงคราม, อ่างแล้ว.

² สัมภาษณ์ สุวิชัย พันธเศรษฐ, อ่างแล้ว.

ทุกรูปแบบ และพรรคประชาธิปัตย์จะนำประชาธิปไตยมาสู่เมืองไทย" 1

นายมารุต บุณนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ให้ความเห็นว่า พรรคประชาธิปัตย์ "เป็นพรรคที่ยึดมั่นในอุดมการณ์" และ "ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย" 2

นายขุนทอง ภูผิวเดือน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความเห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์ "ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย และต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบ แม้เผด็จการในรัฐสภา" 3

นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ผู้ว่าการเคหะแห่งชาติ ได้ให้ความเห็นว่า พรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคที่ "ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย" และ "ค้านกับเผด็จการมาทุกสมัย" 4

นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ ได้ให้ความเห็นว่า พรรคประชาธิปัตย์ "เป็นพรรคที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ และต่อต้านเผด็จการ" 5

นายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์ ส.ส.จังหวัดตาก พรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ความเห็นว่า พรรคประชาธิปัตย์ "ยึดหลักการมากกว่าตัวบุคคล" 6

นายพิชัย รัตตกุล ได้ให้ความเห็นว่า พรรคประชาธิปัตย์ "เป็นพรรคที่ยึดถือในอุดมการณ์" ซึ่ง "อุดมการณ์พรรคประชาธิปัตย์ที่ยึดถือมาตลอดมีดังนี้

1. เป็นศัตรูกับเผด็จการไม่ว่าชายหรือชวา
2. คอยสู้เพื่อประชาธิปไตย

1 สัมภาษณ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว.

2 สัมภาษณ์ นายมารุต บุณนาค, อ้างแล้ว.

3 สัมภาษณ์ นายขุนทอง ภูผิวเดือน, อ้างแล้ว.

4 สัมภาษณ์ นายคำรง ลัทธพิพัฒน์, อ้างแล้ว.

5 สัมภาษณ์ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์, อ้างแล้ว.

6 สัมภาษณ์ นายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์, วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2525.

3. ต้องการแก้ปัญหาคอร์ปชั่น
 4. ต้องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ให้คนในท้องถิ่นปกครองตนเอง โดยเลือกตั้งเข้ามา
 5. ต้องการให้พลังต่าง ๆ มีบทบาทภายในกรอบของกฎหมายและสนับสนุนส่งเสริม (support) กลุ่มต่าง ๆ ให้มีพลังต่อรอง" ¹
- จากคำถามที่ว่า "พรรคประชาธิปัตย์ ที่ก่อตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2489 มีจุดประสงค์อย่างไร"

ตารางที่ 19 แสดงจุดประสงค์ของพรรคประชาธิปัตย์ที่ก่อตั้งขึ้นมาในปี 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	ต้องการสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค	5	11.11
2	ต้องการสนับสนุนหัวหน้าพรรคเป็นนายกรัฐมนตรี	5	11.11
3	ต้องการเป็นฝ่ายค้านที่แข็งแกร่งคอยค้านรัฐบาลพรรคสหชีพ	5	11.11
4	ต้องการเป็นฝ่ายค้านเพื่อคอยถ่วงดุลย์รัฐบาล เพื่อต่อสู้ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน	5	11.11
5	ต้องการเป็นรัฐบาล	5	11.11
6	เพื่อสร้างบรรยากาศประชาธิปัตย์	5	11.11
7	ต้องการสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกฯ	0	0
8	ต้องการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม	5	11.11
9	เพื่อต่อสู้เผด็จการทุกรูปแบบ	5	11.11
10	เพื่อต่อสู้กับการใช้อำนาจไม่เป็นธรรมของฝ่ายบริหาร	5	11.11
	รวม	45	100.00

¹ สัมภาษณ์ นายพิชัย รัตตกุล, อ้างแล้ว.

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า คำตอบทั้งหมด (ยกเว้นข้อ 7) แต่ละ คำตอบคิดเป็นร้อยละ 5 เป็นจุดประสงค์รวมของพรรคประชาธิปัตย์ที่ก่อตั้งขึ้นมาในปี 2489 ซึ่งมีข้อมูลเอกสารที่สนับสนุนคำตอบดังนี้คือ อุดมคติ 4 ประการ ของพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อเริ่มก่อตั้งพรรคใหม่ ๆ ในปี 2489¹

จากคำถามที่ว่า "เมื่อก่อตั้งพรรคในปี พ.ศ.2489 แล้ว ต่อมาพรรคบรรลุจุด ประสงค์นั้นหรือไม่"

ตารางที่ 20 แสดงความเห็นของผู้ตอบต่อการบรรลุจุดประสงค์ของพรรคประชาธิปัตย์ หลังการก่อตั้งพรรคในปี 2489 แล้ว

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	บรรลุจุดประสงค์	0	0
2	ไม่บรรลุจุดประสงค์	0	0
3	บรรลุจุดประสงค์บ้างแต่ไม่มากนัก	5	100
	รวม	5	100

จากตารางข้างต้น เราจะพบว่า คำตอบเหมือนกันหมดคือ "บรรลุจุดประสงค์ บ้างแต่ไม่มากนัก" ร้อยละ 100 โดยมีสมาชิกพรรคคนหนึ่งตอบมาว่า บางส่วนมีที่ ไม่บรรลุจุดประสงค์ เนื่องจากมีอุปสรรค ปฏิวัติ รัฐบาลประหาร อยู่เสมอ ๆ

จากข้อมูลเอกสาร เราจะดูจากเหตุการณ์ในช่วงปี 2489-2501

¹ ฉัตรวิฑูรี สุทธิสงคราม, นายควง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 86-88 และ โปรรคฤในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บทที่ 5 หน้า 251-253.

๖ พฤศจิกายน 2490¹ จอมพล ป. รัฐประหารรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ทำให้กลุ่มนายทหารบกขึ้นมา และกลุ่มพวกเสรีไทยตกไป นายควง อภัยวงศ์ ได้รับเชิญจากคณะรัฐประหารให้จัดตั้งรัฐบาล

10 พฤศจิกายน 2490² ตั้งรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมารัฐบาลประกาศการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

25 กุมภาพันธ์ 2491³ รัฐบาลประชาธิปัตย์ครั้งที่ 2 โดยมีนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี อีกครั้งหนึ่ง และครั้งนี้รัฐบาลประชาธิปัตย์ถูก "จี้"⁴ ให้ออกโดยคณะทหาร วันที่ 6 เมษายน 2491 ซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้นำรัฐบาลประชาธิปัตย์ประกาศลาออกเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2491 นั้นเอง⁵ กรณีรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ถูกคณะรัฐประหาร "จี้" ให้ออกนี้ ทำให้ประวัติศาสตร์การเมืองไทยหันกลับไปสู่ระบอบเผด็จการอีกครั้งหนึ่ง แต่เป็นเผด็จการโดย "รัฐตำรวจ" ในกาลต่อไป⁶

6 เมษายน 2491 จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี⁷

1 ทหารแก่, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 154.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 164.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 164.

4 เรื่องเดียวกัน, หน้า 197.

5 เรื่องเดียวกัน, หน้า 201.

6 เรื่องเดียวกัน.

7 เรื่องเดียวกัน, หน้า 202.

7 กรกฎาคม 2491 รัฐบาลตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งสมาชิกสภาร่าง
รัฐธรรมนูญจำนวน 40 คนนั้น ส่วนมากเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ และเมื่อร่าง
เสร็จแล้ว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็นำออกประกาศใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม
2492 ¹

29 มิถุนายน 2494 เกิดกบฏแมนฮัตตัน ต้องการล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
แต่ไม่สำเร็จ ²

29 พฤศจิกายน 2494 จอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐประหารตัวเองเพื่อล้ม
รัฐธรรมนูญ 2492 ³ พรรคประชาธิปัตย์ต้องสลายตัวไปอีก ⁴

11 ธันวาคม 2494 รัฐบาลชั่วคราวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ⁵

26 กุมภาพันธ์ 2495 เลือกตั้งทั่วประเทศ ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้รัฐบาลจอมพล
ป. พิบูลสงคราม ได้คุมอำนาจทางการเมืองไว้โดยสิ้นเชิง โดยมีสมาชิกประเภท 2
ที่รัฐบาลแต่งตั้งไปนั่งรออยู่ในสภาผู้แทนแล้ว โดยมีจำนวนเท่ากับครึ่งหนึ่งของสมาชิก
สภาผู้แทนทั้งหมด ทำให้พรรคการเมืองอื่น โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ไม่มีโอกาส
เป็นรัฐบาลจากการเลือกตั้งครั้งนี้แม้ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ชั้นผู้ใหญ่จึงไม่ลงเลือกตั้ง
ส่วนสมาชิกพรรคทั่วไป ใครจะลงเลือกตั้งก็ได้ ⁶ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าสมาชิกพรรค

¹ ทหารเอก, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 225.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 234.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 246.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 251.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 252 - 254.

พระราชบัญญัติได้เข้าไปนั่งในสภาเพียง 5 คน¹ ทำให้ความแข็งแกร่งของพรรค
 พระราชบัญญัติที่เคยมีมาในสภาผู้แทนฯ มาก่อนต้องหมดไป ไม่เป็นอุปสรรคต่อรัฐบาล
 จอมพล ป. พิบูลสงครามอีก

ช่วงปี 2495-2496 (ก่อนมี พ.ร.บ.พรรคการเมือง) พรรคพระราชบัญญัติ
 ไม่มีบทบาททางการเมืองเท่าใดนัก²

ช่วงปี 2496 มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง (ฉบับแรกของไทย) ประกาศ
 ใช้เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2496 และพรรคพระราชบัญญัติก็กลับคืนชีพอีกครั้งหนึ่ง³

26 กุมภาพันธ์ 2500 การเลือกตั้งไม่เรียบร้อย เป็นเหตุให้รัฐบาลจอมพล
 ป. พิบูลสงคราม ถูกรัฐประหารโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์⁴ (ผลการเลือกตั้งครั้งนี้
 พรรคเสรีมนังคศิลาได้ 66 คน พรรคพระราชบัญญัติได้ 30 คน)⁵

15 ธันวาคม 2500 เลือกตั้งทั่วไปอีกครั้งหนึ่งพรรคสหภูมิได้ 44 คน พรรค
 พระราชบัญญัติได้ 39 คน⁶

20 ตุลาคม 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปฏิวัติอีกครั้งหนึ่ง ยกเลิก
 รัฐธรรมนูญ ล้มเลิกการมีสภาผู้แทนราษฎร ล้มเลิกพรรคการเมืองทุกพรรค⁷

1 ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคพระราชบัญญัติ, หน้า 258.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 260.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 260-262.

4 เรื่องเดียวกัน, หน้า 270. (รัฐประหาร 16 กันยายน 2500)

5 เรื่องเดียวกัน, หน้า 270.

6 เรื่องเดียวกัน, หน้า 282-283.

7 เรื่องเดียวกัน, หน้า 291-292.

เป็นเผด็จการสมบูรณแบบ พรรคประชาธิปัตย์จึงล้มไปอีกครั้งหนึ่ง แต่ครั้งนี้ล้มไปนานถึง 10 ปีเศษ จนกระทั่งถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2511 พรรคประชาธิปัตย์จึงฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ¹

เราจะเห็นว่าดังตัวอย่างพฤติกรรมในระหว่างปี 2489-2501 ตามที่ได้แสดงมาข้างต้นนั้น ระบบพรรคการเมืองไม่ติดต่อกันเลยขาดตอนเป็นช่วง ๆ เนื่องจากมีการยุบสภา ปฏิวัติ รัฐประหาร บ่อยครั้ง ซึ่งทฤษฎีของฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) ² เห็นว่า การขาดตอนไม่สืบเนื่องกันเช่นนี้ ทำให้ระบบพรรคการเมืองไม่พัฒนาไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ระบบพรรคการเมืองไม่พัฒนาไปเท่าที่ควร ซึ่งเป็นผลเสียต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก

ในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์ การไม่สืบต่อเนื่องของพรรค ทำให้การทำงานของพรรคไม่ต่อเนื่องและขาดตอน ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ "บรรลุดูจุกประสงค์บ้างแต่ไม่มากนัก" เนื่องจากมีการยุบสภา ปฏิวัติ รัฐประหารก็บ่อยครั้งเช่นนี้

จากคำถามที่ว่า มีความจำเป็นอย่างไรที่ต้องการรวมกลุ่ม ส.ส. ฝ่ายค้านในสภาตั้งพรรคในปี พ.ศ. 2489

¹ ทหารแก่, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 292.

² โปรกฤษในภาคทฤษฎี.

ตารางที่ 21 แสดงความจำเป็นที่ต้องการรวมกลุ่ม ส.ส. ฝ่ายค้านในสภาตั้งพรรค
ประชาธิปไตยในปี 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	เพื่อรวมกันค้านรัฐบาลอย่าง เป็นกลุ่มก้อน	4	33.33	
2	เพื่อค้านรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพและออยถาง คุลยรัฐบาล	5	41.67	
3	เพื่อแก้คำที่พรรคสหพัฒนารัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ โดยการกลั่นแกล้ง โดยการเสนอร่างพระราช บัญญัติควบคุมราคาสินค้า ปี พ.ศ. 2489 ที่ในทาง ปฏิบัติแล้วทำไม่ได้	1	8.33	
4	เพื่อสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกฯ	2	16.67	
5	อื่น ๆ ไปรกระบุ ... - เพื่อให้มีระบบพรรคที่ดีออกมคคิดและเพื่อเป็น เยี่ยงอย่างให้อนุชนรุ่นหลังยึดถือและเชื่อมั่น ในระบบประชาธิปไตย	0	0	(ตอบเสริม ในข้อ 2)
รวม		12	100.00	

จากตารางข้างบนสรุปได้ว่าความจำเป็นที่ต้องการรวมกลุ่ม ส.ส. ฝ่ายค้านใน
สภาตั้งพรรคประชาธิปไตย ในปี 2489 ก็ "เพื่อค้านรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพและออย
ถางคุลยรัฐบาล" ตอบมามากที่สุดร้อยละ 41.67 ส่วนคำตอบที่ว่า "เพื่อรวมกันค้าน
รัฐบาลอย่าง เป็นกลุ่มก้อน" ร้อยละ 33.33 และคำตอบที่ว่า "เพื่อสนับสนุนนาย
ควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี" ร้อยละ 16.67 ส่วนคำตอบ "เพื่อแก้คำ

ที่พรรคสหชีพล้มรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ โดยการก่อกบฏ โดยเสนอร่างพระราชบัญญัติ ควบคุมราคาสินค้า ปี พ.ศ. 2489 ที่ในทางปฏิบัติแล้วทำไม่ได้" ร้อยละ 8.33 ส่วนที่ผู้ตอบคนหนึ่งตอบมาด้วยว่า "เพื่อให้มีระบบพรรคที่ถืออุดมคติ และเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างให้นุชนรุ่นหลังยึดถือและเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยนั้น ผู้ตอบตอบเสริมในคำตอบที่ 2

ถ้าเราพิจารณาเหตุจากข้อมูลทางเอกสารประกอบ เราจะเห็นว่าคำตอบในข้อ 1 และ 2 เป็นกลุ่มคำตอบเดียวกัน ผู้ตอบจึงตอบข้อ 2 หรือข้อ 1 เป็นอันดับแรกก่อนก็ได้ ส่วนในข้อ 2 นั้น เป็นผลพลอยได้ของข้อ 1 และข้อ 2 อยู่แล้ว ส่วนข้อที่ 4 นั้นเป็นอันดับรองมาจาก 3 ข้อแรก

ข้อมูลทางเอกสาร

หลังสงครามมหาเอเชียบูรพายุติลง ประเทศไทยประกาศสันติภาพเมื่อวันที่ 16 เดือนสิงหาคม ปี 2488 พลพรรคเสรีไทยภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ มีอำนาจและอิทธิพลมาก เนื่องจากกลุ่มทหารบกซึ่งนำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถกกลงไป และหลังจากการเลือกตั้งทั่วราชอาณาจักรในวันที่ 6 มกราคม 2489 นายควง อภัยวงศ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลครั้งที่ 14 ขึ้นมาเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2489¹ มีพรรคสหชีพเป็นฝ่ายค้าน พรรคสหชีพนี้มีสมาชิกส่วนมากเป็นพวกพลพรรคเสรีไทย พรรคสหชีพได้โดย นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ส.ส. อุบลราชธานี และนายสงวน ตุลารักษ์ สมาชิกประเภทที่ 2 ร่วมกันจัดตั้งขึ้น โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของเมืองไทยในระบอบนั้นสนับสนุนเห็นชอบ² พรรคสหชีพที่เป็นฝ่ายค้าน

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย, หน้า 5.

² เรื่องเดียวกัน.

ในขณะนั้นล้มรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้โดยเสนอร่างพระราชบัญญัติควบคุมค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะค้ำ ขัน พ.ศ. 2489 (เรียกกันว่าร่างพระราชบัญญัติปิดป้ายราคาสินค้าปี 2489) ซึ่งรัฐบาลในขณะนั้นพิจารณาแล้วเห็นว่าทำไม่ได้ ประชาชนจะพากันเคื้อกร่อนยิ่งขึ้น และหลังจากขึ้นลงมติรับหลักการ ฝ่ายรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ แพ้เสียงฝ่ายค้าน (63 ต่อ 65) ทำให้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ลาออกกลางสภา¹

เนื่องจากฝ่ายค้านคือพรรคสหชีพ ดำเนินการในระบบพรรคการเมือง ทำให้สามารถรวมเสียงฝ่ายค้านล้มรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้สำเร็จ และต่อมาพรรคสหชีพจัดตั้งรัฐบาลโดยมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี ฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ ในขณะนั้นตระหนักดีถึงสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ต้องล้ม เนื่องจากฝ่ายค้านรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ในขณะนั้นเล่นการเมืองในระบบพรรค ทำให้รวมเสียงในสภาได้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นสมาชิกสภาผู้แทนที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ อยู่ในขณะนั้น จึงรวมกันตั้งพรรคขึ้นมาบ้าง โดยมีจุดประสงค์ที่จะรวบรวมพรรคสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายค้านในสภาาร่วมกันคัดค้านรัฐบาลอย่างเป็นกลุ่มก้อน เพื่อคานรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพและคอยถ่วงดุลย์รัฐบาล โดยมีจุดประสงค์ที่ตามมาก็คือ เพื่อสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนผลประโยชน์ที่ได้ที่ตามมาก็คือเพื่อแก้คำที่พรรคสหชีพล้มล้างรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ โดยการกลั่นแกล้งโดยการเสนอร่างพระราชบัญญัติปิดป้ายราคาสินค้าปี พ.ศ. 2489 ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วทำไม่ได้

รวมสรุปผลการวิจัยในหน้า 240-280 ได้ว่า สาเหตุการก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องมาจาก ความจำเป็นที่ต้องรวมตัวกันของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายค้านในสภา เพื่อร่วมกันคัดค้านกับรัฐบาลอย่างเป็นกลุ่มก้อน

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 5-9.

2.2 ความต้องการมีพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จากคำถามที่ว่า "ความต้องการมีพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ.2489 นั้น มีมากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 22 แสดงความต้องการมีพรรคการเมืองของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	1	20
2	มาก	0	0
3	ปานกลาง	1	20
4	น้อย	3	60
5	น้อยที่สุด	0	0
	รวม	5	100

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่าบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี 2489 นั้น "ต้องการมีพรรคการเมืองน้อย" ร้อยละ 60 ส่วนคำตอบที่ว่า "ต้องการมีพรรคปานกลาง" ร้อยละ 20 และคำตอบที่ว่า "ต้องการมีพรรคมาก" ร้อยละ 20

อาจกล่าวได้ว่า ตามแบบสอบถามที่ได้รับคำตอบมานั้นผู้ตอบเข้าใจว่า "เป็นความรู้ลึกของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่ว ๆ ไป ในปี 2489 ว่ามีความต้องการมีพรรคการเมืองมากน้อยเพียงไร คำตอบจึงออกมาว่าต้องการมีพรรคการเมืองน้อย ร้อยละ 60

แต่จากข้อมูลเอกสาร เราจะพบในประเด็นหนึ่งที่ว่า บรรดาสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรและสมาชิกประเภทที่ 2 ที่สนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ อยู่ในขณะนั้นต้อง
การมีพรรคการเมือง จึงได้รวมกันจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์¹ และเข้าแสดงตนเป็น
ฝ่ายค้านรัฐบาลพรรคสหชีพ ในวันแถลงนโยบายขอความไว้วางใจ ของรัฐบาลพรรคสหชีพ
โดยทันที

¹ จากคำกล่าวของนายควง อภัยวงศ์ "...ขณะนั้น (ปี 2489) มีสมาชิก
สภาหลายนายได้ประชุมปรึกษากันจัดตั้งพรรคขึ้น ... โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
เอาพรรคก้าวหน้าของตนมารวมกับพรรคประชาธิปัตย์ของ ดร.โชติ คุ้มพันธุ์ แล้วให้ชื่อ
ว่า "พรรคประชาธิปัตย์" เมื่อได้ร่างข้อบังคับกันเรียบร้อยแล้ว จึงพากันมาหาข้าพเจ้า
ถึงหน้าบ้านสนามกีฬาแห่งชาติ จึงแจ้งแสดงเหตุผลและขอร้องให้ข้าพเจ้ารับตำแหน่ง
หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ข้าพเจ้าเองในครั้งกระนั้นยังไม่เลื่อมใสในระบบพรรคการเมือง
มากนัก เพราะเหตุว่าสมาชิกสภาที่ดี ประชาชนที่ดี ยังไม่รู้แจ้งเห็นจริงในระบบนี้ เกรง
ว่าเมื่อมีระบบพรรคขึ้นแล้วยังความไม่ราบรื่นในสภา แต่เมื่อมีการตั้งพรรคกันไปบ้าง
อยู่แล้ว เช่น พรรคสหชีพ และพรรคแนวรัฐธรรมนูญ เป็นต้น กับทั้งกลุ่มนี้มีเจตจำนง
แน่วแน่จะตั้งพรรคกันจริง ๆ และผู้ที่อยู่ในกลุ่มนี้ก็เป็นผู้มีวุฒิความรู้ และคงแก่เรียนกันดี
ข้าพเจ้าจึงตกลงใจรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์" อังใน ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม,
นายควง อภัยวงศ์กับพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 64-65.

จากข้อมูลทั้งหมดที่แสดงมาข้างต้นนั้น อาจารย์สุนันต์สมมุติฐาน ได้
ว่า "สาเหตุการเกิดของพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องมาจากความต้องการที่จะมีพรรคการเมือง
ของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาฝ่ายที่สนับสนุน
นายควง อภัยวงศ์ ในขณะนั้น)"

จากคำถามที่ว่า "ในระยะ พ.ศ. 2489 นั้น ท่านเห็นว่าบรรยากาศทาง
การเมืองในระบอบประชาธิปไตยในทางประเทศของเรา ความต้องการมีพรรค
การเมืองนั้นมีมากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 23 แสดงความต้องการมีพรรคการเมืองมากน้อยเพียงไรในปี พ.ศ. 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	0	0
2	มาก	1	20
3	ปานกลาง	2	40
4	น้อย	2	40
5	น้อยที่สุด	0	0
	รวม	5	100

จากตารางข้างบน สรุปได้ว่า ในระยะปี 2489 นั้น บรรยากาศทาง
การเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ความต้องการมีพรรคการเมืองนั้นมี
"น้อย" คือ ร้อยละ 40 และคำตอบที่ว่า ความต้องการมีพรรคการเมืองในระยะ
นั้นมี "ปานกลาง" ร้อยละ 40 ส่วนอีกคำตอบคือ ความต้องการมีพรรคการเมือง
ในขณะนั้นมี "มาก" ร้อยละ 20

จากข้อมูลเอกสาร เราต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงว่า การเล่นเกมเมือง
 ในขณะนั้น ยังไม่ถึงมือประชาชนโดยทั่วไป ผู้ที่เล่นเกมเมืองก็คือบรรดาสมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกเข้ามา (เปอร์เซ็นต์จำนวนผู้ออกเสียงเลือกตั้งในปี
 2489 นั้นค่อนข้างน้อย คือ 32.52 %¹ แสดงว่าประชาชนยังให้ความสนใจต่อ
 การเมืองไม่มากเท่าที่ควร) และสมาชิกประเภทที่ 2 ที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามา
 ก็นั้นการเล่นเกมเมืองจึงอยู่เพียงในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งในรัฐสภาเท่านั้น และเนื่องจาก
 ระบบพรรคในระบุนั้นยังมี "ผู้รู้แจ้ง เห็นจริง" ในเรื่องนี้น้อยทั้งในหมู่สมาชิกสภาที่ดี
 และในหมู่ประชาชนก็ดี² ก็นั้นความต้องการมีพรรคการเมืองในระบุนั้นจึงยังมีไม่มาก
 นักซึ่งเราอาจประเมินค่าได้ว่าอยู่ในระดับ "ปานกลาง" ซึ่งไม่น่าจะมากไปกว่านี้
 รวบรวมผลการวิจัยในหน้า 281-284 ได้ว่า สาเหตุอีกประการหนึ่งของการ
 ก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องมาจาก ความต้องการมีพรรคการเมืองของบรรดา
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น

2.3 ความต้องการสร้างพรรรยาภา ประชาธิปไตย (ช่วงสมาชิกสภา)

จากคำถามที่ว่า "ในระยะปีพ.ศ. 2489 ท่านมีความต้องการสร้างพรรรยาภา
 ประชาธิปไตยมากน้อยเพียงไร"

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และพีรศักดิ์ จันทวรินทร์ (ผู้รวบรวม), ข้อมูลพื้นฐาน
 กิ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์
 แห่งประเทศไทย, 2524).

² คำกล่าวของนายควง อภัยวงศ์ ที่ได้กล่าวในวันระลึกพรรคประชาธิปัตย์
 ชุมนุม 5 กันยายน 2501, อ้างในนิธิรัฐบุรุษ สุทธิสงคราม, นายควง อภัยวงศ์กับพรรค
 ประชาธิปัตย์, หน้า 65.

ตารางที่ 24 แสดงความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยของผู้ตอบในปี 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	3	60
2	มาก	๒	20
3	ปานกลาง	1	20
4	น้อย	0	0
5	น้อยที่สุด	0	0
	รวม	5	100

จากตารางข้างบนสรุปได้ว่า ผู้ตอบต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย "มากที่สุด" ร้อยละ 60 ส่วนคำตอบที่มีความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย "มาก" ร้อยละ 20 และมีความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย "ปานกลาง" ร้อยละ 20

สรุปได้ว่า สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ในปี 2489 นั้น มีความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยมากที่สุด

จากคำถามที่ว่า "ในระยะปี พ.ศ. 2489 นั้น บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยมากน้อย เพียงไร"

ตารางที่ 25 แสดงความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยของบรรดาสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรในปี 2489

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	3	60
2	มาก	0	0
3	ปานกลาง	1	20
4	น้อย	1	20
5	น้อยที่สุด	0	0
	รวม	5	100

จากตารางข้างต้น ในระยปี 2489 นั้น บรรดา ส.ส. มีความต้องการสร้าง
บรรยากาศประชาธิปไตย "มากที่สุด" ร้อยละ 60 ส่วนคำตอบที่ว่า บรรดา
สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรมีความต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย "ปานกลาง"
ร้อยละ 20 และคำตอบที่ว่าบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระยปีนั้นมีความ
ต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย "น้อย" ร้อยละ 20.

สรุปได้ว่าในระยปี 2489 นั้น บรรดา ส.ส. มีความต้องการสร้างบรรยากาศ
ประชาธิปไตยมากที่สุด

รวมสรุปผลการวิจัยในหน้า 284-286 ได้ว่า สาเหตุประการหนึ่งของการ
ก่อตัวของพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องจาก ความต้องการที่จะสร้างบรรยากาศประชา-
ธิปไตยของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น

3. การที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่เก่าแก่ได้นาน
วิเคราะห์ลักษณะความเป็นผู้นำของนายควง อภัยวงศ์และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

สมมุติฐาน ข. การที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่เก่าแก่ได้นาน เนื่องจาก
ลักษณะความเป็นผู้นำของหัวหน้าพรรคคือ นายควง อภัยวงศ์ และ
ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นที่นิยมกัน

3.1 วิเคราะห์จากแบบสอบถาม

วิเคราะห์จากคำถามที่ว่า "ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อความเป็นผู้นำของหัวหน้าพรรคในอดีต 2 ท่าน คือ นายควง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช"

จากแบบสอบถามที่ตอบกลับมานั้น เราสามารถนำเสนอข้อมูลเป็นแผนภูมิ
ได้ดังที่แสดงในหน้าถัดไป (แผนภูมิที่ 11)

ผู้วิจัยได้อาศัยหลักทฤษฎีของ ออร์ดเวย์ ทีด (Ordway Tead)

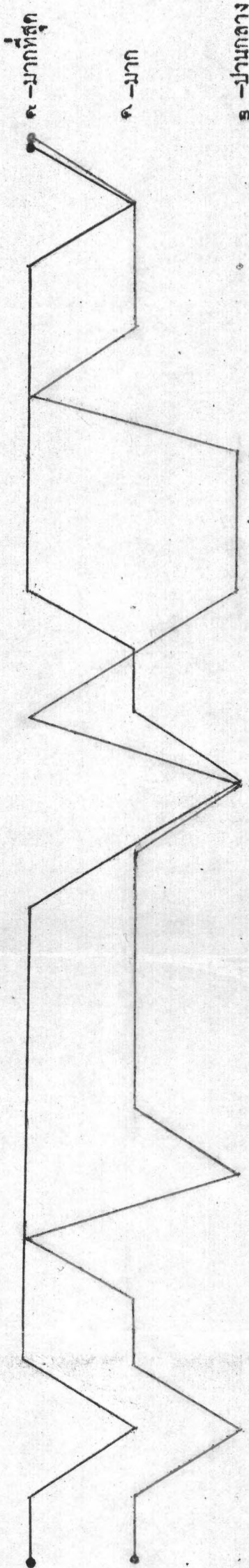
จากหนังสือ The Art of Leadership (New York: McGraw-Hill, 1935).chapter VI
หนังสือผู้นำทางการเมือง ของ ดร.ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
2523) หนังสือประมุขศิลปะศิลปะของการเป็นผู้นำ. พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพฯ :
โอเคียนส์โตร์. 2524) และหนังสือหลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร (กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2522) มารวมกันและจัดทำเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้นำได้
23 ประการ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำเป็นแบบสอบถามส่งไปยังสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์
และได้รับคำตอบกลับมา ซึ่งสามารถนำมาจัดทำเป็นกราฟลวดลายเส้นเปรียบเทียบ
ลักษณะความเป็นผู้นำของอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ทั้ง 2 คน ดังที่ได้นำแสดงไว้
แล้วนั้น รวมสรุปแล้วเราจะพบว่า

1. ในด้านสติ ปัญญา ปฏิภาณ ความเฉลียวฉลาด พลังกายพลังใจ
ความกระตือรือร้น ความอดทน ความกล้าหาญ ความกล้าตัดสินใจ ความริเริ่ม
ความสามารถในการแก้ปัญหา ศรัทธาความเชื่อมั่น ความยุติธรรม ความสามารถในการ
ใจคน ความสามารถในการพูด ความสามารถในการควบคุมตนเอง ความ

แผนภูมิที่ ๑๑

กราฟสายเส้นเปรียบเทียบความสามารถ
ในการเป็นผู้นำพรรคทั้ง ๒ ท่าน

- ๑. ศติปัญญา ปฏิภาณ ความเฉลียวฉลาด
- ๒. ความสุขุม รอบคอบ
- ๓. พลังกาย พลังใจ
- ๔. ความกระตือรือร้น
- ๕. ความอดทน
- ๖. ความกล้าหาญ ความกล้าตัดสินใจ
- ๗. ความริเริ่ม
- ๘. ความสามารถในการแก้ปัญหา
- ๙. ความเป็นมิตร ความเอ็นดูรักใคร่
- ๑๐. ความรอบรู้ในการแก้ปัญหา
- ๑๑. ความเด็ดขาด
- ๑๒. ความรับผิดชอบ
- ๑๓. ศรัทธา ความเชื่อมั่น
- ๑๔. ความยุติธรรม
- ๑๕. ความสามารถในการจูงใจคน
- ๑๖. ความสามารถในการพูด
- ๑๗. ความสามารถในการคุมลูกน้อง
- ๑๘. ความเสียสละเพื่อพรรค
- ๑๙. ความสามารถในการเป็นผู้นำพรรค
- ๒๐. ความสามารถในการเป็นหลักประกัน
ความมั่นคงของพรรค
- ๒๑. ความมีฝีมือที่จะให้ผู้อื่นบังคับบัญชา
ประสานงานกันอย่างดีที่สุด
- ๒๒. นามมีที่เป็นที่เชื่อถือของกลุ่มการเมืองอื่น
- ๒๓. ความนิยมของประชาชน

หมายเหตุ
— นาย คง อภัยวงศ์
— ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

เสียสละเพื่อพรรค ความสามารถในการเป็นผู้นำพรรค ความสามารถในการเป็น
หลักประกันความมั่นคงของพรรค บารมีที่เป็นที่เชื่อถือของกลุ่มการเมืองอื่น ความ
นิยมของประชาชนนั้น นายควง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคฯ คนแรกมี "มากที่สุด"

2. ส่วน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ในด้านสติปัญญา ปฏิภาณ ความ
เฉลียวฉลาด ความอดทน ความรอบรู้ในทางหลักวิชา ความเสียสละเพื่อพรรค
นั้นมี "มากที่สุด"

3. ในด้านความสุ่มรอบคอบ ความเป็นมิตร ความเอ็นดูรักใคร่
ความรอบรู้ในทางหลักวิชา ความรับผิดชอบ ความมีฝีมือที่จะใหญ่โตบังคับบัญชา
ประสานงานกันอย่างดีที่สุด นายควง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคฯ คนแรกมี "มาก"

4. ส่วน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคฯ คนที่สอง ในด้าน
ความสุ่มรอบคอบ พลังกายพลังใจ ความกระตือรือร้น ความเป็นมิตร ความ
เอ็นดูรักใคร่ ความรับผิดชอบ ศรัทธาความเชื่อมั่น ความยุติธรรม ความสามารถ
ในการจูงใจคน ความสามารถในการพูด ความสามารถในการเป็นผู้นำพรรค
ความสามารถในการเป็นหลักประกันความมั่นคงของพรรค บารมีที่เป็นที่เชื่อถือ
ของกลุ่มการเมืองอื่น ความนิยมของประชาชนมี "มาก"

5. ในด้านความเด็ดขาดเพียงประการเดียวที่ผู้ตอบให้คะแนน
นายควง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคฯ คนแรกเป็น "ปานกลาง"

6. ส่วน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคฯ คนที่สองนั้น ใน
ด้านความกล้าหาญ ความกล้าตัดสินใจ ความริเริ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหา
ความเด็ดขาด ความสามารถในการคุมลูกน้อง ความ มีฝีมือที่จะใหญ่โตบังคับบัญชา
ประสานงานกันอย่างดีที่สุดมี "ปานกลาง"

7. สำหรับคะแนนความเห็นของผู้ตอบที่ว่า "น้อย" และ "น้อยที่สุด" นั้น
นายควง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคฯ คนแรก และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

อดีตหัวหน้าพรรคคนที่สองไม่มีเลย

รวมสรุปจากกราฟหลายเส้นที่แสดงไว้ข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า จากหลักลักษณะคุณสมบัติทั้ง 23 ประการนั้น นายทอง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคคนแรก มีลักษณะควรจะเป็นผู้นำมากกว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคคนที่สอง

การที่นายทอง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคคนแรกได้คะแนน"มากที่สุด" ในลักษณะคุณสมบัติของผู้นำ มากกว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช แสดงให้เห็นว่าลักษณะความเป็นผู้นำของ นายทอง อภัยวงศ์ ส่งผลให้พรรคประชาธิปัตย์ มีความมั่นคง เข้มแข็ง และดำรงความเป็นพรรคมาได้นานกว่าพรรคอื่น ๆ ทั้งหมด ในขณะที่พรรคอื่น ๆ ตั้งขึ้นมาไม่นานก็ต้องยุบเลิกไป ส่วน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคคนที่สองสามารถทำให้พรรคดำรงอยู่ต่อมาจวบจน นายทอง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคคนแรก แม้จะต้องเผชิญกับปัญหาการแบ่งกลุ่มแบ่งพวกและเล่นการเมืองกันภายในพรรคก็ตาม และถึงแม้สมัย ม.ร.ว.เสนีย์ เป็นหัวหน้าพรรคจะมี ลูกพรรคบางคนแตกแยกกันออกไป ประการหนึ่งนั้นอาจเป็น"จุดอ่อน" ของท่าน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอง ที่ไม่อาจดึงลูกพรรคเหล่านั้นให้อยู่กับพรรคประชาธิปัตย์ต่อไป แต่ในขณะที่เดียวกันเราต้องไม่ลืมว่าเป็นธรรมชาติของพรรคการเมืองที่ต้องมีการแตกกลุ่มแตกพวกออกไปบ้าง ไม่ว่าพรรคการเมืองใดก็ต้องประสบกับปัญหาแบบนี้ แม้แต่สมัย นายทอง อภัยวงศ์ ที่เป็นหัวหน้าพรรคที่"เข้มแข็ง" ในสายตาของลูกพรรคเองก็มีการแตกแยกของลูกพรรคออกไป เช่น การแตกแยกออกจากพรรคของกลุ่ม นายเลียง ไชยกาล พร้อมกับพวกในพรรคประมาณ 10 คน ออกไปตั้ง"พรรคประชาชน"ขึ้นใหม่¹ เมื่อปี 2490 การที่ ม.ร.ว.ดิถุทธิ์ ปราโมช เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ขณะนั้น (ปี 2491) ลาออกจากการเป็นผู้แทนราษฎร และลาออกจากพรรคประชาธิปัตย์ด้วย เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับกรณีการขึ้นเงินเดือน ส.ส.อีกคนละหนึ่งพันบาท ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปี 2491 เป็นต้น

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 139-140.

ขณะเดียวกันเราคงไม่ลืมว่าสถานการณ์ทางการเมืองได้เปลี่ยนไป คนรุ่นใหม่เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยกันมากในปี 2512 คนรุ่นใหม่ความคิดใหม่ ๆ เข้ามาและเริ่มขัดแย้งกับคนรุ่นเก่าความคิดแบบเดิมอยู่ ทำให้อุดมการณ์ของพรรคประชาธิปไตยเปลี่ยนไปจากสมัย นายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรคซึ่งสมัยนั้นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยส่วนมากเป็นคนรุ่นเดียวกับนายควง อภัยวงศ์ และมีความเชื่อมั่นและเชื่อถือในชาวม.ร.ว. นายควง อภัยวงศ์ ได้สร้างสมาชิกรวมปี 2475 (เป็นคนหนึ่งในกลุ่มออกการ 2475) และแสดงความสามารถของตนให้เห็นก่อนที่จะได้รับเชิญให้เป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย

วิเคราะห์ลักษณะความเป็นผู้นำของหัวหน้าพรรคประชาธิปไตยตามทฤษฎี

วิเคราะห์ความเป็นผู้นำพรรคของนายควง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

ความเป็นผู้นำโดยพิจารณาจากลักษณะของบทบาทและวิธีการทำงานอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท¹ คือ

1. ผู้นำแบบอัครนิยม (autocratic leaders)
2. ผู้นำแบบเสรีนิยม (laissez-faire leaders)
3. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic leaders)

ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้ว นายควง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มีลักษณะเข้ากับผู้นำประเภทที่สาม คือผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic leaders)

ซึ่งมีลักษณะผู้นำแบบนี้ยอมรับกันว่าเป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี อำนวยผลในการบริหารงานมากที่สุด วิธีการทำงานของผู้นำประเภทนี้คือให้ความสำคัญ ความเห็นของกลุ่มเหนือกว่าของตัวเองและยอมรับความสำคัญของกลุ่ม โดยเพื่อความความสำเร็จแห่งงานเกิดขึ้นเพราะพลังของกลุ่ม ผู้นำประเภทนี้จึงมักจะยินยอมให้รวมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดเป้าหมายขององค์กร ซึ่งทำให้เกิดการ

¹ อุตัย หิรัญโต, ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ, หน้า 20-21.

สนับสนุน และความเข้าใจอันดีอันจะเป็นพลังให้การบริหารงานบังเกิดประสิทธิผล
ผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นผู้นำที่รับอิทธิพลสูงใจคน และใช้ความรู้ความสามารถของ
แต่ละคน ให้เป็นประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด

นายมารุต บุณนาค เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์คนปัจจุบันท่านได้ให้
ความเห็นว่ "ลักษณะของนายควง อภัยวงศ์ นั้นเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีเข้ากับคน
ได้ทุกระดับ ทั้งเจ้านาย พ่อค้า เขางานสังคมชั้นสูงได้ นี้่งคุยตามร้านกาแฟ นี้่ง
ของ ๆ กินข้าวแกงได้ พูดภาษาชาวบ้านได้กันเองกับคนทุกระดับ" 1

คุณหญิง เลขา อภัยวงศ์ ภรรยาของนายควง อภัยวงศ์ ได้กล่าวว่า
"นายควง อภัยวงศ์ เป็นบุคคลที่มีน้ำใจดี มีความรู้ ท่านฟังคนอื่น ๆ พูด แล้ว
มองว่าความคิดของใคร เขากันได้ ก็มองรวมกันแล้วเสนอความคิดขึ้นมา ทุกคนก็
ยอมรับหมดท่านไม่ขัดคอคน เป็นคนซื่อสัตย์ ทำด้วยเจตนาดี ไม่รับสินบน มี
ปฏิภาณ ความคิดกว้างไกล ฉลาด มีอารมณ์ขัน เป็นคนเมตตา ลูกน้องรัก บริวารรัก
เข้าใจปัญหาและสถานการณ์ เป็นคนที่รู้จักพอ และเป็นคนที่มีความตั้งใจ" 2

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ความเห็นว่า "นายควง อภัยวงศ์
เป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย เป็นคนที่ใจเหตุผล ใจคนเห็นด้วยเห็นตาม
ไม่ใช่มั่งคั่งเป็นผู้ที่มีความสนุกสนานรื่นเริง มีอารมณ์ขัน ทำมีดให้เป็นสว่างได้
ทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก ใช้วิธีการชักนำให้ผู้อื่นเห็นด้วยเห็นตาม เป็นนักบริหาร
(Manager) อย่างดี กลอนสดเก่ง คนรักมาก" 3

1 สัมภาษณ์ นายมารุต บุณนาค เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์
19 กุมภาพันธ์ 2525.

2 สัมภาษณ์ คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปัตย์, 18 กุมภาพันธ์ 2525.

3 สัมภาษณ์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปัตย์, 8 มกราคม 2525.

นายสุวิชัย พันธเศรษฐ ได้ให้ความเห็นว่า "นายทอง อภัยวงศ์ เป็นคนซื่อตรง พูดที่เล่นที่จริง ไม่ซัดคอกใคร คนชอบ ใช้หลักประชาธิปไตยบ้าง ไม่ไรบ้าง มีความกตัญญูภาคี" ¹

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "นายทอง อภัยวงศ์ กับ พรรคประชาธิปัตย์ มีความตอนหนึ่งว่า ท่านทอง อภัยวงศ์ หรือนายทอง อภัยวงศ์ เป็นคนที่ประชาชนรู้จักทั่วประเทศ เป็นคนที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาแต่ครั้งเป็นนายกรัฐมนตรี สืบต่อจากท่านจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ในปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครมาหลายสมัยเป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ทำหน้าที่ เป็นฝ่ายค้านในรัฐสภามาตลอดกาล เป็นนายกรัฐมนตรีที่ "เข้าถึงประชาชน" ตลอดมา เป็นนักการเมืองที่ชอบพูดคลอขบขัน ฟังสนุกครั้นเครงตลอดเวลา มี ทาทางคลอขบขันเข้าสมาคมกับคนใดทุกชั้นวรรณะ ตั้งแต่ต่ำสุดจนสูงสุด เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน" ²

"...นายทอง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีประชาธิปัตย์ท่านถือหลัก ระเบียบประชาธิปัตย์ตลอดมา ได้ต่อสู้ตามระเบียบประชาธิปัตย์ตลอดมา เพื่อจรรโลง เพื่อสร้างและรักษาไว้ซึ่งระเบียบประชาธิปัตย์ตามอุดมคติของพรรคประชาธิปัตย์..." ³

นายพิชัย รัตกุล ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านทอง อภัยวงศ์ เป็น นักการเมืองและเป็นผู้นำพรรคสูง เด็ดมโนในระเบียบประชาธิปัตย์ เข้าคลุกคลีกับ ประชาชน ถึงคนเขากันได้ ลดความขัดแย้ง มีจิตวิถียาสสูง สามารถเขากันได้กับ

¹ สัมภาษณ์ นายสุวิชัย พันธเศรษฐ อดีตสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์, 6 กุมภาพันธ์ 2525.

² ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, นายทอง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปัตย์, ความ เบื้องต้น.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 397.

ทุกคน พังเหตุผล มองเห็นปัญหาบ้านเมืองกว้าง ไม่แคบ เป็นนักประชาธิปไตย"¹

นายขุนทอง ภูผิวเคื่อน รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านควง อภัยวงศ์ มีลักษณะทั้งผู้นำและเป็นกันเอง เข้ากันได้กับชนทุกชั้น"²

นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านควง อภัยวงศ์ มีลักษณะความเป็นผู้นำสูง มีเขาวนไว ไหวพริบ ที่จะทำให้พรรคผ่านวิกฤติการณ์ไปได้ ปกป้องชาติ ปกป้องลูกพรรค เป็นเพื่อนกับประชาชนให้ความอบอุ่นแก่ลูกพรรค เข้ากับประชาชนได้ดี เป็น Folksy ตัดสินใจเด็ดขาด ซื่อสัตย์ สุจริต ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่รับสินบน ท่านเป็นคนยืนหยัด เข้มแข็งเป็นผู้นำให้กับฝ่ายค้านต่อสู้เผด็จการ ออกทน"³

¹ สัมภาษณ์ นายพิชัย รัตกุล, ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปัตย์, 3 มีนาคม 2525.

² สัมภาษณ์ นายขุนทอง ภูผิวเคื่อน, รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

³ สัมภาษณ์ นายคำรง ลัทธพิพัฒน์, ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปัตย์, 5 มีนาคม 2525.

นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านควง อภัยวงศ์ เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ จิตใจสูง กลุกคลีกับประชาชน เข้ากับประชาชนได้ทุกคนทุกชั้น เป็นผู้นำพรรคที่ดีเกิน" ¹

นายมงคล สิมะโรจน์ อธิบดีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านควง อภัยวงศ์ มีความเป็นผู้นำสูง เป็นนักบริหาร นักการเมืองที่แท้จริง มีสติปัญญาสูงทางปฏิบัติเอง เป็นนักพูดที่ดีและเข้าถึงประชาชน" ²

ในส่วนของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นั้น

นายมารุต บุณนาค ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นสุภาพบุรุษสามารถปรับตัวได้ดี เข้าได้กับคนทุกระดับ พุดจากับชาวบ้านได้ เข้าถึงประชาชนเป็นปฐมนิยมบุคคล ต่างกับท่านควง อภัยวงศ์ คือไม่ได้ใช้ความเคียดชังในทุกระดับอย่างท่านควง อภัยวงศ์" ³

นายพิชัย รัตตกุล ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนักประชาธิปไตยจริงใจต่อประชาธิปไตย ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยมาตลอด เป็นสุภาพบุรุษ เป็นนักการเมืองชั้นสูง พุ่มเทให้กับประชาธิปัตย์

¹ สัมภาษณ์ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์, ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปัตย์,
19 กุมภาพันธ์ 2525.

² สัมภาษณ์ นายมงคล สิมะโรจน์ อธิบดีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์,
17 พฤษภาคม 2525.

³ สัมภาษณ์ นายมารุต บุณนาค, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

มาตลอด การปกครองค่อนข้างอ่อนกว่าท่านคง อภัยวงศ์ เสียสละเพื่อพรรค
มาตลอด" 1

นายขุนทอง ภูฉิวเคื่อน ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
เป็นสุภาพบุรุษ (gentleman) ชื่อสัตย์ สุจริต เจตนาดี รักเพื่อนฝูง
และลูกน้อง ไหวพริบดีพอควร เข้ากับประชาชนได้ดีไม่แพ้ท่านคง อภัยวงศ์" 2

นายคำรง ลิขิตพิพัฒน์ ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
นั้นเหมือนกับนายคง อภัยวงศ์ เกือบทุกประการ แต่หย่อนกว่าในแง่การตัดสินใจ
เป็นเพื่อนกับประชาชน ผลโดยอ้อมว่านายคง อภัยวงศ์ เพราะท่านคง อภัยวงศ์
เป็นคนคล่องชวชน เป็นกันเอง ส่วนท่านเสนีย์ เป็นนักวิชาการ จิตใจเหมือน
ท่านคง เข้าถึงประชาชนมาก เห็นคนอื่นเป็นเพื่อน ทั้ง 2 ท่านมีภรรยาภาพมาก
รวมทั้งการเป็นคนชื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ผิดศีลธรรม ไม่รับสินบน
เป็นปูชนียบุคคล" 3

นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
เป็นคนที่รักพรรค เสียสละให้พรรค ประคับประคองพรรคตลอดมา ตลอดกับ
เผด็จการ เน้นประชาธิปไตยในพรรค" 4

1 สัมภาษณ์ นายพิชัย รัตตกุล, 3 มีนาคม 2525.

2 สัมภาษณ์ นายขุนทอง ภูฉิวเคื่อน, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

3 สัมภาษณ์ นายคำรง ลิขิตพิพัฒน์, 5 มีนาคม 2525.

4 สัมภาษณ์ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

นายมงคล สิมะโรจน์ ได้ให้ความเห็นว่า "...ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ท่านเป็นนัก
 1
 วิชาการ..."

สรุปแล้วนายทอง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตผู้นำพรรคประชาธิปัตย์
 ทั้ง 2 คน มีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic leaders) ถึงแม้ว่า
 ลักษณะส่วนตัวของทั้ง 2 คน จะไม่ตรงกับคุณสมบัติตามทฤษฎีทุกประการก็ตาม แต่ลักษณะคุณ
 สมบัติสำคัญ ๆ ของทั้ง 2 คน ก็สามารถจัดเข้ากับลักษณะผู้นำแบบประชาธิปไตย ซึ่งทั้งนี้
 ลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคลย่อมมีรายละเอียดปลีกย่อยต่างกันออกไป ซึ่งเป็นธรรมดา
 1
 อยู่เอง

ตามทฤษฎีแล้วผู้นำแบบประชาธิปไตย จะใช้อิทธิพลจูงใจคน และใช้ความรู้ความ
 สามารถของแต่ละคนให้เป็นประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด² ซึ่งอดีตผู้นำพรรคประชาธิปัตย์
 ทั้ง 2 คน มีลักษณะเช่นนี้ (แต่มากน้อยต่างกันตามลักษณะของทั้ง 2 คน)

¹ สัมภาษณ์ นายมงคล สิมะโรจน์, 17 พฤษภาคม 2525.

² อูทัย ธีรฤโต, ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ, หน้า 26

การใช้สิทธิพลจูงใจ เป็นอีกส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความเป็นผู้นำซึ่งมี
ลักษณะดังนี้¹

1. ความเป็นคนไม่มีพิธีรีตอง โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่เป็นผู้นำจะมีสถานะ
พิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน เช่น มียศศักดิ์ เครื่องแบบ
ที่อยู่อาศัย หรือสำนักงานอันโออา เป็นต้น แต่ในทางกลับกัน ความไม่มีพิธี
รีตองของผู้นำ หลังจากที่ได้สถานะของเขาในฐานะที่เป็นผู้นำมั่นคงแล้ว อาจกลายเป็น
สิ่งที่ไม่มีอิทธิพลที่สุด โดยแนะนำให้ผู้คนเห็นว่าผู้นำเป็น "คนธรรมดา" "เขาไม่
ไต่เต้า" "เขาก็เหมือนพวกเรานี่เอง"² ตัวอย่างเช่น

นายณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม กล่าวว่า "ท่านทวง อภัยวงศ์ เป็นคน
ที่ประชาชนรู้จักทั่วประเทศ... เป็นตัวแทนราษฎรจังหวัดพระนครมาหลายสมัย เป็น
หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านในรัฐสภาตลอดกาล เป็นนายก
รัฐมนตรีที่ "เข้าถึงประชาชน" ตลอดมาเป็นนักการเมืองที่รอบรู้ตลอดทั้งชั้น พังสนุก
กรีน เกรงตลอดเวลา มีท่าทางตลอดทั้งชั้นเข้าสมาคมกับคนโลกทุกระดับตั้งแต่คำ
สุกจนสูงสุด..."³

นายมารุต มุนนาค ได้กล่าวว่า "ลักษณะของท่านทวง อภัยวงศ์ นั้น
เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี เขากับคนโลกทุกระดับ ทั้งเจ้านาย พ่อค้า เขางานสังคม
ชั้นสูงได้ นั่งคุยตามร้านกาแฟได้ นั่งยอง ๆ กินข้าวแกงได้ พูดภาษาชาวบ้านได้

¹ อุทัย หิรัญโต, ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ, หน้า 26.

² เรื่องเดียวกัน.

³ ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, นายทวง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปัตย์,
ความเบื้องต้น.

กันเองกับคนทุกระดับ" 1

ในส่วนที่เกี่ยวกับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นั้น นายมารุต บุนนาค ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นสุภาพบุรุษ สามารถปรับตัวได้ดี เข้าได้กับคนทุกระดับ พูดจากับชาวบ้านได้ เข้าถึงประชาชน..." 2

นายพิชัย รัตตกุล ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านคง อภัยวงศ์ เป็นนักการเมืองและเป็นผู้นำพรรคสง เลื่อมใสในระบบประชาธิปไตย เข้าคลุกกับประชาชน...สามารถเข้าถึงได้กับทุกคน..." 3

นายขุนทอง ภูผาเดือน ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช... รักเพื่อนฝูง ลูกน้อง... เข้ากับประชาชนได้ดีไม่แพทนายคง อภัยวงศ์" 4

นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช... จิตใจเหมือนทนายคง อภัยวงศ์ เข้าถึงประชาชนมาก เห็นคนอื่นเป็นเพื่อน ทั้ง 2 ท่านมีภรรยาภาพ..." 5

2. การปรากฏตัวต่อสาธารณชนของผู้นำ มีคุณค่าในการสร้างความ เป็นปึกแผ่นชนิดนี้ไม่อาจใจสิ่งอื่นแทนได้ เพราะการปรากฏตัวอย่างใกล้ชิดมีคุณค่า ในการเร้าอารมณ์และคุณค่าในทางแนะนำใหญ่เลือกได้เห็นตัวเขามากที่สุด

1 สัมภาษณ์ นายมารุต บุนนาค, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

2 สัมภาษณ์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, 8 มกราคม 2525.

3 สัมภาษณ์ นายพิชัย รัตตกุล, 3 มีนาคม 2525.

4 สัมภาษณ์ นายขุนทอง ภูผาเดือน, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

5 สัมภาษณ์ นายคำรง ลัทธพิพัฒน์, 5 ธันวาคม 2525.

เป็นการรับรองคุณค่าในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องพึงระลึกการใช้วิธีการนี้ก็คือน
อารมณ์ของมนุษย์จะก่อให้เกิดต้องมีเครื่องเร้า ซึ่งจะต้องเร้าเร้าอยู่เสมอ ฉะนั้น
ผู้นำจะต้องปรากฏตัวต่อหน้าสาธารณชนบ่อยครั้ง และใช้เรื่องราวในการกระตุ้น
ใจอย่างฉลาด ¹

ซึ่งเราจะเห็นได้จากการศึกษาเสียงไม่ว่าจะเป็นในที่สาธารณะชน หรือ
ตามบ้านต่าง ๆ นายทวง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว.เดนิย์ ปราโมช อดีต
ผู้นำพรรคประชาธิปัตย์ทั้ง 2 คน โดยยึดถือเป็นหลักปฏิบัติตลอดมา ในการหาเสียง
ของพรรคประชาธิปัตย์ ในทุกการเลือกตั้ง ตั้งแต่เรื่องตั้งพรรคขึ้นมาในปี 2489
จนถึงปัจจุบัน การหาเสียงในที่สาธารณะชนทุกครั้งของอดีตผู้นำพรรคทั้ง 2 คน เช่น
ที่ทองสนามหลวง มุมอนุสาวรีย์ประชาธิปัตย์ หรือตามเขตเลือกตั้งต่าง ๆ
ประชาชนจะพากันมาฟังอย่างแน่นขนัด ทำให้ประชาธิปัตย์ได้คะแนนนิยมเพิ่มขึ้นอย่าง
มาก และในส่วนการหาเสียงของท่านตามบ้านชาวสลัมต่าง ๆ อย่างเข้าถึงประชาชน
และคลุกคลีกับประชาชนได้เป็นอย่างดี ทำให้ชื่อเสียงของทั้ง 2 คน เป็นที่นิยม
ยกย่องของประชาชนทั่วไปทำให้พรรคประชาธิปัตย์มีคะแนนนิยมมาก

การหาเสียงทุกครั้งของทั้ง 2 คน จะเข้าคลุกคลีของประชาชนอย่างฉันทนเอง
และรับฟังปัญหาขอทุกชนชั้นต่าง ๆ ของประชาชน ซึ่งวิธีการนี้ได้เป็นหลักยึดถือปฏิบัติ
ของชาวประชาธิปัตย์ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

3. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ในการเป็นหัวหน้าคนนั้น ความสนใจ
ในการใช้โฆษณาที่ค้ำยอเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นความจริงโดยเท่าเทียมกัน ไม่
ว่าจะเป็นคนนำคนเพียงจำนวนสิบหรือจำนวนหมื่น การโฆษณาเป็นการจูงใจอย่างหนึ่ง
ที่มีคุณค่าในการสร้างเกียรติคุณในการเร้าใจ และผูกพันใจคน การโฆษณาประชาสัมพันธ์

¹ อูทัย หิรัญโต, ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ, หน้า 26.

เป็นการดำเนินอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา เพื่อให้ข่าวสารแก่ผู้ตาม หรือ
ผู้ประสงค์จะเป็นผู้ตาม ¹

เป็นธรรมดาอยู่แล้วที่หัวหน้าพรรคการเมืองจะต้องใช้วิธีการโฆษณา
ประชาสัมพันธ์และภายในพรรคนี้มีหนังสือเวียน เอกสารเผยแพร่ของพรรค หรือ
หนังสือพิมพ์ของพรรค เพื่อแจ้งความประสงค์ของกลุ่มผู้นำพรรคไปยังสมาชิกและ
บุคคลภายนอก

4. การทำตนให้เป็นที่รักของผู้ตาม กล่าวได้ว่าความจริงรักภักดีของผู้ตาม
ต่อผู้นำเป็นควมความสำเร็จอันใหญ่หลวงในการนำคน ทั้งนี้เพราะคนที่มีความจริงรัก
ภักดีต่อผู้นำจะกลายเป็นบุคคลที่ถูกรู้ให้กระทำในสิ่งใดก็ได้ ทุกสิ่งทุกอย่างจะ
ทำเพื่อผู้นำไปหมด แต่การทำให้เป็นที่รักของผู้ตามนั้น ผู้นำควรมีคุณสมบัติพิเศษ
หลายอย่าง มิฉะนั้นจะไม่สามารถพิชิตหัวใจคนใด คุณสมบัติพิเศษใดแก่ ความ
เมตตาปรานี ความเป็นกันเอง ความยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เป็นต้น
ความสามารถของแต่ละคนในการสร้างความรักใคร่รักกันต่างก็แตกต่างกัน มีบางคนเท่านั้น
ที่ใครเห็นใครชอบ ซึ่งย่อมดึงดูดใจคนอย่างไร้ปัญหา ซึ่งเขาจะมีทางแห่งชัยชนะ
มากกว่าคนอื่น ²

การทำตนให้เป็นที่รักของผู้ตามทั้ง 2 คนนั้น เราอาจรู้ได้จากความเห็น
ของสมาชิกพรรคท่านต่าง ๆ ดังนี้

¹ อู๋ทัย หิรัญโต, ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ, หน้า 26.

² เรื่องเดียวกัน.

นายมารุต บุญนาค ได้ให้ความเห็นว่า "ลักษณะของท่านคง อภัยวงศ์ นั้นเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ เขากับคนใดทุกระดับ ทั้งเจ้านาย หมอคา ไซงานสังคม ชั้นสูงได้ นั่งคุยตามรานกาแฟได้ นั่งยอง ๆ กินข้าวแกงได้ พูดภาษาชาวบ้าน ได้กับเองกับคนทุกระดับ" 1

เราจะเห็นได้ว่าลักษณะส่วนตัวของท่านคง อภัยวงศ์ เช่นนี้ย่อมทำให้ ผู้ที่พบเห็นและลูกน้องของท่านเกิดความประทับใจ ศรัทธา และรักเคารพในตัว ผู้นำพรรคมากยิ่งขึ้น

คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ ภรรยาของนายคง อภัยวงศ์ ได้กล่าวว่า "ท่านคง อภัยวงศ์ เป็นบุคคลที่มีน้ำใจดี มีความรู้ ท่านฟังคนอื่น ๆ พูดแล้วมอง ว่าความคิดของใคร เขากันใด ก็มองรวมกัน แล้วเสนอความคิดขึ้นมา ทุกคนก็ยอมรับหมดท่านไม่ขัดคอคน เป็นคนซื่อสัตย์ ทำด้วยเจตนาดี ไม่รับสินบน มีปฏิภาณ ความดีควงใจ ฉลาด มีอารมณ์ขัน เป็นคนเมตตา ลูกน้องรัก บริวารรัก เข้าใจปัญหาและสถานการณ์ เป็นคนรู้จักพอ และเป็นคนที่มีความตั้งใจ" 2

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านคง อภัยวงศ์ เป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย เป็นคนที่ใช้เหตุผล ให้คนเห็นด้วยเห็นตาม ไม่ใช่บังคับเป็นผู้ที่มีความสนุกสนาน รื่นเริง มีอารมณ์ขัน ทำมีอิทธิพลเป็นสว่างได้ ทำเรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก ใช้วิธีการชักนำให้ผู้อื่นเห็นด้วยเห็นตาม เป็นนักบริหาร (manager) อย่างดี กลอนสดเก่งคนรักมาก" 3

1 สัมภาษณ์ นายมารุต บุญนาค, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

2 สัมภาษณ์ คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์, 18 กุมภาพันธ์ 2525.

3 สัมภาษณ์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, 8 มกราคม 2525.

นายพิชัย รัตตกุล ได้ให้ความเห็นว่า "ท่านควง อภัยวงศ์ เป็นนักการเมือง และเป็นผู้นำพรรคสูง เลื่อมใสในระบบประชาธิปไตย เขาคลุกคลีกับประชาชน ถึงคนเขากันได้ ลดความขัดแย้ง มีจิตวิทยาสูง สามารถเขากันได้กับทุกคน ฟังเหตุผล มองเห็นปัญหาบ้านเมืองกว้างไม่แคบ เป็นนักประชาธิปไตย" ¹

จะเห็นได้ว่า ดังตัวอย่างความเห็นของท่านต่าง ๆ ข้างต้น ให้ความเห็นว่า ท่านควง อภัยวงศ์ มีบุคลิกที่สามารถเขากันได้กับคนองคืดี มีความเมตตาปรานีแก่ลูกน้อง และคนทั่วไป มีความเป็นกันเอง ยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ชักคอคคน มีความสนุกสนานรื่นเริง มีอารมณ์ขันชอบยิ้มเสมอเหล่านี้เป็นต้น ทำให้ลูกน้องรัก เคารพ และจงรักภักดีต่อท่านอย่างยิ่ง ส่งผลให้ท่านเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง ทั้งต่อลูกน้องและต่อประชาชนเพื่อนร่วมชาติ

สำหรับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นั้น มีผู้ให้ความเห็นดังนี้

นายมารุต บุณนาค ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นสุภาพบุรุษ สามารถปรับตัวได้ดี เขากันกับคนได้ทุกระดับ พุดจากับชาวบ้านได้ เขาดึงประชาชน เป็นปฐนียบุคคล ต่างกับท่านควง อภัยวงศ์ คือไม่ไ้ไ้ใจความเค็ดุขาคในทุกรณ็อย่าง ท่านควง อภัยวงศ์" ²

นายพิชัย รัตตกุล ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นสุภาพบุรุษ เป็นนักการเมืองชั้นสูง ทุมเทให้กับประชาธิปไตยมาตลอด การปกครองค่อนข้างอ่อนกว่าท่านควง อภัยวงศ์ เสียสละเพื่อพรรคมาตลอด" ³

นายขุนทอง ภูมิวเดือน ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็น

¹ สัมภาษณ์ นายพิชัย รัตตกุล, 3 ธันวาคม 2525.

² สัมภาษณ์ นายมารุต บุณนาค, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

³ สัมภาษณ์ นายพิชัย รัตตกุล, 3 มีนาคม 2525.

สุภาพบุรุษ (gentleman) ชื่อสัตย์ สุจริต เจตนาดี รักเพื่อนฝูงและลูกน้อง..."¹

นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ได้ให้ความเห็นว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นั้น เหมือนกับท่านควง อภัยวงศ์ เกือบทุกประการ แต่หย่อนกว่าในแง่การตัดสินใจเป็น เพื่อนกับประชาชน ผลไคน้อยกว่าท่านควง อภัยวงศ์บาง เพราะท่านควง อภัยวงศ์ เป็นคนตกลงขบขัน เป็นกันเอง ส่วนท่านเสนีย์ ปราโมช เป็นนักวิชาการ จิตใจเหมือน ท่านควง อภัยวงศ์ เข้าถึงประชาชนมาก เห็นคนอื่นเป็นเพื่อน ทั้ง 2 ท่านมีภรรยาภาพ มาก รวมทั้งการเป็นคนชื่อสัตย์ สุจริต ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ผิดศีลธรรม ไม่รับสินบน เป็นปณิษย์บุคคล"²

สรุปแล้วการทำคนให้เป็นที่รักในฐานะผู้นำของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในพรรคว่า ท่านเป็นคนเมตตา ปราณี มีความเป็นกันเอง รัก ความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์ รักเพื่อนฝูง ลูกน้อง รักพรรคเสียสละให้พรรค เป็น สุภาพบุรุษ และมีลักษณะเป็นนักวิชาการเหล่านี้เป็นต้น ทำให้ลูกน้องและพรรคพวกเพื่อน พองรักและเคารพในคำท่านมาก ความจงรักภักดีของลูกน้องต่อท่านนั้นมีอยู่มาก ท่านเป็น ปณิษย์บุคคลในสายตาของลูกน้องและคนทั่วไป ถึงแม้ว่าการปกครองของท่านจะค่อนข้าง นายควง อภัยวงศ์ แต่ท่านก็เนนประชาธิปไตยภายในพรรคอย่างเต็มที่ ทำให้คำว่า

¹ สัมภาษณ์ นายขุนทอง ภูฉิวเคื่อน, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

² สัมภาษณ์ นายคำรง ลัทธพิพัฒน์, 5 มีนาคม 2525.

การปกครองลูกน้องของท่านดูออกไปบ้างก็ตาม ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคล ซ้ำยังไม่เหมือนกันเป็นธรรมดา แต่ท่านเป็นที่รู้จักกันว่าท่านทุ่มเทให้พรรค เสียสละเพื่อพรรค มาตลอด ทำให้ลูกน้องจงรักภักดี และชื่นชมในตัวท่าน และยกให้ท่านอยู่ในฐานะปฐนีบุคคล คนหนึ่ง

รวมสรุปผลการวิจัยในหน้า 287-305 ได้ว่าการที่พรรคประชาธิปไตยตั้งอยู่ เกาะแกว ไค่ฉาน เนื่องจาก ลักษณะผู้นำของหัวหน้าพรรคคือ นายควง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ที่เป็นที่นิยมกันทั้งในหมู่ประชาชนและในบรรดานักการเมืองทั้งฝ่ายสนับสนุน และฝ่าย ตรงกันข้าม

3.2 วิเคราะห์การต่อสู้ของพรรคเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

ตามมติฐาน ข. "...การที่พรรคประชาธิปไตยตั้งอยู่ เกาะแกว ไค่ฉาน อาจเนื่องจาก ในฐานะที่พรรคประชาธิปไตยได้ชื่อว่าเป็นพรรคที่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน มาโดยตลอด ไม่ว่าในฐานะเป็นฝ่ายค้านหรือเป็นรัฐบาล..."

3.2.1 จากการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร เราอาจแบ่งแยกการต่อสู้ของพรรคประชาธิปไตย เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การต่อสู้ของพรรคในสภา
2. การต่อสู้ของพรรคฯ นอกสภา
- ก. สำหรับการต่อสู้ของพรรคฯ ในสภานั้น เราอาจแบ่งแยกหัวข้อพิจารณา

ไค่ฉานนี้

1. การเสนอกฎและร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ในสภา
2. การต่อสู้ของพรรคฯ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในฐานะฝ่ายค้าน
การต่อสู้ของพรรคฯ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในฐานะรัฐบาล
3. ร่วมกับพรรคอื่นจัดตั้งรัฐบาลผสม
- ข. ส่วนการต่อสู้ของพรรคฯ นอกสภา นั้น เราอาจแบ่งแยกหัวข้อพิจารณา

ไค่ฉานนี้

1. การรับเรื่องราวร้องทุกข์ (พรรครับ สมาชิกพรรครับ ส.ส. รับ)
2. การหาเสียง
3. การถูกฉ้อโกงทำร้าย กรณี นายสุวิชัย พันธุ์เกษม และ นางไฉฉวี สุวรรณทัต
4. การเดินเคาะประตูประชาชน
5. โครงการกฎหมายชาวบ้าน โครงการเผยแพร่ความรู้
- ก. การต่อสู้ของประชาธิปไตยในสภา

1. การเสนอกฎหมายและร่างกฎหมายต่าง ๆ ในสภา

สมาชิกพรรคประชาธิปไตยในสภา ได้ใช้สิทธิของตนในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน เลือกตั้งเข้าไปมีสิทธิมีเสียงแทนตนในสภา ได้ทำการอภิปรายร่างกฎหมาย เสนอกฎหมาย เสนอกระทู้ เสนอญัตติ และร่างกฎหมายต่าง ๆ ในสภาตามหน้าที่ของตน ดังตัวอย่างที่จะเสนอ ดังนี้

การประชุมสภาผู้แทน ครั้งที่ 22/2489 (สามัญ) สมัยที่ 2

ชুক্তที่ 4

1. กระทู้ถาม เรื่องการจับกุมบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ วารศัพท์ ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (พระนคร)

2. การพิจารณาพระราชบัญญัติแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2489

การประชุมสภาผู้แทน ครั้งที่ 29/2489 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชুক্তที่ 4

วันที่ 22 เมษายน 2489

1. กระทู้ถาม เรื่องชนบทไร่บะร่อยกำลังไม่เป็นที่นิยมของประชาชน ของนายสุวิชัย พันธุ์เกษม

การประชุมสภาผู้แทน ครั้งที่ 31/2489 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชুক্তที่ 4

1. กระทู้ถาม เรื่องการช่วยเหลือชาวนาของนายประสิทธิ์ ชูพินิจ

2. กระทู้ถาม เรื่องวาทกรรมที่นครสวรรค์ ของนายเกษม บุญศรี

¹ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภา (สมัยสามัญ) ปี 2489 (พระนคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2489).

การประชุมสภาผู้แทน ครั้งที่ 35/2489 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 4

วันที่ 7 พฤษภาคม 2489

1. พิจารณาสอบสวนเสาะสาขาทรัพย์สินของชาติ ซึ่งคณะเสรีไทยได้ใช้
จ่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ผู้อภิปราย พรรคประชาธิปัตย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายเลียง ไชยกาด นายบุญช่วย อัครากร นายสมบุญ ศิริธร

รายงานการประชุมสภา (สมัยวิสามัญ) ¹

ครั้งที่ 7/2489 (วิสามัญ) ชุดที่ 1 พุทธศั. 19 กันยายน 2489

1. กระทู้ถาม

เรื่อง ข้าราชการของนายชิน อยู่ถาวร

เรื่อง พันธุ์ข้าวปลูก ของนายใหญ่ ศวิตชาติ

ครั้งที่ 13/2489 (วิสามัญ) ชุดที่ 1 พุทธศั. 31 ตุลาคม 2489

1. กระทู้ถาม

เรื่อง เหตุใดตำรวจไม่จับกุมผู้หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

ของนายสุวิชช พันธเศรษฐ์

ครั้งที่ 15/2489 (วิสามัญ) ชุดที่ 1 พุทธศั. 11 พฤศจิกายน 2489

1. กระทู้ถาม

เรื่อง ใช้ทรัพย์สินในจังหวัดยะลาและปัตตานี ของนายประสาธ ไชยโท

เรื่อง เกี่ยวกับราคาสินค้า ของนายปริญญา จุฑามาศย์

2. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา

ของนายปริญญา จุฑามาศย์

¹ หอสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทน (สมัยวิสามัญ) ปี 2489,
(พระนคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2489).

รายงานการประชุมสภาผู้แทน (สมัยสามัญ) ¹ ครั้งที่ 3/2490 ครั้งที่ 11/2490

1. ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป ในนโยบายของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 34 เป็นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป ไม่ไว้วางใจทั้งคณะของ นายควง อภัยวงศ์ และมีผู้รับรองเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ 42 คน
1. กระทู้ถามเรื่อง ราษฎรออกยากล้มตายของนายบุญช่วย อัครถาวร เรื่อง การช่วยเหลือการทำนา ภาคอีสานของนายบุญช่วย อัครถาวร เรื่อง โจรผู้ร้ายชุกชุม ของนายประสาท ไชยโท ครั้งที่ 16/2490 (สามัญ) ชุดที่ 1 พุทธศักราชที่ 3 กรกฎาคม 2490
1. ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการค้าข้าว พ.ศ. 2490 ของนายใหญ่ ศวิตชาติ นายชื่น อยู่ถาวร นายไกรสร สุขสว่าง โดยมี ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ลงนามรับรอง 13 คน

รายงานการประชุมรัฐสภา พ.ศ. 2492 ² เล่ม 1

เกี่ยวกับการอภิปรายเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2492 ซึ่งมีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์หลายท่านได้มีส่วนสำคัญในการอภิปรายด้วย เช่น นายพอง สิทธิธรรม นายบุญช่วย อัครถาวร นายขาว ธรรมสุชาติ นายไกรสร สุขสว่าง นายเทียม ไชยนั้นท์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์

¹ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทน (สมัยสามัญ) ปี 2490, (พระนคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2490).

² หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยวิสามัญ) ชุดที่ 1, (พระนคร : สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2492).

ช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เรื่องอำนาจ (2494-2500)

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร¹ (สมัยวิสามัญ) ชุดที่ 1 พ.ศ.2495

ครั้งที่ 6/2495 (วิสามัญ) ชุดที่ 1

พฤษภาคมที่ 4 ธันวาคม 2495

1. กระทู้ถาม เรื่อง น้ำท่วมจังหวัดเชียงรายของนายบุญผาง ทองสวัสดิ์
เรื่อง โจรผู้ร้ายฆ่าและปล้นราษฎรของนายประสาท ไชยโท

ครั้งที่ 7/2495

1. ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองกรรมกร พ.ศ.2495 ของนายเทียม ไชยพันธ์ ช่วงปลั่งปี 2495 เป็นต้นมา ซึ่งสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์มีจำนวนน้อยอยู่ในสภานั้น ลักษณะการต่อสู้ในสภาเพื่อประชาชนจะอยู่ในรูปการอภิปราย ร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ เสียเป็นส่วนมาก เช่น ร่างพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ.2495 ที่เสนอขึ้นมาในสภาปี 2499 ร่างพระราชบัญญัติประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2495 และร่างประมวลกฎหมายอาญา ปี 2499 ฯลฯ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร² สมัยสามัญ ชุดที่ 2 พ.ศ.2500

ครั้งที่ 10/2500 (สามัญ) ชุดที่ 2 พฤษภาคมที่ 29 สิงหาคม 2500

1. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 75 ของนายควง อภัยวงศ์ กับพวกรวม 69 คน

¹ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยวิสามัญ) ชุดที่ 1, (พระนคร : สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2495).

² หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ ชุดที่ 2 พ.ศ.2500, (พระนคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2500).

ช่วงปี 2512 - ปัจจุบัน

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ¹ สมัยแรก พ.ศ.2512

ครั้งที่ 4/2512 พุทธศักราชที่ 3 เมษายน 2512

1. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา (ฉบับที่.....) พ.ศ..... ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (พระนคร)
นายใหญ่ ศวิตชาติ (นครสวรรค์) นายสมบุญ ศิริธร (พระนคร) เป็นผู้เสนอ
2. กระทู้ถามเรื่อง เกี่ยวกับน้ำประปาฝั่งธนบุรี ของนายไถง สุวรรณทัต (ธนบุรี)

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ² (สมัยวิสามัญ) พ.ศ.2513

ครั้งที่ 8/2513 (วิสามัญ)

1. กระทู้ถามเรื่อง โจรผู้ร้ายทางจังหวัดภาคใต้ ของนายสุรินทร์ มาศดิตถ์

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ³ (สมัยสามัญ) พ.ศ.2513

ครั้งที่ 5/2513 พุทธศักราชที่ 13 กรกฎาคม 2513

1. กระทู้ถามเรื่อง โรงงานหลอมตะกั่ว ทำลายสุขภาพราษฎร อำเภอราษฎรบูรณะ
ถามกระทรวงอุตสาหกรรม ของนายไถง สุวรรณทัต

ครั้งที่ 13/2513 พุทธศักราชที่ 10 กันยายน 2513

1. กระทู้ถามเรื่อง น้ำท่วมข้าวในนาของราษฎรในจังหวัดกาฬสินธุ์
ของนายขุนทอง ภูผิวเคื่อน (กาฬสินธุ์)

¹ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยแรก พ.ศ.2512,
(กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2512).

² หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยวิสามัญ) พ.ศ.2513
(กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2513).

³ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) พ.ศ.2513
(กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2513).

าพต มารุต บุณนาค เลขานุการพรรคประชาธิปัตย์
ได้กล่าวไว้ว่า¹

"Motto ของพรรคประชาธิปัตย์คือต่อสู้กับเผด็จการทุกรูปแบบ"

∴ พรรคประชาธิปัตย์ต่อสู้เพื่อความถูกต้องและความเป็นธรรมในสังคม
การต่อสู้ของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อประชาชน

1. ในอดีตสิ่งใดไม่ถูกต้อง พรรคประชาธิปัตย์ในฐานะฝ่ายค้านได้ ต่อสู้ตลอด
มา ประชาธิปัตย์เป็นแกนนำต่อสู้เรื่อยมา

2. หลังการเลือกตั้ง เดือนเมษายน 22

- เป็นแกนนำออกพระราชบัญญัติยกเลิกคำสั่งปฏิรูป ฉบับ 22 (ภัยสังคม)

เป็นผลสำเร็จ

- พยายามยกเลิกคดีที่ขึ้นศาลทหาร ให้มาพิจารณาในศาลพลเรือนทั้งหมด
แต่ไม่ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ โดยเหลือเพียงคดี 3 ประเภทเท่านั้นที่ขึ้นศาลทหาร

- ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกคำสั่งคณะปฏิรูป ฉบับที่ 42 เรื่องการริกรอน
สิทธิหนังสือพิมพ์ แต่ไม่ได้อนุมัติจากกรมมาธิการวิสามัญพิจารณาร่าง

- เสนอกฎหมายแก้ไขกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ ให้เลือกกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ทุก 4 ปี แต่สภาไม่เห็นด้วย (เพราะสมาชิกสภาส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เหมาะสม)

- แก้ไขประมวลกฎหมายที่ดิน เพื่อจำกัดจำนวนเพื่อที่ดินของบุคคลประเภท
ต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ยึดครองที่ดินเกินสมควร ยังอยู่ในระหว่างพิจารณาของสภา

- ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ให้สิทธิ
ผู้ต้องหาที่จะได้รับการปรึกษา (ซึ่ง เคยมีอยู่ในรัฐธรรมนูญและถูกยกเลิกไป) พร้อมทั้งบังคับ

¹ สัมภาษณ์ นายมารุต บุณนาค, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

พนักงานสอบสวน ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบกรณีผู้ต้องหาป่วยกระทันหัน ต้องพบแพทย์ทันที (ป้องกันถูกซ้อม) ซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา

- ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 กำหนดการลงโทษ ในกรณีจำเลยทำผิดต่อกฎหมายหลายบทหลายมาตราไว้ ไม่ให้เกิน 50 ปี เพราะมีฉะนั้น แล้ว บุคคลชั้นผู้น้อย เช่น ตำรวจหญิงทุจริตเงินเพียง 5 หมื่นบาท แต่ทุจริต 16 ครั้ง แต่ต้องติดคุกเป็นรอบปี แต่พนักงานเมืองโง่งไป + ล้านบาท ติดคุก 20 ปี ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ กำลังรอพิจารณาในสภา

- แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีการชันสูตรพลิกศพ โดยการไตสวนของศาล ในกรณีวิสามัญฆาตกรรม เพื่อป้องกันการยิงทิ้ง ซึ่งกฎหมายนี้แก้ไขแล้ว

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับ ที่ได้แก้ไขเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

2. การต่อสู้ของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อประชาชนในฐานะฝ่ายค้าน

สมัยรัฐบาลปรีดี พนมยงค์

2.1 หลังจากที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ตั้งขึ้นมาแล้ว วันที่ 5 เมษายน 2489 พรรคประชาธิปัตย์ก็ได้แสดงตัวเป็นฝ่ายค้านรัฐบาลพรรคสหชีพ ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีทันที ซึ่งเป็นการออกโรงเป็นฝ่ายค้านเป็นครั้งแรกในการอภิปรายโจมตีนโยบายคณะรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ วันแถลงนโยบายต่อสภาขอความไว้วางใจ ซึ่งถึงแม้ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์จะอภิปรายโจมตีอย่างเผ็ดร้อนแล้ว ปรากฏว่าครั้งนี้ นายควง อภัยวงศ์ ได้ขอร้องให้สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์งดออกเสียง (เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2489) ¹

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 18 - 20.

2.2 วันที่ ๖ เมษายน 24๘9 พรรคประชาธิปัตย์เสนอญัตติต่อสภา ให้สอบสวน สะสางทรัพย์สินของชาติ ซึ่งพลพรรคเสรีไทยได้นำไปใช้ช่วยทั้งนอกและในประเทศยาม สงคราม ว่าใช้จ่ายไปมากน้อยเท่าไรและเพื่ออะไร ซึ่งเป็นมติของนายบุญช่วย อัครถาวร (ส.ส.มหาสารคาม) ซึ่งเหตุที่พรรคประชาธิปัตย์ เสนอญัตตินั้น เนื่องจากขณะนั้น รัฐบาล นายปรีดี พนมยงค์ ส่วนมากเป็นพลพรรคในขบวนการเสรีไทย ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าพลพรรคนี้ ยามสงครามและสมาชิกในพรรคสหชีพส่วนมากก็เป็นพลพรรคในขบวนการ เสรีไทย เช่นกับเจนาของการเสนอญัตตินี้ ก็เพื่อที่จะสอบข้อเสียดังของ รัฐบาลและพรรคสหชีพ ซึ่งมักจะอ้างบุญคุณแก่ชาติบ้านเมือง ในการดำเนินงานเสรีไทยอันเป็นขบวนการใต้ดินต่อต้าน กองทัพญี่ปุ่นในยามสงคราม และเป็นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยเสรีไทยว่าทำงาน อย่างไร และใช้เงินของชาติบ้านเมืองไปมากน้อยเท่าใด¹

(ตามรัฐธรรมนูญในขณะนั้น เมื่อสมาชิกพฤกษสภาหมดอายุตามวาระเอง ก็ให้มีการเลือกสมาชิกพฤกษสภาใหม่ ซึ่งครั้งนั้นปรากฏผลว่า ฝ่ายพรรคสหชีพชนะพรรคประชาธิปัตย์ (ฝ่ายสหชีพได้มาหมด ๖๐ คน) และหลังจากเลือกสมาชิกพฤกษสภาเรียบร้อยแล้ว รัฐบาล นายปรีดี พนมยงค์ ก็ลาออกตามมารยาททางการเมือง เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 24๘9 พอวันที่ ๖ มิถุนายน 24๘9 รัฐสภาก็เห็นชอบให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง แต่นายปรีดี ยังไม่ทันแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ก็พอดีเกิดเหตุการณ์สวรรคตของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล วันที่ 9 มิถุนายน 24๘9 เป็นเหตุให้นายปรีดีต้องลาออก พอวันที่ 11 มิถุนายน 24๘9 ก็ได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง และตั้งคณะรัฐบาลใหม่ในวันเดียวกัน² และเนื่องจากกรณีปลงพระชนม์ในหลวงอานันทฯ ไม่กระจ่าง รัฐบาลสันคณ

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 47 - 48.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5๐ - 61.

อย่างมาก ในที่สุดนายปรีดีก็นายกรัฐมนตรีก็ได้ลาออก เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2489 ¹

2.3 พรรคประชาธิปัตย์เสนอผู้คดีเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2490 ตามหัวข้ออภิปรายดังนี้

1. รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่ได้แถลงไว้
2. รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังของล้มเหลวทุกประการ
3. รัฐบาลได้ดำเนินการผิดพลาดทางเศรษฐกิจไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันเป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในเรื่องค่าครองชีพ (ในสมัยนั้นเพิ่งเสร็จสิ้นสงครามมหาเอเซียบูรพา ค่าครองชีพของประชาชนจึงสูงขึ้น เพราะเครื่องอุปโภคบริโภคขาดแคลน และยิ่งในระยะต่อมารัฐบาลของหลวงธำรงฯ ดำเนินนโยบายในเรื่องการลดค่าครองชีพของประชาชนผิดพลาด คือ ใช้เงินงบประมาณอันเป็นเงินภาษีอากรของประชาชนมาจัดตั้งองค์การสรรพากร ทำให้รัฐบาลถูกฝ่ายค้าน ซึ่งนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ตีเตียนรัฐบาลมากยิ่งขึ้น)
4. รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือจากนานาประเทศตามที่ได้แถลงไว้
5. รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองเข้าแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน
6. รัฐบาลไม่สามารถรักษารัฐธรรมนูญของข้าราชการให้อยู่ในระบอบที่ดีพอสมควร ทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ
7. รัฐบาลไม่ปรับปรุงและดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาของชาติตามที่ได้แถลงนโยบายไว้
8. รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงมาแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ ๘ สวรรคตเพราะเหตุใด

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า ๘1.

2.4 สมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมาเป็นรัฐบาล วันที่ 18 เมษายน 2491 รัฐบาลกำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อทำเป็นกฎหมายเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร¹ ซึ่งในรายการหนึ่งรัฐบาลตั้งงบประมาณขึ้นเงินเคื่อนให้กับผู้แทนราษฎรอีกคนหนึ่งพันบาทต่อเคื่อน ซึ่งในกรณีนี้ประชาชนไม่เห็นด้วย ประชาชนทั่วไปยากจนและประสบปัญหาการครองชีพ แล้วรัฐบาลจะเอาเงินภาษีอากรของประชาชนไปขึ้นเงินเคื่อนให้ผู้แทนราษฎร ประชาชนจึงไม่เห็นด้วย ดังนั้นรัฐบาลโอนให้พรรคประชาธิปัตย์กำหนดงบประมาณรายจ่ายประจำปี ทำให้ความคิดของ ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์แตกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายแรกคือ นายควง หัตถ์นำพรรคเองยอมรับเพื่อว่าฝ่ายค้านจะได้เป็นผู้กำหนดงบประมาณรายจ่ายเอง เป็นการคุมรัฐบาลทางหนึ่ง แต่ ส.ส. อีกฝ่ายหนึ่งคือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่เห็นด้วย ตรงการที่ขึ้นเงินเคื่อนให้ ส.ส. คนละหนึ่งพันบาทตามที่รัฐบาลเสนอนั้น ตนเองไม่สามารถทนอับอาย ขายหน้าต่อกรที่จะได้รับเงินเพิ่มอันเป็นเงินของประชาชน ในขณะที่ประชาชนกำลังยากจน คนแค่นอยู่ในขณะนั้นได้ (และต่อมา ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ลาออกจากผู้แทนราษฎร และลาออกจากพรรคประชาธิปัตย์ด้วย)²

2.5 การประชุมสภาผู้แทน³ (สมัยสามัญ) ชุดที่ 1 พ.ศ. 2490

ครั้งที่ 16/2490 พุทธศักราชที่ 30 กรกฎาคม 2490

- ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการค้าข้าว พ.ศ. 2490 ของนายใหญ่ ศวิตชาติ นายชัน อยู่ถาวร และนายไกรสร สุขสว่าง

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 207 - 210.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 210 - 210.

³ ห้องสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ชุดที่ 1 พ.ศ. 2490, (พระนคร : สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร, 2490).

(วาระที่ 1)

(สำเนา)

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการค้าข้าว

พ.ศ. 2490

หลักการ

ยกเลิกพระราชบัญญัติการค้าข้าว พุทธศักราช 2489 และพระราช
บัญญัติการค้าข้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2489

เหตุผล

เนื่องจากพระราชบัญญัติการค้าข้าว ได้ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน
ซึ่งไม่ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดการส่งข้าวให้สหประชาชาติ กลับเป็นทางให้เกิดการ
ทุจริต โดยอาศัยบทกฎหมายนี้ทั่วไป ทำให้ประชาชนต้องบริโภคน้ำข้าวโดยราคาแพง และ
หลายแห่งขาดแคลนข้าว ถ้าปล่อยให้ลากอให้ถึงแก่จลาจลในบ้านเมือง เพราะราษฎร
ทนความกดขี่เข้มแข็งไม่ไหว

ลงชื่อ ใหญ่ ศวิตชาติ, ขึ้น อยู่ถาวร, ไกรสร สุขสว่าง
ผู้เสนอ และสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ลงชื่อรับรอง

14 คน

2.6 การประชุมสภาผู้แทนราษฎร¹ (สามัญ) ชุดที่ 1

ครั้งที่ 26/2490 วันจันทร์ที่ 11 สิงหาคม 2490

— กระทู้ถามเรื่องน้ำท่วมข้าวและพืชผลของราษฎร ของนายโย อุลิศ
ถามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

นายโย อุลิศ (ราชบุรี) : ข้าพเจ้าขอตั้งกระทู้ถามท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยดังต่อไปนี้

1. เกิดอุทกภัยน้ำท่วมข้าวในนา พืชผลของราษฎรชาวจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี เป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร บางแห่ง เมื่อปลายเดือนกรกฎาคม นี้เสียหายหรือไม่ ทางกรมได้จัดการประการใด เสียหายอะไรบ้าง เท่าใด

2. ทางกรมจะช่วยเหลือเพราะราษฎรที่เสียหายเป็นต้นว่า ในการติดตามการทำนา ทำไร่ เมื่อน้ำลดลงไปแล้ว ด้วยวิธีการอย่างไร

3. การเสียหายเพราะน้ำ เฉพาะลุ่มแม่น้ำกลองเป็นอยู่เช่นนี้แทบทุกปี ทางกรมได้มีวิธีการจะแก้ไขกันประการใดหรือไม่

4. ชาวราชบุรีอดข้าว เนื่องจากหาซื้อข้าวกินได้ยาก เช่นตำบลเขาคิน สามเสน เต่าปูน ยางโคตค อำเภอบัวราชราม ตำบลเขาร้าง เกาะปลัดพลาและแถวใกล้เคียงกันนี้ ตลอดจนไปจนถึงปากช่อง กิ่งอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ทางกรมได้จัดการช่วยเหลือประการใด ได้ผลอย่างไร

2.7 ช่วงจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอำนาจ ช่วงปี 2494 - 2500 นี้ แม้จะมีสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์อยู่ในสภาผู้แทนน้อยคนก็ตาม แต่ก็ได้พยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อสู้ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งลักษณะการต่อสู้ในสภาเพื่อประชาชนจะอยู่ในรูปการอภิปรายร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ เสียเป็นส่วนมาก เช่น ร่างพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 24... ที่เสนอขึ้นมาในสภาปี 2499 ร่างพระราชบัญญัติประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 24... และร่างประมวลกฎหมายอาญา ปี 2499 ร่างพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในท้องที่จังหวัดต่างๆ ตามที่คณะรัฐมนตรีเสนอมา เป็นต้น

- 2.8 การประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ชุดที่ 2 พ.ศ. 2500
ครั้งที่ 10/2500 (สามัญ) ชุดที่ 2 วันพฤหัสบดีที่ 29 สิงหาคม 2500
- ญัตติ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
มาตรา 75 ของนายควง อภัยวงศ์ กับพวกรวม 69 คน

รับที่ 1501/2500 วันที่ 16 สิงหาคม 2500

เวลา 15.00 น.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร

16 สิงหาคม 2500

เรื่อง ขอเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 75
กราบเรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ข้าพเจ้าขอให้เสนอญัตติ ขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปในสภาผู้แทนราษฎร ตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 75 เพื่อให้รัฐบาลชี้แจงถึงหัวข้อต่อไปนี้

- ข้อ 1. รัฐบาลนี้ไม่สามารถรักษากฎหมายของบ้านเมือง เป็นเหตุให้เกิด
ความไม่สงบเรียบร้อย และได้มีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพขึ้นในประเทศ
- ข้อ 2. รัฐบาลบริหารการคลังของประเทศไปในทางที่ไม่ชอบ ทำให้ฐานะการ
คลังของประเทศเสื่อมโทรม จนก่อให้เกิดหนี้สินพอกพูนมากขึ้น
- ข้อ 3. รัฐบาลนี้ไม่สามารถบริหารกิจการต่างประเทศตามที่ได้แถลงไว้
และไม่สามารถดำเนินการค้าต่างประเทศโดยอิสระ ทั้งไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน
- ข้อ 4. รัฐบาลนี้ไม่สามารถจัดการศึกษาให้ได้ผลดีแก่ประชาชน
- ข้อ 5. รัฐบาลนี้ไม่สามารถเพิ่มระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนตาม
ที่แถลงไว้ ทั้งไม่มีนโยบายที่จะลดค่าครองชีพของประชาชน
- ข้อ 6. รัฐบาลนี้ไม่สามารถดำเนินการในค่านิยมรัฐกิจให้เกิดประโยชน์แก่
ประเทศและประชาชน

ข้อ 7. รัฐบาลนี้ไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน ทั้งยังส่งเสริมให้มีการคอร์รัปชันมากขึ้น

ข้อ 8. รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดนี้ ไม่รักษาสัจจวาจาที่กล่าวไว้จนเป็นเหตุให้เสื่อมความนิยมเชื่อถือจากประชาชน

ข้อ 9. ในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนี้ ไม่สื่อสำแดงให้เห็นว่าไม่รับผิดชอบต่อประชาชน และไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตย
รายละเอียดจะได้แถลงในสภาผู้แทนราษฎร

ขอแสดงความนับถือ

ลงชื่อ กวาง อภัยวงศ์ กับพวกรวม 69 คน

ผู้เสนอญัตติ

ช่วงปี 2512 - ปัจจุบัน

2.9 การประชุมสภาผู้แทนราษฎร¹ สมัยแรก พ.ศ. 2512

ครั้งที่ 4/2512 พุทธศักราชที่ 3 เมษายน 2512

- ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...)

พ.ศ. (ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (พระนคร) นายใหญ่ ศวิตชาติ (นครสวรรค์)

นายสมบุญ ศิริธร (พระนคร) เป็นผู้เสนอ)

¹ ห้องสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยแรก พ.ศ. 2512 (กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2512).

2.10 การประชุมสภาผู้แทนราษฎร¹ สมัยวิสามัญ 2513

ครั้งที่ 13/2513 พุทธศักราชที่ 10 กันยายน 2513

- กระหู่ถามเรื่อง น้ำท่วมข้าวในนาของราษฎรในจังหวัดกาฬสินธุ์ ของ นายขุนทอง ภูผิวเดือน (กาฬสินธุ์)

2.11 การประชุมสภาผู้แทนราษฎร² (สามัญ สมัยแรก) 2513

- ร่างพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อเกษตรกร พ.ศ. (นายไกรสร ตันติพงศ์ (เชียงใหม่) นายขุนทอง ภูผิวเดือน (กาฬสินธุ์) นายอารีย์ วีระพันธุ์ (เชียงใหม่) นายบัญญัติ บรรทัดฐาน (สุราษฎร์ธานี) นายสงสุข ภัคกษม (เชียงใหม่) นายปริญญา จุฑามาต (กระบี่) นายสุรปาดิ ไกรฤกษ์ (พิษณุโลก) นายประเสริฐ ทุ่งสี (น่าน) เป็นผู้เสนอ)

การต่อสู้ของพรรคประชาธิปไตยเพื่อประชาชนในรัฐบาล

พรรคประชาธิปไตยมีโอกาสเป็นรัฐบาลรวม 5 ครั้ง³

ครั้งที่ 1 เป็นรัฐบาลเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2490 ถึงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2491 รวมอายุ ได้ 2 เดือน 26 วัน โดยมีพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2490 ให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลชุดนี้สิ้นสุดลงโดยการลาออก

ครั้งที่ 2 เป็นรัฐบาลเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2491 - 3 เมษายน 2491 รวมอายุ 1 เดือน กับ 15 วัน มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และโปรดเกล้าฯ แต่ง

¹ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยวิสามัญ พ.ศ. 2513, (กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2515).

² หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ สมัยแรก) พ.ศ. 2513, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2513).

³ สุนทร สุรวังสรรค, ประชาธิปไตยยุคสุดท้าย ? (กรุงเทพมหานคร : สหมิตร การพิมพ์, 2522), หน้า 10 - 16.

ตั้งคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2491 รัฐบาลนี้สิ้นสุดลง โดยการลาออกต่อประธานวุฒิสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎร 8 เมษายน 2491 (เนื่องจากเข้าวันที่ 7 เมษายน 2490 นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ขณะนั้น ถูกคณะทหาร 4 คน บังคับให้ลาออกภายใน 24 ชั่วโมง)

ครั้งที่ 3 เป็นรัฐบาลเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2518 - 6 มีนาคม 2518 รวมอายุได้ 14 วัน โดย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี มีการจัดรัฐบาลร่วมกับพรรคเกษตรสังคม

เหตุที่ลาออกเนื่องจากสภาผู้แทนไม่ไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง 152 เสียง ไว้วางใจ 111 เสียง ไม่ออกเสียง 3 เสียง บัทรเสีย 1 เสียง

ครั้งที่ 4 เป็นรัฐบาลเมื่อ 21 เมษายน 2519 - 23 กันยายน 2519 รวมอายุได้ 5 เดือน 12 วัน มี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีร่วมกับพรรคการเมืองอื่น 3 พรรค คือ พรรคชาติไทย พรรคเกษตรสังคม พรรคธรรมสังคม เรียกกันว่า "รัฐบาลจตุรพรรค" เหตุที่ลาออก เนื่องจากนายวิระ มุสิกพงษ์ โฆษกพรรคและเป็นโฆษกรัฐบาลคว่ำ ใ้ข้ออภิปรายโจมตีนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคของตนเองในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ 23 กันยายน 2519

ครั้งที่ 5 เป็นรัฐบาลเมื่อ 5 ตุลาคม 2519 - 6 ตุลาคม 2519 รวมเวลาได้ 1 วัน ก็ถูกคณะทหารนำโดย พล.ร.อ.สังข์ ชลชอย เป็นหัวหน้า ทำการปฏิรูปยึดอำนาจการปกครอง เนื่องจากรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ไม่สามารถรักษาความสงบไว้ได้ เมื่อ 6 ตุลาคม 2519

ครั้งที่ 6 ร่วมเป็นรัฐบาลกับนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ 12 พฤษภาคม 2522 - ปัจจุบัน

พรรคประชาธิปัตย์ เป็นรัฐบาลครั้งที่ 1 (10 พฤศจิกายน 2490 - 6 กุมภาพันธ์

2491) ¹

¹ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทน(สามัญ) พ.ศ.2491

(พระนคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2491) .(หลักฐานการปฏิบัติงานในช่วงนี้ไม่ได้บันทึกไว้ในรายงานการประชุมสภา).

การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2519 (สามัญ สมัยแรก) วันพฤหัสบดีที่ 6
พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ¹

- พิจารณาอนุมัติพระราชกำหนดแก้ไขและป้องกันภาวะการขาดแคลนน้ำมัน เชื้อเพลิง
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2518 (คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)

ครั้งที่ 5/2519 ครั้งที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ²

- ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
พ.ศ. (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล ครั้งที่ 5 (5 ตุลาคม 2519 - 6 ตุลาคม 2519)

- ยังไม่มีผลงาน

พรรคประชาธิปัตย์รวมเป็นรัฐบาลครั้งที่ 6 (12 พฤษภาคม 2522 - ปัจจุบัน)

³
ผลงาน

หลังเดือนเมษายน 2522 เป็นต้นมา

1. เป็นแกนนำออกพระราชบัญญัติยกเลิกคำสั่งปฏิรูป (ฉบับที่ 22) เป็นผลสำเร็จ
(เรื่องภัยสังคม)

2. พยายามยกเลิกคดีที่ขึ้นศาลทหาร ให้พิจารณาในศาลพลเรือนทั้งหมด แต่ไม่
ได้ 100 เปอร์เซ็นต์

3. ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกคำสั่งคณะปฏิรูป ฯ ฉบับที่ 42 เรื่องการริครอบสิทธิ์
หนังสือพิมพ์ แต่ไม่ได้รับอนุมัติจากกรรมาธิการ วิสามัญ พิจารณาร่าง

¹
ห้องสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 2 (สามัญ สมัยแรก)
ครั้งที่ 1-5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2519).

²
เรื่องเดียวกัน.

³
สัมภาษณ์ นายมารุต มุนนาค, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาลครั้งที่ 2 (21 กุมภาพันธ์ 2491 - 8 เมษายน 2491)

1. การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2491 (สามัญ) ชุดที่ 1¹
 - ร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้ใช้เงินไปพลางก่อน พ.ศ. 2491 ของรัฐบาล
 - ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2491 ของรัฐบาล
 - ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2491 ของรัฐบาล

2. ครั้งที่ 5/2491 (สามัญ) ชุดที่ 1
 - ร่างพระราชบัญญัติประกาศใช้กฎหมายอาญา พุทธศักราช 2491 และร่างประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2491 ของรัฐบาล
 - ร่างพระราชบัญญัติระบบเงินตราชั่วคราว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491 ของรัฐบาล
 - เรื่องแจ้งให้ที่ประชุมทราบ นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีได้รับหนังสือกราบบังคมทูลลาออก (ถูก "จี" ให้ออก)

พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล ครั้งที่ 3 (21 กุมภาพันธ์ 2518 - 6 มีนาคม 2518)

- เป็นรัฐบาลได้ 14 วัน เนื่องจากสภาผู้แทนไม่ไว้วางใจ

พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาลครั้งที่ 4 (21 เมษายน 2519 - 23 กันยายน 2519)

การประชุม

¹ หองสมุดรัฐสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) ชุดที่ 1

พ.ศ. 2491 (พระนคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2491).

4. เสนอกฎหมายแก้ไขกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ ให้เลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุก 4 ปี แต่สภาไม่เห็นด้วย (เพราะสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เหมาะสม)

5. แก้ไขประมวลกฎหมายที่ดิน เพื่อจำกัดจำนวนเนื้อที่ดินของบุคคลประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ไม่ให้เกิดครองที่ดินเกินสมควร (ยังอยู่ในระหว่างพิจารณาของสภา)

6. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สิทธิผู้ต้องหา ที่จะได้รับการปรึกษา ซึ่งเคยมีอยู่ในรัฐธรรมนูญ และถูกยกเลิกไปพร้อมทั้งบังคับพนักงานสอบสวน ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ (ซึ่งเป็นผลดี เช่น ผู้ต้องหาป่วยกระทันหัน ต้องพบแพทย์ทันทีทันใด) คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา

7. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 กำหนดการลงโทษจำเลยกระทำผิดหลายมาตรา ไว้ไม่ให้เกิน 50 ปี เพราะมีฉะนั้นแล้ว บุคคลชั้นผู้น้อย เช่น ตำรวจหญิงทุจริตเงินเพียง 3 หมื่นกว่าบาท แต่ทุจริต 167 ครั้ง ต้องติดคุกเป็นร้อยปี แต่นักการเมืองโกงเงิน 1 ล้าน ติดคุก 20 ปี ซึ่งกฎหมายนี้กำลังรอพิจารณาในสภา

8. แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีการชันสูตรพลิกศพ โดยการไตสวนของศาล ในกรณีวิสามัญฆาตกรรม เพื่อป้องกันการยิงทิ้ง ซึ่งกฎหมายฉบับนี้แก้ไขสำเร็จแล้ว

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับ ที่ได้แก้ไขเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

ข. การต่อสู้ของพรรคประชาธิปัตย์นอกสภา

1. การรับเรื่องราวร้องทุกข์
2. การหาเสียง
3. การถูกลอบทำร้าย -กรณีคุณสุวิชัย และคุณไถง
4. การเล่นละครประชดรัฐบาล
5. โครงการกฎหมายชาวบ้าน การช่วยเหลือราษฎรผู้ทุกข์ยาก เช่น

กรณีน้ำท่วม, ขาดอาหาร

1. การรับเรื่องราวร้องทุกข์

พรรคประชาธิปัตย์ รับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน เพื่อรับทราบถึงความทุกข์ร้อน ความต้องการของประชาชน และทางพรรคจะขจัดปัญหาให้ เช่น โดยการติดต่อช่วยเหลือกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้ช่วยขจัดทุกข์ให้กับราษฎรที่ต้องการความช่วยเหลือหรือพรรคฯ แนะนำวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมายให้กับผู้ร้องเรียน หรือกรณีที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับส่วนรวม พรรคฯ ก็จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ดำเนินการทางค่าน้ำสภา เพื่อเร่งหน่วยงานหรือนอกกฎหมายมาช่วยเหลือประชาชน เป็นต้น

(การรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน เราอาจแบ่งได้เป็น 4 ทางคือ ทางพรรคประชาธิปัตย์รับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนโดยตรง สมาชิกสภาผู้แทนรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน สมาชิกพรรครับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนและทางสาขาพรรค)

ซึ่งอาจกล่าวรวม ๆ ไปในรูปที่ว่าพรรคประชาธิปัตย์รับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนดังต่อไปนี้ ¹

ก. สำนักงานเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์

29 ธันวาคม 2524

เรื่อง ขอให้โรงงานหยุดทำงานนอกเวลาปกติ

เรียน ทานอธิบดีกรมโรงงาน

¹ จากแฟ้มรับเรื่องราวร้องทุกข์, ที่ทำการพรรคประชาธิปัตย์ ซอยอโศก กทม., 18 กุมภาพันธ์ 2525.

กรณี นายชลอ อุดาวร ผู้อาศัยอยู่ใกล้โรงงานล้างบัสตอก ในเขตห้วยขวาง
ได้รับความเดือดร้อน เพราะโรงงานทำงานตอนกลางคืน ซึ่งผู้ร้องทุกข์เคยร้องต่อทาง
ราชการหลายครั้งแล้ว แต่เรื่องยังไม่สำเร็จเลย

นายสุรวงศ์ วัฒนกุล นิตกรรับเรื่องร่ำร้องทุกข์ พรรคประชาธิปัตย์

ข. วันที่ 14 ธันวาคม 2524

กรณีนายรัตน์ อุดชุม และนายสนิท เทพคำดี มาสมัครงานกับบริษัทแอตไอพี
และเสียเงินค่ามัดจำไป 5,000 - 14,000 บาท แต่ไม่ได้ทำงานและขอเงินคืนก็ไม่ได้
ให้ตำรวจจัดการ ตำรวจก็ให้คนของบริษัทประกันตัวออกไปได้ แต่ทั้ง 2 คน ก็ยังไม่ได้
เงินคืน จึงร้องทุกข์มายังพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อให้ช่วยดำเนินการให้ตำรวจไกล่เกลี่ย
หรือฟ้องศาล เราต้องการเงินคืนเพื่อไปเอาที่นาที่ค่าประกันไว้ ออก

ค. วันที่ 4 พฤศจิกายน 2524

กรณีนายสุรินทร์ ฉายเพชร และนายแมน แสงกุศล ชีรตจักรยานยนต์และ
ถูกรถยนต์คันหนึ่งเฉี่ยวชน และทั้ง 2 คนได้รับบาดเจ็บ เรื่องถึงตำรวจแต่เจ็บหาย
ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับค่าชดเชย จากการบาดเจ็บและทรัพย์สินเสียหาย

ทางตำรวจ สน. พหลโยธิน ก็ได้บอกกับทางพรรคว่า กำลังเร่งดำเนินการอยู่
และจะแจ้งให้ทางพรรคทราบในเร็ววัน

จ. วันที่ 19 สิงหาคม 2524

เรื่อง น้ำในอ่างเก็บน้ำโขงหลงล้นท่วมที่นาของราษฎร
เรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์มารุค บุญนาค ได้รับหนังสือร้องเรียนจาก
ตัวแทนราษฎร ตำบลบ้านต้อ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดหนองคาย และบริเวณใกล้เคียง
เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2524 แจ้งว่าได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากน้ำในอ่างเก็บน้ำ
โขงหลงล้นไปท่วมที่นาของราษฎร ทำให้ราษฎรไม่สามารถทำนาได้ ตามปกติ ซึ่งนับเป็น
ปีที่ 2 แล้ว ที่เกิดกรณีเช่นนี้

ทางพรรคจึงขอให้พญา ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจรับผิดชอบโดยตรงต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ได้หามาตรการป้องกันแก้ไข และบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรในบริเวณหมู่บ้านดังกล่าวนั้น

ฉ. วันที่ 7 ตุลาคม 2524

กรณีทางพรรคประชาธิปัตย์ได้ดำเนินการร้องขอต่อการเคหะแห่งชาติ เพื่อให้ที่อยู่อาศัยเป็นกรณีพิเศษ แก่นางเจียม โศทรขุม ผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัย เนื่องจากประสบอัคคีภัย

และทางการเคหะตอบมาวันที่ 9 ตุลาคม 2524 ว่า รับว่าจะเร่งพิจารณาดำเนินการให้โดยเร็ว

ช. วันที่ 7 ตุลาคม 2524

กรณีนางกานดา คาลเตน ร้องว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายแผ่นดิน (อัยการ) จึงร้องเรียนมายังพรรคเพื่อขอความเป็นธรรม

ซ. วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2525 - หนังสือร้องทุกข์ราษฎร

นายพูน ฝงมกระจาง และนายถนอม สัมจีน เป็นตัวแทนราษฎร 30 กว่าครอบครัว ในบริเวณซึ่งฟาร์มไก่ ศรีไทย อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี ได้ปิดกั้นทางสาธารณประโยชน์ ทั้ง 4 สายที่พวกเขาบ้านได้ใช้เป็นทางขนพืชไร่ ออกสู่ตลาดไทย ก็ไม่ได้รับความเป็นธรรมแต่อย่างใด จึงร้องทุกข์มายังพรรค เพื่อขอความเป็นธรรมช่วยดำเนินการให้ด้วย โดยต้องการซื้อขายสิ่งปลูกสร้างออกไป จากทางสาธารณประโยชน์ ทางพรรคก็ได้ทำหนังสือร้องเรียนไปวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2525 ถึงท่าน ร.ม.ค.มหาดไทย

และทางสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินการให้แล้ว และแจ้งเรื่องมาเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2524

ญ. วันที่ 24 ธันวาคม 2524

นายบุญเลิศ กั้นเขตร ได้ร้องเรียนมายังเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์เกี่ยวกับกรณีนำท่วมที่อยู่อาศัยทั้งปี และได้เคยร้องเรียนไปยังหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง (กรุงเทพมหานคร)

มาครั้งหนึ่งแล้ว แต่ไม่ปรากฏผลว่า ได้มีการดำเนินการแก้ไข แต่อย่างไรจึงร้องเรียนมายังพรรคเพื่อขอความช่วยเหลือ

และทางพรรคได้ส่งเจ้าหน้าที่พรรคไปตรวจสอบดูและได้ดำเนินการร้องเรียนไปยังผู้ว่า ฯ กทม. แล้ว

1. การหาเสียง

ก. ครั้งการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมใน 49 จังหวัด 5 สิงหาคม 2489 ตามรัฐธรรมนูญใหม่ กับพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์ เป็นผู้นำ¹

วิธีการหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยนั้น เลขาธิการของพรรคได้กำหนดตัวบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคออกปราศรัยกับประชาชนในที่ชุมนุมชนอย่างหนึ่ง โดยกำหนดตัวบุคคลที่จะปราศรัยนับตั้งแต่หัวหน้าพรรคลงมา ให้ออกปรากฏตัวแก่ประชาชนในที่ชุมนุม ปราศรัยกับประชาชนถึงนโยบายพรรค ตลอดจนคำทักท้วงการบริหารราชการของรัฐบาลว่าผิดหรือถูกประการใด ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รู้ และได้พิจารณาในการที่จะเลือกสมาชิกของพรรคประชาธิปัตย์มาเป็นผู้แทนราษฎร เพื่อเพิ่มปริมาณสมาชิกและเพิ่มพลังความเข้มแข็งของพรรคในสภา²

อีกแบบหนึ่งของการหาเสียงนิยมของพรรคประชาธิปัตย์จากประชาชนก็คือ การกำหนดให้สมาชิกชั้นนำของพรรคออกตระเวนเยี่ยมเยียน ครอบครัวของประชาชนทุก ๆ บ้านทุก ๆ แห่ง เท่าที่สามารถจะไปเยี่ยมเยียนได้³

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 65.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 55 - 56.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

วิธีการหาเสียงทั้ง 2 แบบดังกล่าวนี้ ปรากฏว่าได้ผลดี ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์
ก็รักษาวิธีการดังกล่าวนี้มาจนทุกวันนี้

ข. ครั้งที่พรรคประชาธิปัตย์ เสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาล หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2490 ปรากฏว่าจากการอภิปรายอย่างยาวนานถึง 7 วัน 7 คืน ในวันสุดท้ายก่อนสิ้นสุดการอภิปรายอย่างรอบทิวหน้าพรรคประชาธิปัตย์คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้เสนอข้อที่ประชุม ขออภิปรายเป็นการสรุปประเด็นในการอภิปรายทั้งหมดตั้งแต่ต้น เพื่อเป็นการสรุปเรื่องให้สมาชิกในสภาได้รับวินิจฉัยทั้งผลดีและผลเสียของรัฐบาลในการบริหารบ้านเมืองมาแต่ต้น แต่หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้คัดค้าน และอภิปรายว่าการอภิปรายมาทั้ง 7 วัน 7 คืนนั้น สมาชิกแต่ละคนได้อภิปรายกันอย่างละเอียดแจ่มแจ้ง เพียงพอแก่การวินิจฉัยว่า ควรไว้วางใจรัฐบาลหรือไม่ จึงเป็นอันว่าพรรคประชาธิปัตย์ไม่มีโอกาสได้อภิปรายสรุปประเด็นในวันนั้น ด้วยเหตุนี้พรรคประชาธิปัตย์โดยรอบทิวหน้าพรรค ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงได้เรียบเรียงข้อความที่อภิปรายนั้นออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร และได้จัดพิมพ์ออกเผยแพร่แก่ประชาชน นับว่า จะขายเอาเงินมาบำรุงพรรคประชาธิปัตย์เอง ซึ่งประชาชนก็สนใจและซื้อมาอ่านกันเป็นจำนวนมาก แต่ทางฝ่ายพรรคสหชีพ มองว่า พรรคประชาธิปัตย์ "ชี้แพฆวนตี" (ถือผลการลงมติไว้วางใจรัฐบาลหรือไม่ในครั้งนั้น ปรากฏฝ่ายรัฐบาล หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ชนะฝ่ายค้านด้วยคะแนนเสียงไว้วางใจ 86 คน ไม่ไว้วางใจ 55 คน ไม่ออกเสียง 16 คน) ¹

ค. ครั้งรัฐบาลหลวงธำรงฯ ครั้งที่ 2 (30 พฤษภาคม 2490 - 8 พฤศจิกายน 2490)

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 110 - 130.

ภาวะการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น ได้บีบบังคับรัฐบาล พรรคสหชีพให้เสื่อมความนิยมของประชาชนอยู่ตลอด เฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับค่าครองชีพของประชาชนที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ และยิ่งกว่านั้น ผลเกิดการขาดแคลนข้าว โจร ผู้ร้ายก็กำเริบชุกชุม ส่วนกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลก็ยังไม่คลี่คลาย ซึ่งรัฐบาลหลวงธำรงฯ 2 นี้ก็ตระหนักดี และพยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ปัญหาหนานาประการที่เกิดขึ้น แต่สถานการณ์ทางการเมืองไม่ได้ช่วยให้ดีขึ้นเลย ¹

และจากกรณีที่คุณสุวิชัย พันธะเศรษฐ ส.ส.จังหวัดเชียงใหม่ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ได้ถูกมือปืนไซรด์แกง เป็นพาหนะ และใช้ปืนกลอันเป็นปืนทางราชการที่กรมตำรวจสมัยนั้นใช้อยู่ ไล่อิงกระหน่ำหลายนัดซ้อน ๆ ขณะที่เจ้าตัวออกจากบ้านไปธุระ การยิงนั้นต้องการยิงให้บุคคลพลาด เพื่อเป็นการยิงขู่พรรคประชาธิปัตย์ จึงเลือกเวลาและสมาชิกที่จะยิงในเวลาเช้าตรู่ เพื่อทำลายขวัญพรรคประชาธิปัตย์ ให้สำนักตำรวจกลัวต่อภัยมืด ²

จากกรณีนี้พรรคประชาธิปัตย์ได้ตั้งข้อสงสัย 2 ประการ ประการแรกคือ เข้าใจว่า ผู้ที่ลอบยิงนั้นเป็นคนของรัฐบาลพรรคสหชีพ ส่งมาเพื่อทำร้ายสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ และประการที่ 2 พรรคประชาธิปัตย์โต้แย้งว่า รัฐบาลไม่มีความสามารถที่จะจับกุมผู้ลอบยิงมาลงโทษตามกฎหมาย ทั้งที่การลอบยิงนั้น เป็นเวลากลางวัน ทั้ง 2 ประการนี้ ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนนิยม ด้วยความเห็นใจและสงสารเพิ่มขึ้นมาอีกเป็นอันมาก ³

ครั้งรัฐบาลหลวง ธ 2 นี้ การขาดแคลนข้าวสารได้มีอยู่ทั่วทั้งจังหวัดพระนคร และต่างจังหวัด เพราะรัฐบาลแก้ปัญหายังไม่ตก และดำเนินนโยบายในการค้าข้าวผิดพลาด ประชาชนอดข้าว และต้องเข้าคิวซื้อข้าวกันยาวเหยียด แม้รัฐบาลจะสั่งให้สถานที่ราชการ

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 143.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 143 - 144.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 144 - 145.

หลายแห่งจำหน่ายข้าวสาร แต่ก็ไม่เพียงพอต่อปริมาณของประชาชน ที่รัฐสภาเองก็ขายข้าวสาร สถานที่ราชการทุก ๆ แห่งก็ขายข้าวสาร แม้กระทั่งบ้านนายกรัฐมนตรี หลวงรำวง นาวาสวัสดิ์ ถนนราชวิถีก็เปิดการขายข้าวสาร แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่ทำให้ประชาชนหายเค็ดครอน เพราะข้าวสารที่จะขายให้ประชาชนมีปริมาณไม่พอ แต่ตรงกันข้ามกับร้านขายอาหารสำเร็จรูปตามภัตตาคารกลับมีข้าวสารให้ประชาชนบริโภคด้วยราคาแพงอย่างเหลือเฟือ ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ดำเนินการหาเสียงในเรื่องนี้ ด้วยการรับเงินบริจาคจากประชาชนเพื่อซื้อข้าวสารส่งไปขายผู้ที่ออกอาหารไม่มีข้าวจะกิน ซึ่งปรากฏว่าได้มีผู้บริจาคเป็นอันมาก วิธีการดังกล่าวนี้ความจริงไม่ใช่หน้าที่ของพรรคประชาธิปัตย์ และไม่ใช่วิธีการในทางการเมือง ที่นักการเมืองควรจะปฏิบัติ แต่เป็นการที่พรรคประชาธิปัตย์หาเสียงนิยมให้กับตนเอง¹

จากคำกล่าวของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เนื่องในงานฉลองพรรคประชาธิปัตย์ครบรอบ 12 ปี วันที่ 2 กันยายน 2501 ณ ดุสิตธานีสถาน ความตอนหนึ่งว่า

"... พรรคประชาธิปัตย์เห็นความยุ่งเหยิงในบ้านเมืองเป็นดังนี้ จึงต้องทรงอุคมคติไว้ว่า เราจะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยอันแท้จริง โดยถือประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ เราได้สู้กันมาแคว้น เหตุการณ์ที่ได้ผ่านมาแล้วยอมได้มาซึ่งประวัติศาสตร์และองค์พยานพิสูจนอยู่ในการเลือกตั้งที่เรียกกันว่าขึ้นโบว์ดำ 10 กว่าปีมานี้ รัฐบาลใช้อาหารและเงินอุดหนุน เพื่อมิให้ประชาชนใช้สิทธิใช้เสียงเลือกตั้งโดยเสรีอย่างไร ประวัติศาสตร์ยอมจะจารึกไว้ และในการเลือกตั้งครั้งนั้น ประชาธิปัตย์ก็ได้เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนคนเก่า ๆ ยังมีที่นี้ คงจำกันได้ว่าเมื่อพรรคไปพูดหาเสียงที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มีคนบรรทุกถูกระเบิดมือมาเหยียบอนุสาวรีย์ หากแต่ประชาชนมาฟังกันแออัดคั่งหมื่น ๆ เป็นประวัติการณ์ ผู้คิดร้ายจึงทำอะไรเราไม่ได้ ข้าวลือว่าเขา

¹ ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 143 - 144.

จะสังหารเราด้วยลูกกระเบิดมือ มีแพรวสักอยู่ก่อน ผมถามสุภาพสตรีคนหนึ่งที่จะไปฟัง
 ประชาธิปไตยปราศรัยว่าเธอทราบหรือไม่ แกวารู้แล้ว ไม่กลัวลูกกระเบิดหรือ แกวากลัว
 ถามอีกว่าจะไปฟังไหม แกวว่าแกจะไป แล้วแกก็ไปจริง ๆ เสียด้วยซี กลับมาเล่าให้
 ฟังว่าไปฟังแล้วกลัว ลูกกระเบิดอยู่เป็นเวลานานที่นี้ก็ได้ใจเพราะเขาทำอะไรเราไม่ได้
 โงง กับแม่ข้ามฝากไปหาเสียงที่ธนบุรี ผมพูดเสร็จกำลังลงจากข้างถนน โงงไปมุ่งงาม
 อยู่ข้างนอกอย่างไรไม่ทราบ เขาขวางเอาตุ้มเคียวซาหายไปข้างหนึ่ง คังที่เดินเขยก ๆ
 อยู่ทุกวันนี้..." 1

3. การเล่นละครประจักษ์รัฐบาล

ในระยปี 2529 นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาล
 เข้มแข็ง ขณะเดียวกันอำนาจของพลตำรวจโท เผ่า ศรียานนท์ และบรรดาคำรวจจ้อศวิน
 ทั้งหลาย ซึ่งกำลังรุ่งเรืองในระบบรัฐตำรวจก็ได้แสดงการข่มขู่สมาชิกฝ่ายค้านอยู่เนือง ๆ
 และมีอยู่ครั้งหนึ่งที่สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้แสดงบทบาทในการค้านรัฐบาลที่นำขบขันยิ่ง
 นอกสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ ใคมีสมาชิกของพรรคแสดงละครประชดรัฐบาล โดยตั้ง
 ชื่อละครที่แสดงว่า "อาณาจักรแห่งความกลัว" ซึ่งละครเรื่องนั้นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์
 เป็นผู้แสดงเอง โดยนำเอานิยายอินเดียในสมัยพุทธกาลมาเล่นเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ใน
 ปัจจุบัน 2

1 ทหารเกา, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 354 - 358.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 237.

4. โครงการช่วยเหลือของพรรคประชาธิปัตย์ต่อประชาชนในค้ำต่าง ๆ

พรรคประชาธิปัตย์ได้จัดโครงการช่วยเหลือ และติดต่อกับประชาชนในค้ำต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน¹ เช่น

4.1 โครงการคลินิคทางแพทยรักษาโรคทั่วไป เปิดทำการรักษาโรคให้กับประชาชนทั่วไป และสมาชิกพรรคที่สำนักงานพรรคประชาธิปัตย์เดิม ถนนพระอาทิตย์ เมื่อปี พ.ศ.2519 แต่ในปัจจุบันโครงการนี้ยกเลิกไปแล้ว

4.2 พรรคประชาธิปัตย์ได้เปิดสำนักงานรับเรื่อง รวบรวมข้อร้องทุกข์ เพื่อให้ประชาชนแจ้งเรื่องราวที่ตนเดือดร้อน และต้องการให้ทางพรรคดำเนินการช่วยเหลือ เพื่อทางพรรคจะได้ดำเนินการช่วยเหลือต่อไป เช่น ให้เกี่ยวข้องกับคนส่วนรวม ทางพรรคก็จะเสนอเรื่องผ่านทาง ส.ส.ของพรรค เพื่อเข้าพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร โดยออกมาเป็นกฎหมายหรือเพื่อให้ทางรัฐบาลกระตุ้นหรือเร่งหน่วยงานค้ำรัฐบาลของตนให้ดำเนินการเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ถ้าเป็นเรื่องความเดือดร้อนระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐ ทางพรรคประชาธิปัตย์จะมีหนังสือไปกระตุ้นหรือเร่งเร่งหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับเอกชนนั้น ๆ ให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ประชาชนต่อไป เป็นต้น

4.3 โครงการเยี่ยมเยียนประชาชนทุกวันอาทิตย์ในเขตพญาไท โดย นายมารุต บุนนาค (อดีตเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ ปัจจุบันเป็นรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์) ให้คำปรึกษาแก่ประชาชนในค้ำกฎหมายและรับเรื่องทุกข์จากประชาชนในค้ำกฎหมาย

4.4 ทางพรรคประชาธิปัตย์ได้ให้การอบรมและการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนเป็นระยะ ๆ ตามแต่เวลาและโอกาสจะอำนวย

¹ สัมภาษณ์ นายสมนึก ศรีสมาน, เจ้าหน้าที่พรรคประชาธิปัตย์, วันที่ 14 มิถุนายน

3.2.2 วิเคราะห์การต่อสู้ของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่เริ่มต้นในปี พ.ศ.2489 นั้น การต่อสู้ของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อประชาชนไม่ว่าในฐานะฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาลนั้นมีมากน้อยเพียงใด"

ตารางที่ 26 แสดงความเห็นของผู้ตอบในเรื่องการต่อสู้ของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อประชาชน

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	40	54.05
2	มาก	27	36.50
3	ปานกลาง	7	9.50
4	น้อย	0	0
5	น้อยที่สุด	0	0
6	อื่น ๆ ระบุ ...	0	0
	รวม	74	100.00

จากตารางข้างบน เราจะพบว่าพรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่เริ่มตั้งในปี พ.ศ.2489 เป็นต้นมา การต่อสู้ของพรรคฯ เพื่อประชาชนไม่ว่าในฐานะฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาลนั้น "มากที่สุด" ร้อยละ 54.05 รองลงมาคือ "มาก" ร้อยละ 36.50 อันดับสุดท้ายคือ "ปานกลาง" ร้อยละ 9.50 แสดงให้เห็นว่า พรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่เริ่มตั้งในปี พ.ศ.2489 เป็นต้นมา พรรคได้ต่อสู้เพื่อประชาชนอย่างมากมาตลอด ไม่ว่าพรรคจะอยู่ในฐานะเป็นฝ่ายค้านหรือเป็นรัฐบาล

สรุปได้ว่าพรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่เริ่มตั้งปี พ.ศ.2489 เป็นต้นมา พรรคได้ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนมากที่สุด

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ ในสมัยเมื่อประชาธิปัตย์ เป็นรัฐบาลนั้นมีมากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 27 แสดงผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยเมื่อได้เป็นรัฐบาล

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	9	11.80
2	มาก	15	19.70
3	ปานกลาง	35	46.10
4	น้อย	12	15.80
5	อื่น ๆ ระบุ ...	5	6.60
	- ทำลายประชาธิปัตย์เนื่องจาก รวมรัฐบาลเผด็จการ (ปัจจุบัน)	0	0
	รวม	76	100.00

จากตารางข้างบนนี้จะพบว่าผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยเมื่อเป็นรัฐบาล นั้น มีผลงานระดับ "ปานกลาง" มากที่สุด ร้อยละ 46.10 รองลงมาตามลำดับมีดังนี้ ผลงาน "มาก" ร้อยละ 19.70 ผลงาน "น้อย" ร้อยละ 15.80 ผลงาน "มากที่สุด" ร้อยละ 11.80 ผลงาน "น้อยที่สุด" ร้อยละ 6.60 ซึ่งมี 1 คนที่ตอบ "น้อยที่สุด" มานี้ ได้เขียนมาด้วยว่า "ทำลายประชาธิปัตย์ เนื่องจากรวมรัฐบาลเผด็จการ (ปัจจุบัน)"

สรุปได้ว่าผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยเมื่อเป็นรัฐบาลนั้นมีระดับปานกลาง

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยเมื่อประชาธิปัตย์เป็นฝ่ายค้านนั้น มีมากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 28 แสดงผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ ในสมัยเมื่อได้เป็นฝ่ายค้าน

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	38	48.70
2	มาก	33	42.30
3	ปานกลาง	6	7.70
4	น้อย	1	1.30
5	น้อยที่สุด	0	0
6	อื่น ๆ ระบุ ...	0	0
	รวม	78	100.00

จากตารางข้างบน เราจะพบว่า ผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยเมื่อเป็นฝ่ายค้าน "มากที่สุด" ร้อยละ 48.70 รองลงมาตามลำดับดังนี้ ผลงาน"มาก" ร้อยละ 42.30 ผลงาน"ปานกลาง" ร้อยละ 7.70 ผลงาน"น้อย" ร้อยละ 1.30

สรุปได้ว่า ผลงานของพรรคประชาธิปัตย์ ในสมัยเมื่อเป็นฝ่ายค้านนั้นมีมากที่สุด

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าผลงานของพรรคตรงกับความต้องการแท้จริงของประชาชนในระบะนั้น ๆ มากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 29 แสดงความเห็นของผู้ตอบ ต่อผลงานของพรรคประชาธิปไตยว่าตรงกับความต้องการของประชาชนในระบะนั้น ๆ มากน้อยเพียงไร

ลำดับ	รายการ	คะแนน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	16	20.30
2	มาก	32	40.50
3	ปานกลาง	26	32.90
4	น้อย	3	3.80
5	น้อยที่สุด	1	1.30
6	อื่น ๆ ระบุ ...		
	- ตรงข้าม	1	1.30
	- มากที่สุดในสมัยฝ่ายค้าน	0	0
	รวม	79	100.00

จากตารางข้างบน เราจะพบว่าผลงานของพรรคตรงกับความต้องการแท้จริงของประชาชนในระบะนั้น ๆ "มาก" มีตอบมามากที่สุด ร้อยละ 40.50 และรองลงมาตามลำดับ ผลงานตรงกับความต้องการคือ "ปานกลาง" ร้อยละ 32.90 ผลงานตรงกับความต้องการ "มากที่สุด" ร้อยละ 20.30 และมีผู้หนึ่งตอบมาคำว่า "มากที่สุดที่สุดในสมัยฝ่ายค้าน" ผลงานตรงกับความต้องการ "น้อย" ร้อยละ 3.80 ผลงานตรงกับความต้องการ "น้อยที่สุด" ร้อยละ 1.30 และมีผู้ตอบมาว่าผลงานของพรรคนั้น "ตรงข้าม" กับความต้องการของประชาชนในระบะนั้น ๆ ร้อยละ 1.30

สรุปได้ว่า ผลงานของพรรคประชาธิปไตยตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่านโยบายของพรรคตรงกับความต้องการของประชาชนมากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 30 แสดงความเห็นของผู้ตอบค่อนนโยบายของพรรคว่าตรงกับความต้องการของประชาชนมากน้อยเพียงไร

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	20	34.60
2	มาก	36	44.40
3	ปานกลาง	14	17.30
4	น้อย	1	1.20
5	น้อยที่สุด	2	2.50
6	อื่น ๆ ระบุ ...	0	0
	รวม	81	100.00

จากตารางข้างบนเราจะพบว่านโยบายของพรรคตรงกับความต้องการของประชาชน "มาก" นั้น มากที่สุด ร้อยละ 44.40 นโยบายพรรคตรงกับความต้องการของประชาชน "มากที่สุด" ร้อยละ 34.60 นโยบายพรรคตรงกับความต้องการของประชาชน "ปานกลาง" ร้อยละ 17.30 นโยบายพรรคตรงกับความต้องการของประชาชน "น้อยที่สุด" ร้อยละ 2.50 และนโยบายพรรคตรงกับความต้องการของประชาชน "น้อย" ร้อยละ 1.20

สรุปได้ว่านโยบายของพรรคประชาธิปไตยตรงกับความต้องการของประชาชนมาก

จากคำถามที่ว่า "ถ้าทางพรรคเห็นว่านโยบายของพรรคไม่สนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ท่านเห็นว่าทางพรรคจะอย่างไร"

ตารางที่ 31 แสดงความเอาใจใส่ในการปรับปรุงนโยบายพรรค ถ้าทางพรรคเห็นว่านโยบายของพรรคไม่สนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	พรรคจะรีบปรับปรุงแก้ไขนโยบายโดยเร็ว	64	78.06
2	พรรคจะปรับปรุงแก้ไขนโยบายแต่ไม่เร่งรีบนัก	15	18.28
3	พรรคจะปรับปรุงแก้ไขนโยบายช้า	2	2.44
4	พรรคจะไม่ปรับปรุงแก้ไขนโยบายเลย	1	1.22
5	อื่น ๆ ระบุ ...		
	- แก้ไขนโยบายให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน (1) (ตอบมา 2 คน)	0	0
	- ประชาชนเริ่มเสื่อมศรัทธา เพราะพรรคไม่คำนึงตามนโยบาย และมีการแตกแยกกันภายในพรรค ชาคสามัคคี	0	0
	(1)		
	รวม	82	100.00

ตอบเสริม
ในข้อแรก

จากตารางข้างต้น เราจะพบว่า ถ้าทางพรรคเห็นว่านโยบายของพรรคไม่สนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนแล้ว "ทางพรรค ๆ จะรีบปรับปรุงแก้ไขนโยบายโดยเร็ว" ร้อยละ 78.06 ในจำนวนนี้มี 2 คน ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า "พรรค ๆ ควร

จะแก้ไขนโยบายให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน" และมี 1 คน ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า "ประชาชนเริ่มเสื่อมศรัทธา เพราะพรรคฯ ไม่ดำเนินการตามนโยบาย และมักมีการแตกแยกกันภายในพรรค ซาคสามัคคี" นอกนั้นตอบมาเรียงตามลำดับลงมาดังนี้ "พรรคฯ จะปรับปรุงแก้ไขนโยบายแต่ไม่เร่งรีบนัก" ร้อยละ 18.28 "พรรคฯ จะปรับปรุงแก้ไขนโยบายช้า" ร้อยละ 2.44 และพรรคฯ จะไม่ปรับปรุงแก้ไขนโยบายเลย" ร้อยละ 1.22

สรุปได้ว่า ถ้าพรรคประชาธิปัตย์เห็นวามนโยบายของพรรคสนองต่อความต้องการของประชาชนแล้ว ทางพรรคจะรีบปรับปรุงแก้ไขนโยบายโดยเร็ว

รวมสรุปผลการวิจัยในหน้า 305 - 340 ได้ว่าการที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่เก่าแก่ได้นาน เนื่องจากสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือพรรคประชาธิปัตย์ได้ชื่อว่าเป็นพรรคที่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนมาโดยตลอดไม่ว่าในฐานะเป็นฝ่ายค้านหรือเป็นรัฐบาล

3.3 วิเคราะห์การเข้ามามีส่วนรวมในองค์กรบริหารพรรคของสาขาพรรค โดยวิเคราะห์จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และข้อมูลเอกสารประกอบกัน

สมมติฐาน ข้อ ข. "การที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่เก่าแก่ได้นาน เนื่องจากจากการจัดองค์กรของพรรคที่มีลักษณะของการเปิดโอกาสให้สาขาของพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนในการบริหาร"

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าการจัดองค์กรของพรรคในปัจจุบันมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงไร"

ตารางที่ 32 แสดงความเห็นของผู้ตอบในเรื่องความเหมาะสมในการจัดองค์ประกอบพรรค
ในปัจจุบัน

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	18	22.20
2	มาก	14	17.30
3	ปานกลาง	32	39.50
4	น้อย	11	13.60
5	น้อยที่สุด	4	4.90
6	อื่น ๆ ระบุ		
	- เลวมาก	1	1.20
	- ยังไม่เพียงพอ	1	1.20
	รวม	87	100.00

จากตารางข้างบน เราจะพบว่าการจัดองค์ประกอบพรรคในปัจจุบันมีความเหมาะสม "ปานกลาง" มีผู้ตอบมากที่สุด ร้อยละ 39.50 รองลงมาคือผู้ที่ตอบว่า "มากที่สุด" ร้อยละ 22.20 นอกจากนี้มีผู้ตอบเรียงตามลำดับลงมาดังนี้ ตอบ "มาก" ร้อยละ 17.30 ตอบ "น้อย" ร้อยละ 13.60 ตอบ "น้อยที่สุด" ร้อยละ 4.90 และมีผู้ตอบว่า "ยังไม่เพียงพอ" ร้อยละ 1.20 ตอบว่า "เลวมาก" ร้อยละ 1.20

สรุปได้ว่า การจัดองค์ประกอบพรรคในปัจจุบันมีความเหมาะสมปานกลาง.

จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าการจัดองค์กรของพรรค เปิดโอกาสให้สาขาของพรรคในแต่ละภาค เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารมากน้อยเพียงไร "

ตารางที่ 33 แสดงความเห็นของผู้ตอบต่อการจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาของพรรคในแต่ละภาค เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารมากน้อยเพียงไร

ลำดับ	จำนวน	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	27	32.90
2	มาก	23	28.10
3	ปานกลาง	16	19.50
4	น้อย	10	12.19
5	น้อยที่สุด	6	7.31
6	อื่น ๆ ระบุ	0	0
	รวม	82	100.00

จากตารางข้างบน เราจะพบว่าการจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาค เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร "มากที่สุด" ตอบมามากที่สุด ร้อยละ 32.9 รองลงมาคือคำตอบที่ว่า "มาก" ตอบร้อยละ 28.10 นอกนั้นเมื่อตอบมาเรียงตามลำดับดังนี้ "ปานกลาง" ตอบมา ร้อยละ 19.5 "น้อย" ตอบมาร้อยละ 12.19 และ "น้อยที่สุด" ตอบมาร้อยละ 7.31

สรุปได้ว่า การจัดองค์กรของพรรคประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้สาขาของพรรคในแต่ละภาค เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารมากที่สุด

ข้อบังคับพรรคฯ ปี 2522 ข้อที่ 20 ใกล้เคียงถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารพรรค ความว่า ¹

¹ ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย ปี 2522 ข้อที่ 20.

"ให้มีคณะกรรมการอำนวยการพรรคคณะหนึ่ง เป็นคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งอยู่ที่ประชุมใหญ่เลือกจากสมาชิกสามัญ ปีจำนวน 27 คน ประกอบด้วย

1. หัวหน้าพรรค
2. รองหัวหน้าพรรค (คนเดียวหรือหลายคน)
3. เลขาธิการพรรค
4. รองเลขาธิการพรรค (คนเดียวหรือหลายคน)
5. ผู้ควบคุมเสียง
6. เทรียญิก
7. โฆษกพรรค
8. นายทะเบียน
9. กรรมการอื่น นอกจากตำแหน่งดังกล่าวแล้ว

รองหัวหน้าพรรคตาม (2) จะมีจำนวนเท่าใดให้ที่ประชุมใหญ่กำหนด [ปกติ มักจะเลือกรองหัวหน้าพรรคเอามาจากทุกภาค - ผู้วิจัย]

ข้อที่ 21 กล่าวถึง การเลือกสรรบุคคลที่จะเข้าไปเป็น กรรมการอำนวยการ ความว่า ¹

"ในการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้ง หัวหน้าพรรคเป็นลำดับแรกและรองหัวหน้าพรรคเป็นลำดับถัดมา เสร็จ แล้วให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอชื่อผู้เป็นกรรมการอำนวยการ 12 คน เพื่อให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้ง 8 คน ต่อจากนั้นให้สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรเสนอชื่อผู้ที่จะเป็นกรรมการอำนวยการโดยไมจำกัดจำนวน เพื่อให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งอีก 8 คน แล้วให้หัวหน้าพรรคที่ได้รับ เลือกตั้งใหม่เสนอชื่อผู้เป็นกรรมการอำนวยการ 12 คน เพื่อให้ ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อให้มีจำนวนกรรมการทั้งหมด ครบ 27 คน เป็นลำดับสุดท้าย

ในการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการตามวรรคก่อน ผู้เสนอชื่อ และผู้เลือกตั้งพึงคำนึงถึงการให้มีผู้แทนจากภาคต่าง ๆ โดยทั่วถึงกัน"

ข้อบังคับพรรคฯ ปี 2522 ข้อที่ 36 และ 37 (4) ¹ ได้กล่าวถึงสาขาพรรคได้ความว่าข้อ 36 "สาขาพรรคเป็นหน่วยบริการกิจการของพรรคในท้องถิ่น หน่วยงานกรรมการอำนวยการแสวงหาและคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้าสมัครเป็นสมาชิก รัฐบาล สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองอื่น ๆ ที่ราษฎรเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และปฏิบัติงานอย่างอื่นของพรรคตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอำนวยการ และให้หน้าข้อ 28 มาใช้บังคับโดยอนุโลม (คณะกรรมการอำนวยการอาจเชิญสมาชิกของพรรค หรือบุคคลภายนอกเป็นที่ปรึกษา ที่ปรึกษาของพรรคซึ่งเป็นบุคคลภายนอก มีสิทธิเหมือนสมาชิกกิตติมศักดิ์)"

ข้อ 37 "การประชุมใหญ่ของพรรคไม่ว่าจะเป็นการประชุมใหญ่สามัญหรือวิสามัญ ประกอบด้วย ผู้แทนสมาชิกของพรรคดังต่อไปนี้คือ

1. ผู้แทนสมาชิกของสาขาพรรคทุกสาขา

จะเห็นได้ว่าตามข้อบังคับพรรคข้อที่ 21 พรรคหนึ่งและพรรคสองที่กล่าวถึงการเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคให้ทั่วถึงทุกภาค ประกอบกับข้อบังคับพรรคข้อที่ 36 และ 37 (4) ที่กล่าวถึงสิทธิอำนาจหน้าที่และการเข้ามีส่วนร่วมในการประชุมใหญ่สอดคล้องกับคำตอบที่ได้จากตารางข้างตน (ตารางที่ 32) ที่เห็นว่า การจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารมากที่สุด

และจากการสัมภาษณ์บรรดาผู้นำของพรรคบางท่าน ก็ปรากฏผลดังนี้

1) นายมารุต บุญนาค ² ได้ให้ความเห็นว่า "การจัดองค์กรของพรรคให้เปิดโอกาสให้สาขาพรรคเข้ามีส่วนร่วมรวมควมมาก ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการอำนวยการ มีสมาชิก 27 ท่าน ซึ่งต้องเลือกมาจาก

¹ ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย ปี พ.ศ. 2522 ข้อที่ 36, 37.

² สัมภาษณ์ นายมารุต บุญนาค, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

1) ส.ส.ปัจจุบัน	}	โดยเฉลี่ยให้ทั่วถึงทุกภาค
2) สมาชิกสามัญ		
3) ตัวแทนสาขาพรรค		

รองหัวหน้าพรรคก็มาจากทุกภาค

ผู้มาจากต่างจังหวัด ดำเนินการในพรรคก็มีมาก เช่น ยโสธร ขอนแก่น นครราชสีมา นครศรีธรรมราช ปัตตานี เป็นต้น"

2) นายพิชัย รัตตกุล¹ ได้ให้ความเห็นว่า "พรรคประชาธิปไตยตั้งสาขาขึ้นมาเพื่อให้มีบทบาทในการบริหารพรรค (คือหัวหน้าพรรค และสาขาพรรคเข้ามีส่วนร่วมกับการรณรงค์ตามขอบข่ายพรรค ๆ ปี 2522 ได้กำหนดไว้

ส่วนเป้าหมายของสาขาพรรค ที่ยังไม่บรรลุนั้นก็ให้สาขาพรรครับผิดชอบมีบทบาทเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกรัฐสภา เสนอต่อบุคคลในพรรคอนุวัติ

ประชาชนก็จะมีที่พึ่งคือ มีที่รับฟังความทุกข์ยากในท้องถิ่น มีที่รับฟังความรู้ทางการเมือง และความต้องการของรัฐบาล มีที่ร้องทุกข์ร้องเรียน เป็นต้น"

3) นายขุนทอง ภูผิวเดือน² ได้ให้ความเห็นว่า "การจัดองค์กรของพรรคในส่วนกลาง เปิดโอกาสให้สาขาพรรคมีบทบาทมาก แต่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะสภาพสังคมยังไม่เหมาะ"

4) นายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์³ โฆษกพรรคประชาธิปไตยคนปัจจุบันได้ให้ความเห็นว่า

¹ สัมภาษณ์ นายพิชัย รัตตกุล, 3 มีนาคม 2525.

² สัมภาษณ์ นายขุนทอง ภูผิวเดือน, 19 กุมภาพันธ์ 2525.

³ สัมภาษณ์ นายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์, 17 กุมภาพันธ์ 2525.

"สาขาพรรคเข้ามามีส่วนรวมในองค์กรพรรคมาก เช่น การเลือกกรรมการ
กลางพรรค แต่เดิมกรรมการ 7 คน 7 เสียง ส.ส. 1 คน 1 เสียง แต่เดี๋ยวนี้ 1 สาขา
ต่อ 1 เสียง สาขาพรรคมีอิทธิพลสูงสุดต่อการเลือกกรรมการบริหารพรรค
ทางพรรคได้ให้ความสำคัญของสาขามาก ถ้าทำได้ผู้ที่สมัครใจต้องให้สาขาเลือก
ให้สาขาทั่วประเทศคุมงาน กรรมการกลางพรรคและสาขาพรรคดูแลความประพฤติ ส.ส.
และในโอกาสจะทำถ้าทำได้ ทางพรรคจะปรับปรุงเข้าสู่สาขาพรรค โดยให้สาขา
พรรคเป็นหัวหน้า"

5) นายสวัสดิ์ อาเรฟ ประธานสาขาพรรคประชาธิปไตยจังหวัดนนทบุรี ได้ให้
ความเห็น ว่า พรรคประชาธิปไตยสาขามีบทบาทมากในการเข้ามามีส่วนรวมในการบริหารพรรค
เช่น

- (1) เป็นผู้ออกเสียงเลือกหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรค
- (2) เลือกผู้สมัคร ส.ส. สจ. สท. และกรรมการสาขาภิบาล
- (3) มีส่วนรวมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรค

แต่สมาชิกพรรคฯ อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าการจัดองค์กรของพรรคในส่วนและยัง
เปิดโอกาสให้สาขาพรรคเข้ามามีส่วนรวมยังไม่มากเท่าที่ควร ถึงความเห็นของท่านต่าง ๆ
ดังต่อไปนี้

1. นายอนันต์ บุญสว่าง¹ สมาชิกสาขาพรรคเขตป้อมปราบ - ปทุมวัน ได้
ให้ความเห็นว่า "การจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคได้เข้ามา
มีส่วนร่วมในการบริหารปานกลาง" และได้เสนอความเห็นต่อไปว่า "การเข้ามามีส่วนรวม
ของสาขาพรรคนั้นควรจะมีมาก เช่น

¹ กรอกรายการสัมภาษณ์ ณ. ที่ทำการใหม่พรรคประชาธิปไตย, ต้นเดือนกรกฎาคม

1. การกำหนดนโยบาย
2. การดำเนินการให้บรรลุถึงเป้าหมาย
3. การเข้าร่วมในกิจกรรม (เช่น การรณรงค์หาเสียง จะเห็นว่าสาขาพรรคยังมีบทบาทน้อย ควรส่งเสริมให้มีมากมายเพิ่มขึ้นอีก)

2. และจากความเห็นของนายสาโรจน์ คงทอง¹ สมาชิกสาขาพรรคจังหวัดระนอง ได้มีหนังสือฉบับหนึ่ง ลงวันที่ 13 มิถุนายน 2525 เสนอความเห็นไปยังหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์และกรรมการบริหารพรรค ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

"ในการคัดเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งแต่ละครั้ง ทางพรรคโดยคณะกรรมการกลางของพรรค ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสาขาพรรคมากนัก การพิจารณาเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้ง ควรให้อำนาจสาขาให้มาก ในการพิจารณาเพราะว่าสาขาพรรคมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้ง ถึงแม้ว่ากรรมการกลางพรรคมีอำนาจในการคัดเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งก็จริงอยู่ แต่ถ้ามองการส่งบุคคลที่ทางสาขาพรรคไม่ยอมรับบุคคลผู้นั้นอาจจะไม่ได้รับการเลือกตั้งก็ได้

สมาชิกของพรรคที่มีอยู่ทั่วประเทศขณะนี้ ส่วนใหญ่แล้วมีเลือกความเป็นประชาธิปัตย์โดยนัยอยู่ทั่วไป นี่แหละคือรากฐานของพรรคประชาธิปัตย์ แต่ทุกวันนี้พรรคประชาธิปัตย์ไม่เจริญมั่นคงถาวร เพราะสมาชิกพรรค สาขาพรรค และพรรคไม่ได้เชื่อมโยงติดต่อกันประสานงานกันอย่างจริงจัง ถ้าพรรคจะไปทำการประสานงานกันอย่างจริงจัง พรรคประชาธิปัตย์จะมีรากฐานอย่างมั่นคงถาวรต่อไปในอนาคตอย่างแน่นอน และสมาชิกของพรรคที่มีอยู่ทั่วทุกแห่งของประเทศ จะเป็นแรงสนับสนุนผลักดันให้ผู้รับสมัคร

¹ คัดมาจาก "แฟ้ม เสนอความคิดเห็นและนโยบายพรรค" ของที่ทำการใหญ่พรรคประชาธิปัตย์ กรุงเทพฯ, ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2525.

เลือกตั้งในนามของพรรคประชาธิปไตยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง และตลอดจนมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรอย่างแน่นอน"

3) นายประสาน เอมรัฐ ประธานสาขาพรรคจังหวัดนครพนม และ นายสมชัย อัสวรัตน์ ประธานสาขาพรรคจังหวัดอุทัยธานี ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสาขาพรรคว่า ¹

"สาขาพรรคชาคการเข้าร่วมกับส่วนกลาง สาขาพรรคไม่ได้อับทบาทมาเลย" และได้ให้ความเห็นต่อไปอีกว่า "ปี 2519 พรรคประชาธิปไตยทำท่าจะดีขึ้นอย่างมาก ขยายสาขาทั่วประเทศ แต่ปรากฏว่าเมื่อกรรมการกลางพรรคชุดใหม่ขึ้นมา (ชุดปัจจุบัน ช่วง 2522 - 3 เมษายน 2525) ไม่มองเห็นความสำคัญของสาขาที่จะขยายกิจกรรมไปสู่ประชาชน

ผู้ริเริ่มการขยายกิจกรรมออกไปคือ นายค่างง ลัทธพิพัฒน์ ริเริ่มดำเนินการออกไป 2 เดือน (ปี 2519) 69 สาขา

แต่ปรากฏว่าคณะกรรมการบริหารพรรคชุดปัจจุบัน (2522 - 2525) นั้น เพียงแค่ปรับปรุงสาขาเท่านั้นเอง ช่วง 3 ปี รื้อฟื้นของเก่าเพียง 7 สาขา

ปัญหาจึงมีอยู่ว่าท่าอย่างไรสาขาทั่วประเทศ จึงจะเป็นองค์กรที่มั่นคงและขยายสมาชิกไปทั่วประเทศ ซึ่งปัญหานี้ต้องแก้ที่คณะกรรมการกลาง

บรรดาสมาชิกสาขาพรรคบางท่านจึงได้เกิดแนวคิดที่จะจัดตั้งคณะกรรมการสาขาพรรคทั่วประเทศ เรียกว่า กลุ่มกรรมการสาขาพรรคประชาธิปไตย โดยมีจุดประสงค์เพื่อเข้าไปประสานงานกับสาขาทุกสาขาทั่วประเทศ และประสานระหว่างคณะกรรมการกลางกับสาขาด้วย และกลุ่มนี้ต้องการสร้างความสามัคคีระหว่างกลุ่มกับพรรค ความสามัคคีระหว่างสาขาทั่วประเทศ และความสามัคคีระหว่างกรรมการสาขากับคณะกรรมการอำนวยการพรรค

¹ สัมภาษณ์ นายประสาน เอมรัฐ, 5 มีนาคม 2525

กรรมการดำเนินการของกลุ่มนี้ประกอบด้วย ตัวแทนสาขาจากภาคใต้ 2 คน
ภาคกลาง 2 คน ภาคตะวันออก 2 คน ภาคเหนือ 1 คน เป็นชุดที่เลือกตั้งจากที่ประชุม
ใหญ่ของกลุ่ม เมื่อ 29 มกราคม 2525

ส่วนอนาคตของพรรคประชาธิปัตย์ ปี 2526 นั้น กลุ่มตั้งความหวังไว้ว่า ถ้า
ทางพรรคให้ความสำคัญกับกลุ่มหรือสาขาทั่วประเทศ ปี 2526 นี้ เขาก็จะมีสาขาเพิ่มขึ้นอีก
เป็นจำนวนมาก เนื่องจากสาขาทั่วประเทศขยายสมาชิกผู้พื้นฐาน"

เราจะเห็นได้ว่าข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมของสาขา
พรรคนั้นเป็นข้อมูลที่ไต่มาจาก 3 ทาง

1. ข้อมูลจากตารางแบบสอบถาม
2. ข้อมูลเอกสารคือข้อความที่กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรคฯ ปี 22
3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำพรรคและสมาชิกพรรคบางท่าน

จากสมมุติฐานที่ว่า "การที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งอยู่เก่าแก่ได้นาน อาจเนื่องมา
จากการจัดองค์กรของพรรคที่เปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามีส่วนร่วมในการบริหาร"

ข้อมูลจากตารางที่ 33 สรุปความเห็นของผู้ที่ตอบมาได้ว่าการจัดองค์กรของพรรค
เปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามีส่วนร่วมในการบริหาร"มากที่สุด" และ"มาก"
รวมแล้วคิดเป็นร้อยละ 61 (32.90 + 26.10) ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด

ข้อมูลจากข้อความที่กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรคปี 2522 ข้อที่ 21 วรรคหนึ่งและ
วรรคสองที่กล่าวถึงการเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค โดยคำนึงถึง
การให้มีผู้แทนจากภาคต่าง ๆ โดยทั่วถึงกันนั้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่มาจาก
ภาคต่าง ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่ก็เป็นตัวแทนที่มาจากสาขาพรรคในภาคต่าง ๆ นั้นเอง

ส่วนข้อมูลจากข้อความที่กำหนดไว้ในข้อบังคับพรรค ปี 2522 ข้อที่ 36 และข้อที่ 37
ที่กล่าวถึงสิทธิ อำนาจหน้าที่และการเข้ามีส่วนร่วมในการประชุมใหญ่ของสาขาพรรคนั้น
ได้แสดงให้เห็นถึงการเห็นความสำคัญและประโยชน์ของสาขาพรรค ทางพรรคฯจึงได้กำหนด

ให้สาขาพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารให้มากที่สุด ดังที่ปรากฏข้อความในข้อบังคับพรรคฯ ปี 2522 ข้อที่ 36 และข้อที่ 37 นั้น

จะเห็นได้ว่าตามข้อมูลที่ได้มาจากตารางข้างต้นประกอบด้วยข้อกำหนดถึงการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค และให้คำนึงถึงผู้แทนที่มาจากภาคต่าง ๆ (ข้อที่ 21 วรรคแรกและวรรคสอง) และข้อกำหนดถึงสิทธิอำนาจหน้าที่และการเข้ามีส่วนร่วมในการประชุมใหญ่พรรคตามข้อบังคับที่ 36 และ 37(4) นั้น สนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ว่า การที่พรรคประชาธิปไตยตั้งอยู่เก่าแก่ไค่นาน มีสาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการจัดองค์กรของพรรคที่เปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น เราแยกเป็น 2 ฝ่าย

1. ฝ่ายแรกเห็นว่า การจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร"มาก"
2. ฝ่ายหลังเห็นว่า การจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร"น้อย"

ผลจากการสุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ 8 คน และจากข้อเสนอแนะของสมาชิกสาขาคนหนึ่งต่อหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรค รวมทั้งหมดเป็น 9 คน ปรากฏว่ามี 5 คน ที่เห็นว่าการจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร"มาก" ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนข้อสมมุติฐานที่ว่า การที่พรรคประชาธิปไตยตั้งอยู่เก่าแก่ไค่นาน เนื่องมาจากสาเหตุประการหนึ่งคือ การจัดองค์กรของพรรคที่เปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

ส่วนอีก 4 คน เห็นว่าการจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร"ปานกลาง" น้อย ซึ่งจะนำไปสู่การขัดแย้งกับข้อสมมุติฐานที่ว่า การที่พรรคประชาธิปไตยตั้งอยู่เก่าแก่ไค่นาน เนื่องมาจากสาเหตุประการหนึ่งคือ การจัดองค์กรพรรคที่เปิดโอกาสให้สาขาพรรคในแต่ละภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

เราจะคงคำนึงว่าสาขาพรรคเป็นเพียงส่วนหนึ่งหรือเป็นปัจจัยหนึ่งของการที่ทำให้พรรคสามารถยืนยงคงอยู่ได้ และอีกประการหนึ่งสาขาพรรคที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นมา นั้น มี 2 ช่วง ช่วงแรกคือช่วงปี 2481 - 2501 สมัยนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค เป็นระยะเริ่มแรกที่พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นที่นิยมของประชาชนในสมัยนั้นได้เริ่มขยายฐานไปสู่มวลชน และได้ริเริ่มตั้งสาขาพรรคไป 4 พรรค และเนื่องจากในระบอบนั้น องค์การบริหารภายในของพรรคประชาธิปัตย์ยังไม่ซับซ้อนอย่างเช่น องค์การบริหารของพรรคประชาธิปัตย์ในปัจจุบัน และประกอบกับระบบสาขาพรรคยังไม่ค่อยแพร่หลายเป็นที่นิยมกันนักในหมู่ประชาชน การเข้ามีส่วนร่วมของสาขาพรรคกับองค์กรพรรคในส่วนกลางจึงยังไม่ค่อยสำคัญมากนัก แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่รวมก่อตั้งสาขาพรรคในจังหวัดต่าง ๆ ส่วนมากเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์จากต่างจังหวัดซึ่งได้รวมในองค์กรพรรคส่วนกลางอยู่แล้ว และเล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของสาขาพรรคต่อไปในอนาคต และเพื่อเป็นการวางรากฐานระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์เป็นแบบอย่างต่อเยาวชนรุ่นหลังต่อไปในอนาคต สมเด็จพระเจตนาถนอมฯ ส่วนหนึ่งของอุดมคติพรรคประชาธิปัตย์ที่ยึดถือกันมาตั้งแต่เริ่มตั้งพรรคจึงได้ร่วมกันตั้งสาขาพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเป็นการขยายฐานของพรรคไปสู่มวลชน แต่ปรากฏว่าในระยะนั้นทางพรรคฯ ต้องประสบอุปสรรคต่าง ๆ นานัปการ ประกอบกับสภาพการเมืองในขณะนั้นไม่ค่อยเอื้ออำนวยต่อการขยายสาขาพรรค พรรคประชาธิปัตย์จึงเปิดสาขาพรรคได้เพียง 11 สาขา

ต่อมาในช่วงปลายปี 2501 - 2511 เป็นระยะที่ประเทศว่างเว้นรัฐธรรมนูญ จึงไม่มีกิจกรรมทางการเมืองขึ้นในระยะนี้ ทำให้ระบบพรรคการเมืองขาดการต่อเนื่อง

ประชาธิปไตยยุคใหม่ได้เริ่มขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี 2511 กิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ได้คืนตัวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้ร่วมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง และได้เริ่มดำเนินการขยายฐานของพรรคไปสู่มวลชน โดยการตั้งสาขาพรรคตั้งในอดีตที่เคยทำไว้ สมัย นายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ก้าวขึ้นมาเป็นหัวหน้าพรรคต่อจากนายควง อภัยวงศ์ อดีตหัวหน้าพรรคที่ได้ถึงแก่อสัญกรรม

ไปแล้ว หัวหน้าพรรคคนใหม่คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ดำเนินการตั้งสาขาพรรค
ขึ้น ซึ่งสาขาพรรคที่โคราชเป็นสาขาแรกที่จัดตั้งขึ้นในสมัยที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
เป็นหัวหน้าพรรค คัมภีร์บทของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชดังนี้¹

"เป็นความคิดเห็นของพรรคมาแล้วตั้งแต่เริ่มตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2489
ว่า บ้านเมืองจะเป็นประชาธิปไตย ต่อเมื่อประชาธิปไตยกระจายไปสู่
ท้องถิ่นในชนบท แต่เมื่อเริ่มตั้งพรรคถูกเผด็จการคุกคามจนแทบจะตั้งตัว
ไม่ติด ต่อมาจนกระทั่งประชาชน ปี 2512 พรรคจึงนำความคิดเห็น
ดังกล่าวมาปฏิบัติ โดยเริ่มตั้งสาขาพรรคขึ้นในต่างจังหวัด

สาขาแรกที่พรรคจัดตั้งขึ้นเป็นสาขาที่โคราช² มีอาจารย์เต็ม
เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในยุคนั้น เขาพาเราโคเดินทวงไปรวมงานเปิดสาขา
พรรคที่โคราชได้เห็นสิ่งที่กักตาประทับใจหลายอย่าง โดยเฉพาะพวก
ผู้ใหญ่ที่เริ่มเป็นผู้ออกวางจัดตั้งสาขาทุกหน เป็นคนทันสมัยคาวบอยดีทั้งนั้น
สาขาพรรคที่โคราชได้จัดตั้งขึ้นเป็นปีกแฉ่งยิ่งกว่าสาขาอื่น และสามารถ
ชักนำพ่อค้าประชาชนเขารวมควยเป็นจำนวนมาก จนถึงพรรคที่จะมีงาน
สังคมใหญ่ ทางราชการยังต้องปรึกษาขอความร่วมมือจากสาขา

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

25 พฤษภาคม 2523 "

¹ คัมภีร์บทของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ลงวันที่ 25
พฤษภาคม 2523 จากหนังสือ 36 ปี พรรคประชาธิปัตย์, หน้า 38.

² เป็นสาขาแรกนับตั้งแต่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งหัวหน้า
พรรคฯ ... จากหนังสือ 36 ปี พรรคประชาธิปัตย์, หน้า 38.

ช่วงที่พรรคได้ขยายตัวเปิดสาขาพรรคมากที่สุดได้แก่ระหว่างปี 18 - 19 ซึ่งเป็นช่วงที่นายดำรง ลัทธพิพัฒน์ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรค พรรคในระบอบนี้ได้เปิดสาขาพรรคเพิ่มขึ้นถึง 69 สาขา เป็นการเปิดสาขาเพิ่มขึ้นในทุกภาค ในจังหวัดต่าง ๆ ที่ทางพรรคเห็นว่ามีส่วนใหญ่ของพรรคอยู่ ส่วนในบางจังหวัดหรือบางท้องที่ที่ทางพรรคยังไม่ได้เปิดสาขา ทางพรรคก็จัดไว้เป็นโครงการที่จะขยายเปิดสาขาเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต

ผลจากการที่ทางพรรคได้เปิดสาขาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นการเร่งด่วนภายในระยะเวลาอันสั้นนี้ ย่อมมีผลองค์กรของพรรคในส่วนกลางปรับตัวไม่ทัน และการเปิดสาขาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ย่อมเป็นธรรมชาติอยู่เองที่การเตรียมตัวยังไม่สมบูรณ์พร้อมเพียงเท่าที่ควร เป็นผลให้องค์กรพรรคในส่วนกลางจัดรูปแบบ จัดองค์กรให้สาขาพรรค เข้ามามีส่วนร่วมกับการบริหารได้ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ยิ่งในระยะต่อมาเมื่อนายดำรง ลัทธพิพัฒน์ ไม่ได้เป็นเลขาธิการพรรคต่อไป ทางสาขาพรรคจึงขาดคนที่สนับสนุน และคนที่คอยประสานงานระหว่างองค์กรพรรคในส่วนกลางกับสาขาพรรคในส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ขาดการประสานงานกัน ทำให้ฐานะของสาขาพรรคห่างไกลออกไปจากองค์กรพรรคในส่วนกลางยิ่งขึ้น ซึ่งเราจะพบเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของนายประธาน เอมรัฐ ประธานสาขาพรรคจังหวัดนครพนม และนายสมชัย อัครวัฒน์ ประธานสาขาพรรคจังหวัดอุทัยธานี ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสาขาพรรคว่า ¹

"สาขาพรรคขาดการเข้าร่วมกับส่วนกลาง สาขาพรรคไม่ได้มีบทบาทเลย" และได้ให้ความเห็นต่อไปอีกว่า "ปี 2519 พรรคประชาธิปไตยทำท่าว่าจะดีขึ้นอย่างมาก ขยายสาขาทั่วประเทศ แต่ปรากฏว่าเมื่อกรรมการกลางพรรคชุดใหม่ขึ้นมา (ชุดปัจจุบัน ช่วง 2522 - 3 เมษายน 2525) ไม่มองเห็นความสำคัญของสาขาที่จะขยายกิจกรรม

¹ คำสัมภาษณ์ นายประธาน เอมรัฐ และนายสมชัย อัครวัฒน์, 5 มีนาคม 2525.

ไปสู่ประชาชน ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ทำอย่างไรสาขาทั่วประเทศจึงจะเป็นองค์กรที่มี
มั่นคง และ 'ขยายสมาชิกไปทั่วประเทศ ซึ่งปัญหานี้ต้องแก้ที่คณะกรรมการกลาง"

เราอาจสรุปจากความเห็นของประธานสาขาพรรคทั้ง 2 คน ได้ว่า ปัญหา
ที่องค์กรพรรคในส่วนกลางกับสาขาพรรคต่าง ๆ ขาดการประสานงานกันเนื่องมาจาก
การบริหารของคณะกรรมการกลางยุคปี 2522 - 3 เมษายน 2525 ซึ่งเป็นปัญหา
เกี่ยวกับตัวบุคคล ไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับระบบหรือข้อกำหนด ซึ่งก็เป็นธรรมดาอยู่เอง
ของการวิวัฒนาการของระบบที่ต้องประสมกับปัญหาต่าง ๆ นานา

เราจึงอาจสรุปได้ว่าขอบังคับพรรคฯ ปี 2522 ข้อที่ 21 วรรคแรกและวรรค
สองและข้อที่ 36 และ 37 (4) ที่เกี่ยวกับสาขาพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร
พรรคนั้นมีอยู่แล้ว (ซึ่งต่อไปอาจปรับปรุงกันไปแล้วแต่สถานะการณ์) แต่ส่วนที่ยังควร
จะต้องแก้ไขปรับปรุงคือคณะกรรมการบริหารพรรค ควรให้ความสนใจหรือเห็นความ
สำคัญของการที่สาขาพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารให้มากกว่านี้ ทั้งนี้ยอมจะ
เป็นประโยชน์ต่อพรรคประชาธิปไตยเอง และเป็นไปตามอุดมการณ์หลักของพรรค
ประชาธิปไตยที่ยึดถือกันมาตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2489 ที่ว่า "พรรคจะกระจายอำนาจ
การดำเนินการในท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากความใกล้ชิดขององค์กร
ในท้องถิ่นมีมากกว่าส่วนกลาง" ¹

แต่อย่างไรก็ตาม จากคำถามที่ถามไปยังสมาชิกพรรคประชาธิปไตย ได้
คำตอบกลับมา ปรากฏว่าบรรดาสมาชิกพรรคเห็นว่าสาขาพรรคที่มีอยู่ยังอำนวยความสะดวก
ต่อพรรคอยู่มาก (โปรดดูตารางที่ 34) และบรรดาสมาชิกพรรคก็เห็นว่าสาขาพรรค
เป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างมาก (โปรดดูตารางที่ 35) และในท้ายที่สุดบรรดา

¹ คำประกาศอุดมการณ์ของพรรค ข้อที่ 5 วันที่ 6 เมษายน 2489, จากหนังสือ
36 ปี พรรคประชาธิปไตย, หน้า 18.

สมาชิกพรรคทั้งหมดแสดงความเห็นว่าควรเปิดสาขาให้เพิ่มมากขึ้นและทั่วไปในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อบริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง (โปรดดูตารางที่ 37)

สรุปแล้วจะพบว่าบรรดาสมาชิกพรรคโดยทั่วไปยังเห็นความสำคัญและประโยชน์ของสาขาที่จะมีต่อไปในอนาคต เพื่อเป็นพื้นฐานการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทยต่อไป

"จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าการจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรพรรคมากน้อยเพียงไร "

ตารางที่ 34 แสดงความเห็นของผู้ตอบเกี่ยวกับการจัดองค์กรของพรรค เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรพรรคมากน้อยเพียงไร

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	21	26.30
2	มาก	22	27.50
3	ปานกลาง	19	21.30
4	น้อย	15	18.80
5	น้อยที่สุด	4	5.00
6	อื่น ๆ ระบุ...		
	- ไม่มีเลย	1	1.30
	รวม	80	100.00

จากตารางข้างบนเราจะพบว่าการจัดองค์กรของพรรคเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรพรรค"มาก" ตอบมามากที่สุด ร้อยละ 27.50 รองลงมา

คือตอบ"มากที่สุด" ร้อยละ 26.30 นอกนั้นเรียงตามลำดับลงมาคือตอบ"ปานกลาง"
 ร้อยละ 21.30ตอบ"น้อย" ตอบมาร้อยละ 18.80 ตอบ"น้อยที่สุด" ร้อยละ 5.00
 และมีสมาชิกคนหนึ่งตอบมาว่า "ไม่มีเลย" ร้อยละ 1.30

สรุปไควอาร์จี้ของคกรของพรรคเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคเข้ามามีส่วนร่วม
 ในองค์กรพรรคมาก

จากตารางที่ 33 ข้างต้นนี้สนับสนุนข้อความในตารางที่ 32 ว่าทางพรรคเปิด
 โอกาสให้สมาชิกพรรคไม่จำกัดว่าจะอยู่ในภูมิภาคใดหรือสาขาพรรคใดมีสิทธิเข้าร่วม
 ในกิจกรรมของพรรคได้อย่างทั่วถึงกันทุกคน

จากคำถามที่ว่า"ท่านเห็นว่าสาขาพรรคที่มีอยู่อำนวยความสะดวกพรรคมากน้อย
 เพียงไร"

ตารางที่ 35 แสดงความเห็นของผู้ตอบเกี่ยวกับว่าสาขาพรรคที่มีอยู่อำนวยความสะดวกพรรคมากน้อยเพียงไร

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	มากที่สุด	27	34.20
2	มาก	23	29.10
3	ปานกลาง	19	24.10
4	น้อย	8	10.10
5	น้อยที่สุด	0	0
6	อื่น ๆ (โปรดระบุ)...		
	- คิดสินยังไม่ไค	1	1.25
	- คอมุ่ที่จะเป็นใหญ่ในพรรค	1	1.25
	รวม	79	100.00

จากตารางที่ 35 เราจะพบว่าสาขาพรรคประชาธิปัตย์ที่มีผู้อำนวยประโยชน์
 คอพรรคมากที่สุด "ร้อยละ 34.20 รองลงมาคือ สาขาพรรคฯ อำนวยประโยชน์คอพรรค
 "มาก" ร้อยละ 29.10 สาขาพรรคฯ อำนวยประโยชน์คอพรรค "ปานกลาง" ร้อยละ
 24.10 และสาขาพรรคฯ อำนวยประโยชน์คอพรรค "น้อย" ร้อยละ 10.10 นอกนั้นมี
 คอบมาว่า "ตัดสินใจไม่ได้" ร้อยละ 1.25 และสาขาพรรคฯ อำนวยประโยชน์ "คอ
 ผู้ที่จะเป็นใหญ่ในพรรค" ร้อยละ 1.25

สรุปได้ว่าสาขาพรรคประชาธิปัตย์ที่มีผู้อำนวยประโยชน์คอพรรคมากที่สุด
 จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าสาขาพรรคเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากน้อย
 เพียงไร"

ตารางที่ 36 แสดงความเห็นของผู้ตอบว่าสาขาพรรคเป็นประโยชน์ต่อประชาชน
 มากน้อยเพียงไร

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	มากที่สุด	27	33.80	
2	มาก	26	32.50	
3	ปานกลาง	19	23.80	
4	น้อย	7	8.80	
5	น้อยที่สุด	1	1.30	(มีแต่ชื่อ)
	รวม	80	100.00	

จากตารางข้างบนเราจะพบว่าสาขาพรรคประชาธิปัตย์เป็นประโยชน์ต่อ
 ประชาชน "มากที่สุด" ร้อยละ 33.80 รองลงมาคือ สาขาพรรคเป็น
 ประโยชน์ต่อประชาชน "มาก" ร้อยละ 32.50 นอกจากนี้มีผู้ตอบเรียงตามลำดับดังนี้
 สาขาพรรคเป็นประโยชน์ต่อประชาชน "ปานกลาง" ร้อยละ 23.80 สาขาพรรคเป็น
 ประโยชน์ต่อประชาชน "น้อย" ร้อยละ 8.80 และมีผู้ตอบมาว่าสาขาพรรคเป็น
 ประโยชน์ต่อประชาชน "น้อยที่สุด" พร้อมกันตอบว่า "มีแค่ชื่อ" ร้อยละ 1.25
 สรุปได้ว่าสาขาพรรคประชาธิปัตย์เป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด
 จากคำถามที่ว่า "ท่านเห็นว่าในอนาคตสาขาพรรคนั้น ควรเป็นเช่นไร"

ตารางที่ 37 แสดงความเห็นของผู้ตอบคอบนาคคของสาขาพรรค

ลำดับ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	ควรเปิดสาขาพรรคในทกจังหวัด	82	98.80	
2	ควรจำกัดสาขาพรรคให้อยู่เพียงเท่านี้	0	0	
3.	ยกเลิกสาขาพรรคเสีย	0	0	
4.	อื่น ๆ ระบุ ...			
	- ควรให้มีสาขาพรรคเฉพาะจังหวัดที่ บริการกับประชาชนได้	1	1.20	
	- ควรได้รับความสนใจจากพรรคให้มากกว่าปัจจุบัน เพราะเป็นงานที่สำคัญของพรรค	-1	0	ผู้ตอบ คอบ เพิ่มเติมจากข้อ 1. (จึงไม่นับ คะแนน)
	- ควรเปิดสาขาพรรคระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ทั่วประเทศ	-3	0	
	- ควรเปิดสาขาพรรคในทุกจังหวัดและทุกเขต เลือกตั้ง	-2	0	
	- และควรมีสายที่สามารถคุยกับประชาชนได้ ทุกจุดสำคัญในชุมชน คำว่าทั่วประเทศ อย่าลืมว่าพรรคคือ รัฐบาลเงา	-1	0	
	- ควรเปิดสาขาพรรคในทุกอำเภอ เพื่อรวบรวม ปัญหาขอเคื่อกรอนของประชาชนในแต่ละท้องที่ เสนอไปยังกรรมการกลางของพรรค ตลอดจน จนสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนในชั้น มูลฐานได้โดยมีประสิทธิภาพ	-1	0	
	รวม	83	100.00	

จากตารางข้างบนเราจะเห็นวี่ในอนาคต." ควรเป็นสาขาพรรคในทุกจังหวัด" ตอบมามากที่สุด ร้อยละ 98.8 และในจำนวนนี้มี 1 คน ที่ตอบมาด้วยว่า "สาขาพรรค นั้นควรได้รับความสนใจจากพรรคให้มากกว่าปัจจุบัน เพราะเป็นฐานที่สำคัญของพรรค" มี 3 คน ที่เสนอมาด้วยว่า " ควรเปิดสาขาในระดับ อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ทั่วประเทศ" มี 1 คน ที่เสนอมาด้วยว่า "และควรมีสาขาที่สามารถกุมจิตใจประชาชนได้ทุกจุดสำคัญ ในชุมชน คำว่าทั่วประเทศ - อย่าลืมว่าพรรคคือรัฐบาลเงา และมี 1 คน ที่เสนอ มาด้วยว่า "ควรเปิดสาขาพรรคในทุกอำเภอเพื่อรวบรวมปัญหาขอเคื่อกรอนของประชาชน ในแต่ละท้องที่เสนอไปยังกรรมการกลางของพรรค ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาของ ประชาชน ในชั้นมูลฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้มีผู้ที่เสนอว่า "ควรให้มี สาขาเฉพาะจังหวัดที่บริการให้กับประชาชนได้" ร้อยละ 1.2

สรุปแล้วเราจะเห็นได้ว่า จากจำนวนผู้ตอบมาทั้งหมดทุกคนเห็นประโยชน์ของ สาขาพรรค และต้องการขยายขอบเขตและจำนวนของสาขาพรรคไปในทุกจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน หรือทุกเขตที่มีการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อ "ให้บริการแก่ประชาชน และเพื่อรวบรวมปัญหาขอเคื่อกรอนของประชาชนในแต่ละท้องที่เสนอไปยังกรรมการ กลางของพรรค ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชน ในชั้นมูลฐานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ" ทั้งนี้มีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เสนอแนะว่า ควรให้มีสาขาเฉพาะจังหวัดที่ บริการให้กับประชาชนได้ [ทั้งนี้เพื่อความไม่สิ้นเปลือง และสูญเปล่าในการมีสาขา พรรคที่อาจจะอำนวยความสะดวกให้กับพรรคฯ น้อยมาก ทั้งในด้านการให้บริการกับ ประชาชนและคะแนนเสียงที่พรรคจะได้จากประชาชนในท้องที่นั้น - ผู้วิจัย]

จะเห็นได้ว่าสาขาพรรคเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังข้อมูลในตารางที่ 35, 36 และ 37

ความขัดแย้งแตกแยกในพรรคประชาธิปัตย์

การศึกษาในเรื่องความขัดแย้งแตกแยกในพรรคประชาธิปัตย์นี้ เราอาจแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

1. ช่วงปี 2489 (เริ่มก่อตั้งพรรค) - ปี 2501
2. ช่วงปี 2511 (พ.ร.บ.พรรคการเมือง ฉบับที่ 2) - ปัจจุบัน

ซึ่งการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยผลงานการวิจัยของนักวิชาการที่มีชื่อเสียง 2 ท่านเป็นหลัก คือ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช และศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร ซึ่งความขัดแย้งแตกแยกในพรรคประชาธิปัตย์ในช่วงสมัยต่าง ๆ มีดังนี้

1. ช่วงปี 2489 (เริ่มก่อตั้งพรรค) - ปี 2501

พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่มีความขัดแย้งกันภายในพรรคมาก ถึงขนาดแยกพรรคกันมาหลายครั้ง ซึ่งถ้ามองย้อนหลังไปตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคจะเห็นได้ว่าหลังจากการตั้งพรรคขึ้นมาเพียงไม่ถึงปีก็มีเรื่องขัดแย้งกันเกิดขึ้น¹

การขัดแย้งกันครั้งแรกนั้นเกี่ยวกับการหาตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งซ่อมแทน นายดิเรก ชัยนาม ซึ่งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร (เขตสมุทรปราการ) ที่ขอลาออกจากตำแหน่งไป เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำอังกฤษ นายเลียง ไชยกาล สมาชิกคนสำคัญหัวหน้ากลุ่มสมาชิกสภาฯ จากทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เสนอให้ส่งผู้สมัครคนใหม่ คือ พันตำรวจโท เมื่อน ทองทิว แต่ได้สมาชิกอื่นเสนอให้ส่งผู้สมัครคนเดิมที่เคยแก่การเลือกตั้งในเขตนี้มาแล้ว ได้แก่ นายอรุณ พันธพิทักษ์ ลงสมัคร ซึ่งความขัดแย้งในเรื่องนี้ถึงกับทำให้ นายเลียง ไชยกาล ลาออกจากพรรคประชาธิปัตย์ไปพร้อมกับสมาชิกอื่นอีกหลายคน²

¹ นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย ซึ่งยังแข็งแกร่งไม่เพียงพอในสังคม: ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์ (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 42.

² พหาร เกา, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 94-102.

การย้ายพรรคของสมาชิกพรรคประชาธิปไตยในกรณีที่สอง ได้แก่ กรณีที่รัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อปี 2491 ครั้งนั้นจอมพล ป. ได้ตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ซึ่งอยู่พรรคประชาธิปไตยสองคน คือ นายกิจจา วัฒนสินธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนฯ จังหวัด
ฉะเชิงเทรา และนายเจ๊ะ อับดุลลาห์ หวังปุเต๊ะ สมาชิกสภาผู้แทนฯ จังหวัดสตูล ให้เป็น
รัฐมนตรีร่วมรัฐบาล¹ จึงทำให้สมาชิกทั้งสองก็ต้องขาดจากการ เป็นสมาชิกพรรคประ-
ชาธิปไตย

การย้ายพรรคเท่าที่เกิดขึ้นในกรณีที่มีการขัดแย้งกันในพรรคประชาธิปไตย ดังที่
กล่าวมานี้ ต่อมาก็จะเป็นพฤติกรรมปกติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายต่อหลายคน
ที่ปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน หากลองเอาประวัติสมาชิกสภาผู้แทนฯ เกามาศึกษาจะเห็นว่า
หลายคนโคย้ายพรรคการเมืองกันตลอดมา ที่เป็นดังนี้ก็เพราะการเมืองไทยหลายพรรค
เป็นพรรคที่ตั้งขึ้นโดยเอาสมาชิกรัฐสภา เข้ามารวมกัน เพียงเพื่อผลประโยชน์อย่างหลวม ๆ
มากกว่าที่จะมีอุดมการณ์หรือนโยบายร่วมกันอย่างจริงจัง และบางพรรคก็ตั้งขึ้นภายหลัง
การเลือกตั้ง เพื่อเป็นฐานทางการเมืองใหญ่มีอำนาจบางคน ฉะนั้นความจงรักภักดีต่อพรรค
การเมืองจึงมีอยู่ในระดับต่ำมาก²

พรรคประชาธิปไตยเองก็ไม่อยู่ในข้อยกเว้น เพราะอย่างที่กล่าวมาแล้วว่าพรรคนี้
ตั้งขึ้นมาโดยการรวมเอาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขาคอยกัน ฉะนั้นผู้แทนราษฎร เหล่านั้น
ต่างก็เห็นว่าคนมีความสำคัญแล้วจึงโคมาเขาพรรค หรือมาช่วยส่งเสริมพรรค มากกว่าที่
จะคิดว่าพรรคนั้นสำคัญกว่าคน⁴ นอกจากนั้นสมาชิกของพรรคประชาธิปไตยในระยะที่ผ่านมา
ก็ไม่ค่อยมีวินัย ดังเช่นในตอนที่พรรคประชาธิปไตยเป็นพรรคฝ่ายค้าน และพรรคสหชีพกับพรรค

¹ นรมิตี เศรษฐบุศกร และโกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์ เมืองไทยในระบบรัฐสภา
กรุงเทพฯ : แพรพิทยา, 2517), หน้า 137-139.

² นรมิตี เศรษฐบุศกร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย
... , หน้า 43 .

³ เรื่องเดียวกัน .

แนวรัฐธรรมนูญเป็นพรรคสนับสนุนรัฐบาล ได้เกิดการตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายที่สนับสนุน รัฐบาลซึ่งได้รับจอมเสียมจากรัฐบาล เพื่อให้ไปแจกแกงแกงกลับนำคอมเสียมเหล่านี้ไปขายเอาเงินมาทำประโยชน์เอง ทำให้ฝ่ายค้านเห็นโทษของทางที่จะโจมตีรัฐบาล พรรคประชาธิปไตยก็มีความคิดที่จะตั้ง กระชกฟอกรัฐบาล แต่ในที่สภายุทธมนูญ เทียนเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคอื่น เป็นฝ่ายตั้งกระทูตามรัฐบาล¹ และเมื่อรัฐบาลตอบกระทูในเรื่องนี้โดยให้รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไปรับจอมและเสียมจากกระทรวงพาณิชย์ ก็ปรากฏว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปไตยรวมอยู่ด้วย อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามแนวกำหนดของพรรค

การชักแวงและถึงกับแยกทางพรรคประชาธิปไตยนี้ รวมการตั้งพรรคในรุ่นแรก ได้กระทำมาแล้ว โดย ดร.ไชติ คุมพันธ์ุ เองเลยที่เดียว กรณีนี้เกิดขึ้นในการเลือกตั้งวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 ซึ่งครั้งนั้นทางพรรคประชาธิปไตยมีควาในเขตพระนครนี้จะส่ง ผู้สมัครทั้ง 4 คน มี นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช รองหัวหน้าพรรค ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เลขาธิการ และ ร.ศ.อ.ภิเศก พรหมายน ในนามพรรคประชาธิปไตย ซึ่งมีมติของพรรคครั้งนี้ทำความไม่พอใจให้แก่ ดร.ไชติ คุมพันธ์ุ กับ นายสุวิชช พันธเศรษฐ สำหรับ ดร.ไชติ คุมพันธ์ุ นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต กรุงเทพมหานครในขณะนั้น แยกทางพรรคไปขอให้ ดร.ไชติ คุมพันธ์ุ ไปลงสมัครที่จังหวัดปทุมธานี อันเป็นพื้นเพภูมิลาเนาเดิมของ ดร.ไชติ คุมพันธ์ุ และคิดว่า ดร.ไชติ คุมพันธ์ุ จะได้รับเลือกตั้งที่นั่น ส่วนนายสุวิชช พันธเศรษฐ เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ก็ขอมาสมัครที่กรุงเทพเหมือนกัน โดยอ้างเหตุผลส่วนตัว ทางพรรคไปขอให้ไปสมัครที่เชียงใหม่ตามเดิม ปรากฏว่าทั้ง ดร.ไชติ คุมพันธ์ุ และ นายสุวิชช พันธเศรษฐ ไกลลงสมัคร แข่งขันที่กรุงเทพในนามของตัวเองควยในครั้งนั้นอัน เป็นการฝ่าฝืนมติพรรค² ซึ่งทั้งสองคน ก็ไม่ได้รับเลือกตั้ง

¹ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (กรุงเทพ-ช.ชุมนุมช่าง, 2517 , หน้า 576.

² ทหารเก่า, เบื้องหน้า-เบื้องหลังพรรคประชาธิปไตย, หน้า 170-172.

ในปีเดียวกันนี้เอง เมื่อพรรคประชาธิปไตยเปลี่ยนมาทำหน้าที่พรรคฝ่ายค้านก็มีการขัดแย้งที่สำคัญเกิดขึ้นในพรรคประชาธิปไตยอีก คราวนี้ระหว่างนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรค กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ก่อตั้งพรรคคนสำคัญ และอดีตเลขาธิการพรรค ผู้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพระนคร มลเหตุของความขัดแย้งจนถึงกับอภิปรายคัดค้านกันอย่างเปิดเผยในสภาผู้แทนราษฎรอยู่ที่เรื่องการจะขึ้นเงินเดือน และนายควง อภัยวงศ์ ผู้เป็นประธานคณะกรรมการวิสามัญงบประมาณประจำปี 2492 ได้เห็นชอบด้วยกับคณะกรรมการ ผลออกมาว่าสภามีมติให้ขึ้นเงินเดือนสมาชิกสภา ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ซึ่งคัดค้านในเรื่องนี้จึงไต่ถามไต่ลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และต่อมาได้ไต่ถามไต่ลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยด้วย¹

ต่อมาพรรคประชาธิปไตยก็เสียสมาชิกพรรคออกไปจากพรรคอีกสองคน โดยเป็นที่รู้จักทั่วไป สมาชิกพรรคสองคนนี้ได้แก่ ขุนคองฤทธิ์ศึกษากร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กับนายเทพ โชคินชิต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคในขณะนั้นด้วย เหตุที่ออกจากพรรคนี้นี้อาจมีอยู่ด้วยกันหลายประการ แต่ที่สำคัญก็คือ นายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม กิ่งเอาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองท่านนี้ มารวมเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลเมื่อกลางปี 2492 นั้นเอง²

ระยะตั้งแต่ พ.ศ. 2489 จนถึง พ.ศ. 2501 เมื่อพรรคประชาธิปไตยต้องถูกลบไปอีกครั้ง โดยการปฏิวัติยึดอำนาจรัฐของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมัยแรกของพรรคประชาธิปไตยนี้ จะเห็นว่าความขัดแย้งในพรรคประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่มีมาจากความไม่เรียบร้อยวินัยของพรรคเองประการหนึ่ง และลักษณะความอ่อนแอของพรรคการเมืองในฐานะองค์กรการเมืองเองอีกประการหนึ่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้ง เขามาก็โดยอาศัยชื่อเสียงและบารมีของตนเองตลอดจนกลไกระบบหัวคะแนนในท้องถิ่น

¹ นรนิติ และโกสินทร์, เมืองไทยในระบอบรัฐสภา, หน้า 142-143.

² มนูญ บริสุทธี, คณะรัฐมนตรี (หนังสืองานศพของนายมนูญ บริสุทธี วันที่ 5 พฤศจิกายน 2521), หน้า 142-144.

โดยมิจำเป็นต่องอาศัยพรรคในการเลือกตั้ง ที่เขามารวมตัวกันเป็นพรรคซึ่งนอกจากต้องการเล่นการเมืองในระบบพรรคและต้องการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยแล้ว ก็เนื่องจากต้องการร่วมเสียงครองเพื่อนโยบายบางประการร่วมกัน หรือไมบางคนในส่วนลึกก็เพื่อผลประโยชน์ และบางครั้งก็เพื่อตำแหน่งสำคัญทางการเมืองในคณะรัฐบาล

ฉะนั้นสมัยแรกจึง เป็นสมัยที่พรรคประชาธิปัตย์ยังไม่แข็งแกร่ง และความขัดแย้งที่มีอยู่ก็เป็นความขัดแย้งในเรื่องส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์¹

ในสมัยที่สองตั้งแต่ปี 2511 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ถึงความแตกแยกภายในพรรคได้มีขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด ครั้งแรกเริ่มจากการที่สมาชิกเก่าของพรรคที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร และสมาชิกเก่าบางคน อย่างเช่น พล.ต.ท. ประชา บุรณรัตน์ และ นางศิริะ บัทมาคม ไคยีนขอจดทะเบียนในชื่อพรรคประชาธิปัตย์พร้อมกับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคในปี พ.ศ. 2517 เพื่อเข้าแข่งขันเลือกตั้งในวันที่ 26 มกราคม 2518² ทั้งสองฝ่ายอ้างเรื่องนโยบายที่ไปด้วยกันไม่ได้ ควบทำให้ทั้งฝ่ายจดทะเบียนพรรคไม่ได้ จนถึงต้องรอคำสั่งศาลมาชี้ขาด ซึ่งผลปรากฏว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จดทะเบียนพรรคประชาธิปัตย์ได้

หลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2518 และ 2519 เมื่อพรรคประชาธิปัตย์ได้มาเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล โดย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ความขัดแย้งในพรรคประชาธิปัตย์ก็ปรากฏออกมาอีก ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่แบ่งเป็นกลุ่มเป็นพวกตามภาคและวัยของสมาชิกชั้นนำ ตลอดจนการขัดแย้งกันในเรื่องแนวความคิด

ความแตกแยกในพรรคประชาธิปัตย์ในปี 2519 นี้ เริ่มเป็นที่ทราบกันในวงการเมืองทั่ว ๆ ไป กำแพง ภริทานนท์ ได้จัดกลุ่มผู้นำของพรรคประชาธิปัตย์ออกโดยแยกตามความคิดเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

¹ นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย, หน้า 45.

² หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย (22 ตุลาคม 2517), หน้า 1 และ 12.

"กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีแนวความคิดยืนหยัดอยู่กับนโยบายดั้งเดิมของพรรค
ประชาธิปไตย กลุ่มนี้ไม่เคยหมายถึงคนเก่าคนแก่ของพรรคแต่อย่างใด เพราะมีคนหนุ่ม
ใหม่ปะปนอยู่มากมายไม่น้อย ที่แรงขึ้นมาเวลานี้เพื่อสืบทอดเจตนาของพรรคแนวความคิดดั้งเดิม
คือ กลุ่มที่เรียกกันว่า "กลุ่ม กทม." มีรัฐธรรมนูญ เทียนเงิน รองหัวหน้าพรรคเป็น "พี
เอ็อย"ใหญ่

การรวมกลุ่มของผู้ที่มีแนวความคิดดั้งเดิมนี้ เป็นการรวมตัวที่เหนียวแน่นพอ
สมควร เพราะมีทั้งผู้ที่ไม่เป็น ส.ส. แต่เป็นกรรมการอำนวยการพรรคและผู้ที่เป็น
ส.ส. ยืนหยัดร่วมกันอยู่ เช่น อนุสรณ์ ทรัพย์มณู, ประสงค์ มัชฌิมานนท์, สมัคร
สุนทรเวช, มงคล สิมะโรจน์, สงสุข ภาคเกษม, สมบุญ ศิริธร เป็นต้น

หัวหน้ากลุ่มที่กล่าวถึง ภาคเกษม เสนอความเห็นไว้คือ นายธรรมนูญ
เทียนเงิน อนุกรรมการกรุงเทพฯ ซึ่งในตอนนั้นเป็นนักการเมืองเก่าที่เคยเป็นสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคอิสระ และต่อมาได้มาอยู่ในพรรคประชาธิปไตย เคยเป็น
เลขาธิการพรรคและสมาชิกสภา เขตกรุงเทพฯ เคยพาแพกาเลือกตั้งในเขตคูสิต จึง
ลงสมัครเป็นอนุกรรมการกรุงเทพมหานคร สำหรับคนในกลุ่ม อย่างนายอนุสรณ์ ทรัพย์มณู
นั้นเป็นที่ปรึกษาของกรุงเทพมหานคร พ.ศ.ศ. ประสงค์ มัชฌิมานนท์ และ นายมงคล
สิมะโรจน์ เป็นรองอนุกรรมการกรุงเทพมหานคร นายสมัคร สุนทรเวช สมาชิกสภา
ผู้แทนจังหวัดพระนคร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายสมบุญ ศิริธร
สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดพระนคร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายสงสุข
ภาคเกษม เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ และนายชายชาญการรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทย²

¹ ภาคเกษม ภาคเกษม "หนทางอันศักดิ์สิทธิ์ของรัฐบาลสามัคคี 4 พรรค"
ประชาธิปไตย (2 พ.ศ. 2519), หน้า 5.

² นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมือง
ไทย..., หน้า 47.

"กลุ่ม (ที่) สอง เป็นกลุ่มที่ออกจะมีความคึกคักก้าวหน้าพอสมควรและซัดแย้งกัน โดยตลอดกับกลุ่มแรก นับว่าเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมากพอสมควรในพรรค เพราะคนในกลุ่มสามารถยึดกลไกการบริหารในพรรคได้มากพอ ๆ กับกลุ่มแรก ในบางครั้งสามารถโน้มน้าวหัวหน้าพรรคใหม่มีความคิดโอนอ่อนมาหาเขาข้างใด กลุ่มนี้มี ชวน หลีกภัย, อุทัย พิมพ์ใจชน, บุญเกิด หิรัญคำ, ชุนทอง ภูณีเวื่อน, บัญญัติ บรรทัดฐาน, ชัยวัฒน์ ไตรยสุนันท์, วีระ มุสิกพงศ์ รวมทั้ง สุรินทร์ มาศดิตถ์ เป็นต้น" 1

กลุ่มที่สองที่ว่ามีคึกคักก้าวหน้านี้ ถัดจากตัวบุคคลจะเห็นว่ามีความช่วยเหลือกันมาก และส่วนมากก็เป็นสมาชิกสภาฯ ที่มาจากต่างจังหวัด อย่างเช่น นายชวน หลีกภัย สมาชิกสภาฯ แทนฯ จากจังหวัดตรัง กับ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ สมาชิกสภาฯ แทนฯ จากจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งทั้งสองคนนี้เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายอุทัย พิมพ์ใจชน สมาชิกสภาฯ แทนฯ จังหวัดชลบุรี เป็นประธานสภาฯ แทนราษฎร นายบุญเกิด หิรัญคำ กับ นายชุนทอง ภูณีเวื่อน ก็เป็นสมาชิกสภาฯ แทนฯ จากภาคอีสาน คนแรกมาจากจังหวัดชัยภูมิ คนที่สองมาจากจังหวัดกาฬสินธุ์ จะเห็นได้ว่ากลุ่มนี้จะไม่ค่อยคบค้ากับพรรคที่มั่งคั่งแมจะเป็นนักการเมืองหน้าใหม่แต่ก็ได้รับความนิยมนักพอควร 2

"กลุ่ม (ที่) สาม เป็นพวกที่อยู่กลาง ๆ บางครั้งบางปัญหาที่เขาเข้ากับกลุ่มแรกหรือกลุ่มสองได้ และบางครั้งก็เข้ากันไม่ได้ ซึ่งบางที่ดูไปแล้วก็เขาลักษณะคอยจับจ้องไม่มีการยึดหลักอะไร ใ้ไหนนอน แต่มีอยู่หลายกรณีเหมือนกันที่กลุ่มที่สองได้คนในกลุ่มนี้ เขาไปคอยขวางกลุ่มแรกไม่ไห้เต็มเกม เช่น ทนุคำรัง ลัทธพิพัฒน์ เป็นเลขาธิการพรรคมาจนถึงสองสมัยแล้ว และอาจจะได้เป็นไปเรื่อย ๆ จนเป็นเหตุให้กลุ่มแรกถือว่า เป็นคนละลายที่จะต้องชิงดีชิง เก่งกันตลอดไป" 3

1 คำแห่ง ภริตานนท์ "หนทางอันคดเคี้ยวของรัฐบาลสามัคคี 4 พรรค" ประชาธิปไตย, หน้า 5.

2 นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย.... หน้า 48.

3 คำแห่ง ภริตานนท์ "หนทางอันคดเคี้ยวของรัฐบาลสามัคคี 4 พรรค" ประชาธิปไตย, หน้า 5.

กลุ่มที่สามที่ว่าเป็นกลุ่มที่ใหญ่เหมือนกัน มีสมาชิกที่มั่งคั่งหลายคนให้ความสนับสนุนอยู่มาก แต่จะออกหน้าออกตาไปปรากฏและรู้จักกันมากเพียง นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ เลขาธิการพรรคสมาชิกสภาผู้แทนฯ จังหวัดพระนคร และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในขณะนั้นด้วย

ความขัดแย้งและแตกแยกภายในพรรคประชาธิปไตยในระยะนี้ปรากฏออกมาเป็นข่าวให้เห็นกันไต่ชั้คมาก ซึ่งก็น่าจะเป็นเพราะคนในพรรคประชาธิปไตยเป็นพรรคใหญ่ที่เป็นแกนนำในรัฐบาลผสม จึงเป็นที่สนใจของประชาชนและสื่อมวลชน อีกประการหนึ่งเมื่อเขามาเป็นรัฐบาลก็มีทั้งอำนาจและหน้าที่ซึ่งใหญ่โตให้โทษ ตลอดจนอำนาจประโยชน์ใดหากจะมีการแสวงหา ฉะนั้นการขัดแย้งภายในพรรคเพื่อช่วงชิงตำแหน่งจึงอาจเกิดขึ้นมากกว่าแตกออกตอนที่พรรคฝ่ายค้าน ซึ่งการขัดแย้งเริ่มขึ้นตั้งแต่ตอนคัดเลือกคนในพรรคให้ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทย ซึ่งเป็นกระทรวงที่สำคัญมาก มีขอบข่ายคุมงานทั่วทุกจังหวัดและลดหลั่นตามลำดับขึ้นไปจนถึงท้องที่เล็ก ๆ อีกด้วย ดังนั้นจึงมีผู้ปรารถนาตำแหน่งนี้มากและเป็นตำแหน่งรัฐมนตรีของทางพรรคประชาธิปไตย การตกลงกันไม่ได้โดยเรียบร้อยในตำแหน่งนี้ ทำให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ต้องเขามาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเองอีกตำแหน่งหนึ่ง ²

พอพรรคประชาธิปไตยเป็นรัฐบาลได้ประมาณ 2 เดือน ก็ต้องพิจารณาเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการ ปปป. ทางพรรคได้มอบหมายให้รัฐมนตรีชวน หลีกภัย ไปเป็นหัวหน้ากรรมการ ปปป. มาเสนอ และทางรัฐบาลก็ได้มีารายชื่อคณะกรรมการ ปปป. ซึ่งมีนายเฉลิม สติภัยทอง เป็นประธาน และจำนวนกรรมการฯ คณะนี้ก็มี พล.ต.ท.มนตรีชัย พันธุ์คงชื่น

¹บรรณิกิ เศรษฐบุศกร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย..., หน้า 48.

²บรรณิกิ เศรษฐบุศกร, ความเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย..., หน้า 49.

(ยศขณะนั้น) กับ คร.ชวรัช มกรพงศ์ รวมอยู่ด้วย เรื่องนี้ถูกนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2519 ปรากฏว่าในการลงมติใน พรบ.นี้ โดยใช้วิธีลงคะแนนลับ รัฐบาลแท มีผู้เห็นด้วย 101 คน และผู้ไม่เห็นด้วย 103 คน¹ ทั้ง ๆ ที่พรรคประชาธิปัตย์เองมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมทั้งประธานสภาด้วยจำนวนถึง 114 คน และขาดการประชุมไม่อาจลงคะแนนเสียงใด ๆ 7 คน จึงทำให้เห็นกันว่าแม้สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เองบางคนก็ยังไม่ลงคะแนนตามมติของพรรค การกระทำครั้งนี้อาจไม่ได้หวังล้มรัฐบาลหรือโจมตีพรรคแต่อาจเป็นการแสดงความขัดแย้งไม่พอใจกับรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายให้ไปหาตัวกรรมการ ปปป. มาเสนอก็ได้²

ความขัดแย้งภายในพรรครุนแรงขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์วุ่นวายอื่นเนื่องมาจากการเดินทางกลับเขาประเทศของ จอมพลประภาส จารุเสถียร ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2519 โดยที่รัฐมนตรีกล้าโหมและรัฐบาลทำอะไรแทบไม่ได้ จึงทำให้นักศึกษาและประชาชนบางกลุ่มก่อการประท้วงการกลับมาของ จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้ส่งปลงโดยที่ จอมพลประภาส จารุเสถียร ยอมเดินทางกลับออกไป

ต่อมา จอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางกลับเข้ามาประเทศไทยอีกเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2519 คราวนี้ จอมพลถนอม กิตติขจร บวชเป็นสามเณรเข้ามาแล้วมาบวชพระที่วัดที่วัดบวรนิเวศฯ การกลับมาของ จอมพลถนอม กิตติขจร ทำให้การประท้วงจากนักศึกษาและประชาชนบางกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง โดยเป็นการประท้วงที่ยึดเยื้อและต่อเนื่อง ซึ่งครั้งนี้ภายในคณะรัฐบาลเองเกิดความแตกแยก และความแตกแยกในพรรคประชาธิปัตย์ก็ทวีความรุนแรงขึ้นด้วย ถึงขนาดอดีตโฆษกของรัฐบาล นายวีระ มุสิกพงษ์ ซึ่งเป็นสมาชิก

¹ หนังสือพิมพ์ ประชาชาติไทย (30 กรกฎาคม 2519), หน้า 1-12.

² นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย..., หน้า 49.

สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ใจอภิปรายโจมตีรัฐบาลเสียเอง มีผลทำให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ประกาศลาออกจากนายกรัฐมนตรีกลางสภา

การลาออกจากนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คราวนี้ทำให้รัฐมนตรีทุกคนพ้นตำแหน่ง และต่อมาทางพรรคประชาธิปัตย์ก็ยืนยันที่จะให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีอีก จึงเท่ากับให้โอกาส ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ หลังจากที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีกำลังจัดตั้งรัฐบาลใหม่ การขัดแย้งในพรรคประชาธิปัตย์ก็ออกมาเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ ดังเช่นหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ 1 ตุลาคม 2519 ลงข่าวการขัดแย้งกันในพรรคประชาธิปัตย์ระหว่างกลุ่มหมึกกับกลุ่มแก้วมีความว่า

"กรณี นายสงสุข ภัคเกษม ส.ส. เชียงใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ ให้สัมภาษณ์ น.ส.พ.ว่า มี รมท. ในคณะรัฐบาลที่เดวให้เงินอุดหนุนแก่อนุญฉินิตเป็นเงิน 8 แสนบาท นายคำรง กล่าวว่า เรื่องนี้คนในพรรคไม่พอใจกันมาก หากมีสมาชิกยื่นมติให้ซักฟอกสอบปากคำ นายสงสุข เป็นกิจลักษณะ คนก็จะรับเรื่องไว้พิจารณา แล้วนำส่งคณะกรรมการพรรคเพื่อตัดสินชี้ขาด" ซึ่งเรื่องนี้ไม่ว่าความจริงจะมีอยู่เท่าใดก็ตาม ความขัดแย้งก็เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสองกลุ่มในพรรคที่ต่างพยายามเล่นงานกันให้เสียหาย ยิ่งไปกว่านั้นก็มีข่าวปรากฏออกมาในหน้าหนังสือพิมพ์อีกทั้งความขัดแย้งระหว่าง นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ เลขาธิการพรรค และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์กับนายสมบุญ สิริธร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ถึงขนาดจะแฉความเหลวแหลกของพรรค

1 หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย (24 กันยายน 2519), หน้า 1.

2 หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย (1 ตุลาคม 2519), หน้า 1.

3 หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย (4 ตุลาคม 2519), หน้า 1.

ความขัดแย้งภายในพรรคนี้ นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ได้ให้สัมภาษณ์และปรากฏอยู่ในรายงานวิจัยของ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช "การพัฒนาของพรรคการเมืองไทย ศึกษากรณีการขยายตัวของพรรคประชาธิปัตย์ 2518-2519" (เอกสารโรเนียว) หน้า 11-12.

ความขัดแย้งครั้งนี้ยังทวีความรุนแรงขึ้นอีก เมื่อทางพรรคประชาธิปัตย์ปรับปรุงรัฐบาลใหม่ โดยให้ นายสมัคร สุนทรเวช กับ นายสมบุญ ศิริธร ย้ายจากกระทรวงมหาดไทย ไปอยู่กระทรวงอื่น คือ นายสมัคร สุนทรเวช ย้ายไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายสมบุญ ศิริธร ย้ายไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งทั้งสองท่านได้ยื่นหนังสือขอปฏิเสศตำแหน่ง ทั้งนี้รัฐบาลใหม่จึงไม่มีชื่อสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์สองท่านนี้ในคณะรัฐบาล

"การขัดแย้งในพรรคประชาธิปัตย์ระยะสุดท้ายก่อนการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เมื่อ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นี้ เริ่มจะมีความคิดทางอุดมการณ์เข้ามาบ้าง แต่ยังคงไม่มากนัก ดังที่ม.ค.น.กล่าววา

"การแตกแยกกันระหว่างสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ด้วยกันเอง คือการโยกย้ายเปลี่ยนตำแหน่งรัฐมนตรีของสมาชิกบางคน ด้วยเหตุผลเพียงว่าเป็นผู้นิยมชาวจัด และชอบพูดในทางทำให้เกิดความเสียหายแตกแยก"²

การพูดที่ทำให้เกิดความเสียหายแตกแยกนี้อาจหมายถึงกรณี นายสมัคร สุนทรเวช ซึ่งได้เคยพูดทางวิทยุยานเกราะ ท้วงติงเรื่องรัฐบาลประกาศลดครึ่งครึ่งเส้าให้นายพลจัตวา แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และสมาชิกสภา สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งนำโดย นายกวีศักดิ์ เหมะภุคติ ได้เคยยื่นคำคัดค้านที่ประชุมพรรคให้พิจารณาลงโทษ นายสมัคร สุนทรเวช ซึ่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ในตอนนั้น³

¹ นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย..., หน้า 51.

² เพชร บ้านแหลม "พรรคประชาธิปัตย์เป็นของประชาชนหรือของใครกันแน่", สยามรัฐ (5 ตุลาคม 2519), หน้า 7.

³ หนังสือพิมพ์ ประชาชาติไทย (๒๕ กรกฎาคม 2519), หน้า 1.

จากการสอบถามถึงความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ ปรากฏว่าบรรดาผู้นำพรรคทั้งหลายที่ให้สัมภาษณ์โดยเปิดเผยและที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าเป็นการขัดแย้งในเรื่องส่วนตัวมาก ประมาณร้อยละ 59 ของผู้นำพรรคที่ตอบขอสอบถามมีความเห็นว่าความขัดแย้งภายในพรรคเป็นความขัดแย้งกันในเรื่องส่วนตัว บางคนกล่าวว่าไม่ใช่ผลประโยชน์ส่วนตัวเสียด้วยซ้ำไปแต่เป็นเรื่องของบุคลิกภาพส่วนตัวโดยเฉพาะของคูกรณี¹

ความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ช่วงก่อนวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นั้น แม้ผู้นำพรรคจะไม่เห็นว่าเป็นเรื่องการขัดแย้งเกี่ยวกับอุดมการณ์ก็ตามที่แท้ก็เป็นความขัดแย้งที่รุนแรงเกินกว่าที่จะแก้ไขประนีประนอมกันได้ เพราะเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองภายนอกพรรคตั้งเครือข่ายผู้นำพรรคบางคนก็เข้าร่วมในกลุ่มพลังอื่นที่บริหารโดยอยู่ อย่างเช่น กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน และประชาชนบางกลุ่มที่มาร่วมเรียกร้องให้รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์เปลี่ยนตัวรัฐมนตรี² ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าความขัดแย้งอย่างนี้แก้ไขได้ยาก ซึ่งก็เป็นจริงว่าหลังจากการปฏิรูป 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2522 แล้ว สมาชิกกลุ่มหนึ่งที่มีนายสมัคร สุนทรเวช และนายธรรมนุญ เทียนเงิน เป็นผู้นำก็ไม่ได้รวมกับกลุ่มที่เป็นพรรคประชาธิปัตย์เดิม และบุคคลทั้งสองนี้ต่างก็มาตั้งกลุ่มของตัวเองขึ้นโดยมีสมาชิกเดิมของพรรคประชาธิปัตย์ เข้ามาร่วมควยจำนวนหนึ่ง และเขาแข่งขันอย่างเต็มที่กับกลุ่มพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุด (ปี 2522)³

¹ นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย..., หน้า 52.

² คุบท์สัมภาษณ์ และจดหมายของ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ไทยนิกร (12 มิถุนายน 2521), หน้า 29-36

³ นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย..., หน้า 53.

การที่ความขัดแย้งภายในพรรคประชาธิปัตย์มีอยู่มากและไม่สามารถจะแก้ไขให้บรรเทาลงได้โดยง่าย กลับขยายตัวจนในที่สุดก็นำความอ่อนแอมาสู่พรรคและรัฐบาลที่พรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำจนถึงกับถูกคณะทหารเข้าปฏิรูปลงไปนั้น สาเหตุสำคัญที่น่าพิจารณาก็คือโครงสร้างขององค์กรพรรคประชาธิปัตย์เอง¹ ซึ่งปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์พยายามที่จะจัดตั้งองค์กรภายในพรรคให้มีระบบ โดยมีระเบียบวิธีที่แน่นอนและเห็นชัด แต่ปรากฏว่าการที่พรรคการเมืองไทยต้องถูกยกเลิกไปด้วย การปฏิวัติรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่า การพัฒนาองค์กรภายในของพรรคซึ่งเป็นไปอย่างช้า ๆ ทั้ง ๆ ที่ทางพรรคได้เริ่มให้มีการตั้งสาขาพรรคมาตั้งแต่แรกก่อตั้งพรรค โดยได้เปิดสาขาพรรคตามจังหวัดต่าง ๆ ได้ 10 จังหวัดนอกเหนือไปจากที่ทำการใหญ่ของพรรคที่กรุงเทพมหานครมีจังหวัดชุมพร สุโขทัย พิจิตร บุรีรัมย์ อ่างทอง ร้อยเอ็ด พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี พิษณุโลก และปัตตานี²

ครั้นพรรคประชาธิปัตย์มาฟื้นคืนชีพอีก โดยจดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2511 ทางพรรคก็พยายามดำเนินการที่จะจัดตั้งสาขาพรรคกันใหม่อีกครั้ง ในตอนต้นปี 2513 พรรคประชาธิปัตย์ได้เปิดสาขาพรรคเรียบร้อยไปที่จังหวัดใหญ่ ๆ สองจังหวัดคือที่นครศรีธรรมราช อันเป็นเขตที่ประชาธิปัตย์ได้รับเสียงสนับสนุนเป็นอย่างดีตลอดมา และที่นครราชสีมา ซึ่งเป็นเมืองใหญ่เมืองสำคัญในภาคอีสาน นอกจากนี้ทางพรรคยังวางแผนที่จะเปิดสาขาพรรคอีกต่อไปในระยะนั้นก็คือที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พังงา และสมุทรปราการ³

¹ นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย..., หน้า 53.

² จากหนังสือประชาธิปัตย์ชุมนุมที่ระลึกครบรอบ 12 ปี 2489-2501 ในที่นี้คัดมาจาก ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, นายควง อภัยวงศ์ กับพรรคประชาธิปัตย์, หน้า 98-104 .

³ หนังสือพิมพ์ ชาวไทย (1 มกราคม 2513), หน้า 1-16.

เมื่อมีการปฏิวัติปี 2514 พรรคประชาธิปไตยก็ต้องล้มไปอีก มาตั้งได้ภายหลังในปี 2517 ทางพรรคจึงได้เร่งขยายสาขาพรรคอีก หลังการเลือกตั้งเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2514 พรรคได้จัดตั้งสาขาขึ้นถึง 66 แห่ง และยังมีอยู่ในแผนที่กำลังจะดำเนินการอีก 22 แห่ง¹ ก็เกิดเหตุถูกปฏิรูปการปกครองไปเสียเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 แต่การขยายตัวอย่างรวดเร็วของสาขาพรรคประชาธิปไตยคราวนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า ความขัดแย้งของผู้นำภายในพรรคนั่นเองที่ทำให้การขยายสาขาพรรคเกิดขึ้นได้รวดเร็ว เพราะการขยายสาขาพรรคนี้ในเวลาเดียวกันก็เป็น การขยายฐานของกลุ่มบางกลุ่มในพรรคที่จะเอาเสียงของตัวแทนสาขามาช่วยในการออกเสียงเลือกผู้บริหารพรรคชั้นนำที่กรุงเทพฯ² "เพื่อเร่งสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของเลขาธิการพรรค"² ซึ่งผลพลอยได้ที่จะตามมาคือการขยายฐานและผู้สนับสนุนพรรคออกไปกว้างขวางขึ้น แทนที่จะอยู่ที่กรรมกรอำนาจกลางเพียงไม่กี่คน ก็จะกระจายอำนาจไปสู่ผู้นำท้องถิ่นตามชนบทด้วยหลายระดับลดหลั่นกันไป หากผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวนโยบายของพรรคมากขึ้นก็อาจจะช่วยทำให้การขัดแย้งของผู้บริหารพรรคที่ส่วนกลางอันเนื่องมาจากการขัดแย้งกันเป็นส่วนตัวลดลงได้บ้าง³

แต่เมื่อองค์กรภายในของพรรคยังอ่อนแอ ผู้นำพรรคที่ส่วนกลางจึงคงความสำคัญอยู่เสมอ และมักจะก่อความขัดแย้งในเรื่องส่วนตัวที่ยากแก่การประนีประนอม ดังที่ปรากฏอยู่ในพรรคประชาธิปไตยในช่วงปี 2518 และ 2519⁴

¹ ฐิยอนันต์ สมุทวณิช, "การพัฒนาพรรคการเมืองไทย ศึกษากรณีการขยายตัวของพรรคประชาธิปไตย 2518-2519", หน้า 13.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

³ นรนิติ เศรษฐบุตร, ความเป็นสถาบันอันเป็นที่ยอมรับของพรรคการเมืองไทย.... หน้า 54 - 55.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

เกี่ยวกับการขัดแย้งในช่วงปี 2518-2519 นี้ เราอาจศึกษาได้อย่างเข้าใจลึกซึ้งจากผลงานวิจัยของ ศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่ได้เสนอไว้ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดของท่านไว้ ดังนี้

ลักษณะองค์กรของพรรคประชาธิปัตย์¹

เราจะพบความเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรพรรคและความสำคัญของสาขาพรรคซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่ก้าวขึ้นมามีบทบาทภายในพรรค เพื่อการที่พรรคประชาธิปัตย์จะพัฒนาพรรคไปสู่พรรคมวลชน² และในการที่สาขาพรรคเป็นฐานกำลังให้กับกลุ่มผู้นำพรรคกลุ่มหนึ่ง เพื่อความเป็นเอกภาพของกลุ่มคน³ โดยเราสามารถศึกษาได้จากข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมาถึงข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ฉบับปัจจุบัน (ปี 2522)

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะกรรมการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524), หน้า 174.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 179. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้กล่าวไว้ว่า "เกี่ยวกับการขยายสาขาพรรคและเพิ่มบทบาทให้แก่ตัวแทนของสาขาพรรคมากขึ้นนั้น นอกจากจะเป็นการขยายขอบข่ายการปฏิบัติงานของพรรคแล้ว ยังสะท้อนถึงความต้องการของผู้นำพรรคมานาน ที่จะประสงค์จะพัฒนาพรรคไปสู่พรรคมวลชน..."

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 178. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้กล่าวว่า "ปรากฏว่าได้มีการแข่งขันกันระหว่างเลขาธิการพรรคคนเดิม (นายคำรง ลัทธพิพัฒน์) กับนายสมิคร สุนทรเวช ฝ่ายหลังจึงต้องการผลักดันให้มีการเปิดการแข่งขัน โดยให้สมาชิกพรรคกำหนดตัวเลขเลขาธิการ แทนที่จะให้หัวหน้าพรรคเป็นผู้แต่งตั้ง ฝ่ายแรกต้องการให้ตำแหน่งของคนที่มีความชอบธรรมมากขึ้น และคาดการณ์ว่ากำลังสนับสนุนของตนมีมากพอที่จะเปิดการแข่งขันได้ จึงทำการแก้ไขข้อบังคับดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงสนับสนุนจากสาขาพรรค"

องค์กรของพรรคประชาธิปัตย์เป็นไปตามข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ ปี 2517 ตามที่ระบุไว้ในหมวดที่ 3 (การบริหารพรรค) และหมวดที่ 4 (สาขาพรรค) ซึ่งข้อบังคับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2518 และครั้งที่สองเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2519¹ การแก้ไขข้อบังคับทั้งสองครั้งนี้ เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติม เกี่ยวกับสิทธิของสมาชิก และวิธีการออกเสียงในการประชุมใหญ่ของพรรค² การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและจำนวนกรรมการอำนวยการวิธีการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการ³ การเพิ่มเติมนำเจ้าหน้าที่ของเลขาธิการ⁴ การจัดตั้งสาขาพรรค⁵ สิทธิของสาขาพรรค⁶ การประชุมใหญ่และการประชุมวิสามัญของพรรค⁷ การแต่งตั้งกรรมการอำนวยการเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากมีความจำเป็นรีบด่วน⁸ วิธีการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการ⁹

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร,
หน้า 174.

² ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2518 ข้อ 3.

³ ข้อ 4 ข้อ 5 ข้อ 6 .

⁴ ข้อ 7 และข้อ 8.

⁵ ข้อ 9.

⁶ ข้อ 10.

⁷ ข้อ 11 ข้อ 12 ข้อ 13 และข้อ 14.

⁸ ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2519 ข้อ 3.

⁹ ข้อ 4 และข้อ 5.

เป็นที่น่าสังเกตว่าพรรคได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเดิม (2517) ถึงสองครั้งในเวลา 13 เดือน เท่านั้น การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับนี้จะเห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการจัดองค์การระดับสูงสุด โดยเฉพาะคณะกรรมการอำนวยการของพรรค และวิธีการเลือกตั้งคณะกรรมการอำนวยการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายในองค์กรของพรรค¹

ตามข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2519 โครงสร้างที่มีความสำคัญที่สุดได้แก่คณะกรรมการอำนวยการพรรค ซึ่งมีจำนวน 21 คน ประกอบด้วย²

1. หัวหน้าพรรค	เป็นประธาน
2. รองหัวหน้าพรรค (คนเดียวหรือหลายคน)	เป็นกรรมการ
3. เลขาธิการพรรค	"
4. รองเลขาธิการพรรค (คนเดียวหรือหลายคน)	"
5. ผู้ควบคุมเสียง	"
6. เทรย์จิก	"
7. โฆษกพรรค	"
8. นายทะเบียน	"
9. กรรมการอื่น ๆ นอกจากตำแหน่งดังกล่าว	"

กรรมการอำนวยการมีวิธีการเลือกหลายแบบ คือ³

1. หัวหน้าพรรคและรองหัวหน้าพรรคเลือกโดยที่ประชุมใหญ่

¹ ซัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 175.

² ขอ 24.

³ ซัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 176.

2. กรรมการอำนวยการ 6 คน สมาชิกรัฐสภา (สส. ของพรรค) เป็นผู้เสนอ
ข้อ 9 ข้อ ให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 6 คน

3. กรรมการ 6 คน ให้สมาชิกสามัญเสนอชื่อได้โดยไม่จำกัดจำนวน และให้
ที่ประชุมใหญ่เลือก 6 คน

4. กรรมการที่เหลืออีก 6 คน ให้หัวหน้าพรรคเสนอชื่อบุคคลจำนวน 9 คน
ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกให้ครบ 21 คน ตามจำนวนกรรมการทั้งหมด

ในการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการนี้ ให้ผู้เสนอชื่อและผู้เลือกตั้งคำนึงถึงการ
ให้มีผู้แทนจากภาคต่าง ๆ โดยทั่วถึงกัน

จะเห็นได้ว่าตามข้อบังคับนี้ พรรคได้ให้ที่ประชุมใหญ่เป็นผู้เลือก แต่ในบาง
กรณี ไม่ให้บุคคลบางประเภท (เช่น สส. ของพรรค สมาชิกสามัญ และหัวหน้าพรรค)
เป็นผู้คัดเลือกผู้เสนอชื่อให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งต่อหนึ่ง ดังนั้น ตามข้อบังคับนี้บทบาท
ของสาขาพรรคในการเลือกชื่อตัวแทนของสาขาถ้าเป็นกรรมการอำนวยการจึงยังไม่
 ทั้งนี้เนื่องจากในปี พ.ศ. 2519 นั้น พรรคยังมีสาขาเป็นจำนวนน้อย เพียงไม่เกิน
 10 สาขาเท่านั้น¹

ในการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของพรรคเมื่อเดือนธันวาคม 2518 ได้มีการ
 เริ่มจำนวนกรรมการอำนวยการจาก 21 คน เป็น 27 คน โดยตำแหน่งหลักยังคงเป็น
 เช่นเดิม แต่มีการขยายจำนวนกรรมการอำนวยการที่ไม่มีตำแหน่ง² เมื่อเป็นเช่นนั้น
 จำนวนบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นกรรมการอำนวยการจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย³

ในส่วนที่เกี่ยวกับสาขาพรรคนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งสาขาพรรค
 จากสาขาจังหวัด มาเป็นสาขาตามเขตการเลือกตั้ง เนื่องจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร,

² ข้อบังคับแก้ไขเพิ่มเติม ธันวาคม 2518, ข้อ 24.

³ ข้อ 25.

ได้มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งย่อย ๆ นอกจากนี้ ยังให้
แทนของสาขาพรรคมีบทบาทเพิ่มขึ้น ในการประชุมใหญ่ โดยเป็นผู้แทนของสาขาพรรค
ในการประชุมใหญ่ และกำหนดว่าในการประชุมใหญ่ของพรรคจะต้องมีคณะกรรมการ
ของสาขาพรรคทุกสาขาเข้าร่วมด้วย²

จากการพิจารณาการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับของพรรคครั้งถัดมาแล้วนั้น
จะเห็นได้ว่า สาขาพรรคมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น³ ซึ่งในเรื่องนี้เกี่ยวกับการ
ขยายสาขาพรรคและเพิ่มบทบาทให้แก่ผู้แทนของสาขาพรรคมากขึ้นนั้น นอกจากจะเป็นการ
ขยายขอบข่ายการปฏิบัติงานของพรรคแล้ว ยังสะท้อนถึงความต้องการของผู้นำพรรคบาง
คนที่ประสงค์จะพัฒนาพรรคไปสู่พรรคมวลชน และมีมูลเหตุจูงใจอย่างอื่นด้วย⁴

การจัดตั้งสาขาพรรคของพรรคประชาธิปัตย์

ความพยายามในการจัดตั้งสาขาพรรคนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อ
พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะที่เป็นพรรคการเมืองในระยะเวลาเพียง 1 ปี พรรคได้จัด
ตั้งสาขา สาขาพรรคขึ้นถึง 66 สาขา ในจำนวนเขตเลือกตั้งทั่วประเทศทั้งหมด 114
เขต (คิดเป็นร้อยละ 59.89) ดังรายละเอียดตามตารางข้างล่างนี้⁵

1.
ขอ 10.

2.
ขอ 11.

3.
ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร,
หน้า 178.

4.
เรื่องเดียวกัน, หน้า 179.

5.
เรื่องเดียวกัน.

ตารางที่ 38 แสดงสาขาพรรคและเขตเลือกตั้งใหม่ 2518¹

ภาค	จำนวนเขตเลือกตั้งทั้งหมด	จำนวนเขตเลือกตั้งครั้งที่พรรคมีสาขา	ร้อยละ
กลาง	39	32	82.05
เหนือ	23	10	43.48
ตะวันออกเฉียงเหนือ	35	19	54.29
ใต้	17	5	29.40
รวม	114	66	57.89

หมายเหตุ ภาคกลาง รวมกรุงเทพมหานครและจังหวัดในชายฝั่งทะเลตะวันออก

ที่มา : จากหนังสือ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ้างแล้ว, หน้า 179.

จากตารางข้างต้น มีข้อสังเกตว่าทั้ง ๆ ที่พรรคมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคใต้มากที่สุด แต่กลับมีสาขาพรรคน้อยที่สุด ซึ่งนับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ผิดแปลกไปจากที่ควรจะเป็น²

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 179.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 180.

ตารางที่ 39 แสดงสาขาพรรคและจำนวน สส. ในภาคต่าง ๆ ปี 2518¹

ภาค	จำนวนสส.ในภาค	จำนวน สส.ทั้งหมดในภาค	จำนวนสาขาพรรคในภาค
กลาง	34	85	32
เหนือ	16	57	10
ตะวันออกเฉียงเหนือ	5	91	19
ใต้	17	36	5
รวม	72	269	66

¹ที่มา : จากหนังสือ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ้างแล้ว, หน้า 180.

จากข้อมูล ในตารางที่ 39 เราจะพบว่าพรรคประชาธิปัตย์ประสบความสำเร็จมากที่สุด ในกรุงเทพมหานคร และในภาคใต้ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผู้แทนราษฎรในปี 2518 ได้ 26 คนนั้น พรรคได้รับเลือก 23 คน แต่ในภาคกลางและหัวเมืองชายทะเลอื่น ๆ ซึ่งมีผู้แทนได้ 59 คน พรรคได้รับเลือกตั้งเพียง 7 ที่นั่งเท่านั้น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผู้แทนได้ถึง 91 คน แต่พรรคได้เลือกเพียง 5 ที่นั่ง ส่วนในภาคเหนือ มีผู้แทนได้ 57 คน พรรคได้รับเลือก 16 คน²

¹ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐบาล และคณะทหาร, หน้า 180.

²เรื่องเดียวกัน.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ดร. ชัยอนันต์ จึงตั้งสมมุติฐาน 2 ประการ คือ ¹

1. ทางพรรคจึงเห็นว่ามีควมจำเป็นที่จะจัดตั้งสาขาขึ้นในภาคและเขตเลือกตั้ง ที่มีคะแนนเสียงน้อย

2. การจัดตั้งสาขาไม่มีส่วนสัมพันธ์กับความต้องการในการขยายต่อการดำเนินงานของพรรคในการรณรงค์หาเสียง แต่เป็นไปเพื่อปูพื้นฐานทางอำนาจต่อรองภายในพรรค

ดร. ชัยอนันต์ เห็นว่าการที่จะพิสูจน์สมมุติฐานว่าข้อใดถูกต้อง โดยการพิสูจน์ว่าสาขาที่จัดตั้งขึ้นนั้น จัดตั้งขึ้นในเขตเลือกตั้งใด ถ้าเป็นเขตที่พรรคยังไม่มีส่วนในสภา ก็น่าจะชี้ให้เห็นว่า การขยายสาขาพรรคกระทำไปตามสมมุติฐานข้อที่ 1 แต่ถาปรากฏว่าการจัดตั้งสาขาพรรคตั้งขึ้นในเขตเลือกตั้ง ที่ทางพรรคมีที่นั่งและคะแนนนิยมสูงอยู่แล้ว ก็น่าจะหาสาเหตุจริงใจอย่างอื่นว่า การจัดตั้งสาขานั้นอาจเป็นไปโดยสมมุติฐานข้อหลังมากกว่า ²

ในตารางที่ 40 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้น กับ ส.ส. ของพรรคที่มีอยู่ในสาขาที่เขตเลือกตั้งนั้น

ตารางที่ 40 แสดงสาขาพรรคกับเขตเลือกตั้ง ³

	จำนวน	ร้อยละ
มีตัวแทนในเขตเลือกตั้งแต่ไม่มีสาขาพรรค	9	13.7
มีตัวแทนในเขตเลือกตั้งและมีสาขาพรรค	19	26.3
ไม่มีตัวแทนแต่มีสาขาพรรค	39	60.0
รวม	66	100

ที่มา : จากหนังสือ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ้างแล้ว, หน้า 181.

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 180-181.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 181.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 181.

ในเขตเลือกตั้งที่พรรคมีผู้แทนและมีสาขาพรรคอยู่ด้วยนั้น เกือบครึ่งหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งในกรุงเทพมหานคร ส่วนในเขตเลือกตั้งอื่น ๆ ที่พรรคมีผู้แทนอยู่ แต่ยังไม่มีการจัดตั้งสาขาพรรคนั้นเกือบครึ่งหนึ่ง (4) เป็นเขตเลือกตั้งในภาคใต้ สำหรับเขตเลือกตั้งที่พรรคไม่มีผู้แทนแต่มีการจัดตั้งสาขาพรรคนี้มีจำนวนถึง 35 แห่ง ถือคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนสาขาพรรคทั้งหมด¹

จากข้อมูลข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ทางพรรคประชาธิปไตยมีความต้องการขยายสาขาพรรคไปในเขตเลือกตั้งที่พรรคยังมีคะแนนเสียงไม่มากนัก ยังไม่มีผู้แทนราษฎรในเขตนั้น ดังนั้นทางพรรคจึงให้ความสำคัญของการจัดตั้งสาขาในเขตเลือกตั้งเหล่านี้ ก่อนการตั้งสาขาพรรคในเขตที่มีผู้แทนอยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะเห็นได้ว่า การขยายตัวของพรรคน่าจะมีวัตถุประสงค์หลักตามสมมติฐานข้อที่ 1²

แต่ ดร. ชัยอนันต์ เห็นว่าการสรุปจากตัวเลขดังกล่าวนี้อาจไม่ทำให้เข้าใจถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการผลักดันให้มีการดำเนินงานขยายสาขาพรรคอย่างรวดเร็ว นึกสังเกตุ เพราะการขยายพรรคนี้ไ้กระทำกันอย่างเร่งรีบในระยะใกล้เคียงกับการร่างข้อบังคับใหม่ของพรรค และเนื่องจากจะมีการประชุมใหญ่เพื่อรับรองข้อบังคับในเดือนพฤศจิกายน 2519 การเร่งจัดตั้งสาขาพรรคในปี 2519 จึงมีส่วนโดยตรงกับการแข่งขันเพื่อหวังชิงความเป็นผู้นำของพรรคในระดับเลขาธิการคณะกรรมการอำนวยการ³

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 181.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

³ เรื่องเดียวกัน.

จากการสัมภาษณ์นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปไตยในระบอบนั้น ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมหลายประการเกี่ยวกับการจัดตั้งสาขาพรรค¹ ซึ่งรวมสรุปได้ดังนี้²

1. ในปี พ.ศ. 2519 ภายหลังจากเลือกตั้ง 2518 ความขัดแย้งภายในพรรคเริ่มมีมากขึ้นระหว่างผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่กับผู้แทนราษฎรส่วนน้อย ฝ่ายแรกประกอบด้วยนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ และ ส.ส.ภาคใต้ เป็นแกนกลาง ส่วนฝ่ายหลังมีนายสมมิตร สุนทรเวช นายสมบุญ สิริธร และกรรมการอำนวยการประมาณ 4 คน เป็นแกนนำผู้สนับสนุนกลุ่มนี้เป็น ส.ส.ไม่เกิน 10 คน

2. ในคณะกรรมการอำนวยการนั้น ได้มีกรรมการที่เป็นคนของพรรคชาติไทย และมีการติดต่อกับพรรคชาติไทยรวมอยู่ด้วย ซึ่งนายคำรง ลัทธพิพัฒน์มีความเห็นว่า กลุ่มพรรคชาติไทยที่แปรตัวเขามานี้ต้องการบ่อนทำลายพรรคประชาธิปไตย

3. เมื่อเป็นเช่นนี้ นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ และกลุ่ม ส.ส.ส่วนใหญ่จึงมีความประสงค์ที่จะขับไล่หรือลิดลิตอิทธิพลของกลุ่ม นายสมมิตร พรรคชาติไทยแปรตัวเขามา โดยอาศัยการแก้ไขข้อบังคับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีการประชุมใหญ่ซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนสาขาพรรคแต่ละสาขาเท่านั้น

4. นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ในฐานะเลขาธิการได้เริ่มจัดตั้งสาขาพรรคอย่างเร่งรีบเพื่ออาศัยผู้แทนสาขาพรรคเป็นฐานสนับสนุนในการขจัดอิทธิพลของพรรคชาติไทยออกไปจากพรรคประชาธิปไตยอย่างหนึ่งกับเป็นฐานสนับสนุนฐานะทางการเมืองของตนในพรรคใหม่ดังกล่าวอีกอย่างหนึ่งและแรงจูงใจทั้งสองประการนี้มีลักษณะเกี่ยวของกันอย่างไม่แยกไม่ออก เพราะการขจัดอิทธิพลของกลุ่มที่อยู่ตรงกันข้าม นายคำรง และ ส.ส.กลุ่มใหญ่เท่ากับการขจัดอิทธิพลของพรรคชาติไทยนั่นเอง

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐบาล และคณะทหาร, หน้า 182. ² รายนละเอียด โปรคคุณ, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐบาลและคณะทหาร, หน้า 182 - 183.

5. การดำเนินงานดังกล่าวได้กระทำทั้งเปิดเผยและปกปิดโดยฝ่ายตรงกันข้ามไม่ทันใจตัว เช่น จัดการสัมมนาทางวิชาการขึ้นในจังหวัดขอนแก่น โดยเชิญผู้แทนหรือผู้ที่จะเป็นตัวแทนของสาขาพรรคทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาร่วมสัมมนา เป็นต้น

สรุปแล้วจะเป็นได้ว่า จากขอมูลดังกล่าวนี้ อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ผลักดันให้พรรคประชาธิปไตยจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นอย่างรวดเร็วถึง 65 แห่ง ในระยะเวลาไม่ถึง 1 ปี ได้แก่ ความขัดแย้ง และการแข่งขันภายในพรรค (intra - party conflict and competition) และเป็นการใช้วิธีการต่อสู้ทางการเมืองโดยอาศัยความชำนาญทางการเมืองภายในกรอบของการเมืองในระบบพรรคยิ่งกว่าการใช้วิธีการนอกกติกาอย่างอื่น ๆ (เช่น การซื้อเสียง การบ่อนทำลายชื่อเสียงของฝ่ายตรงข้าม)¹

ส่วนความจำเป็นในการขยายสาขาพรรค ซึ่งมีใช้มาจากการแข่งขันภายในพรรค ได้แก่ ความพยายามที่จะหาฐานสนับสนุนทั้งในแนวดิ่ง (vertical) และในแนวราบ (horizontal)²

ก. ฐานสนับสนุนในแนวดิ่งนั้นมีการดำเนินงาน 2 ลักษณะ คือ³

1. ชักชวนนักธุรกิจที่สนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารพรรค โดยให้การสนับสนุนทางการเงิน เช่น การนำนาย-เฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ มาเป็นกรรมการอำนวยการ เป็นต้น

2. ทิศตอกับนายทหารระดับสูงที่กองการจรรโลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อความสนับสนุนทางการเมือง โดยเฉพาะการป้องกันรัฐประหาร เช่น การนำพลเอก กฤษณ์ สีวะรา มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นต้น

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 183 - 184.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.

³ เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะการหาฐานสนับสนุนในแนวคิดนี้ เน้นหนักไปทางความการแก้ไขปัญหาระยะสั้นที่เป็นเรื่องรีบด่วน คือ การหารายได้เพื่อใช้ในการเลือกตั้งและการบริหารงานของพรรค การหาฐานกำลังทางทหาร เพื่อป้องกันการล้มล้างรัฐธรรมนูญ รัฐสภา

ข. ฐานสนับสนุนในแนวราบ¹ ได้แก่ ความพยายามที่จะขยายขอบข่ายการดำเนินงานของพรรคไปจากประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นก้าวแรกของการขยายตัวไปสู่พรรคของมวลชน

ในโอกาสความพยายามดังกล่าวนี้ จึงถือว่าเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาพรรคการเมือง

พรรคโคขยายสาขาออกไปอย่างรวดเร็ว ภายในเวลาเพียง 3 เดือน หลังการเลือกตั้ง เมื่อเดือนเมษายน 2518 พรรคโคจัดตั้งสาขาขึ้นถึง 66 แห่ง และกำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการ 22 แห่ง²

การขยายสาขาพรรคนี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางการเมือง คือเมื่อพรรคจะสามารถจัดการกับความขัดแย้งภายในพรรคได้ก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2519 ได้มีผลทำให้การพัฒนาของพรรคต้องซบถึงลงไป จากการล้มล้างเลขาธิการ พรรคประชาธิปไตย ได้มีข้อคิดเห็นว่า การขยายพรรคอย่างรวดเร็ว อาจมีผลทำให้คณะทหารคัดค้านใจดำเนินการรัฐประหารเร็วขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก³

1. พรรคกำลังได้รับความนิยมสนับสนุนอย่างมากในต่างจังหวัด โดยเฉพาะจากนักธุรกิจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะพื้นฐานอำนาจทางการเมืองที่มีประชาชนสนับสนุนอยู่ในระยะยาว

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 184

² ยังจัดตั้งไม่เรียบร้อย แต่เกิดการรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 ขึ้นก่อน, อาจใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 185.

2. ในปีงบประมาณ 2520 ซึ่งจะจัดทำเสร็จในเดือนตุลาคม 2519 พรรคประชาธิปไตยจะได้นำไปเปรียบเทียบในการหาความสนับสนุนและเสียงจากประชาชนในชนบท เพราะพรรคจะกำหนดงบประมาณตามนโยบายของพรรคได้ และจะมีงบประมาณถึง 1,200 ล้านบาท เพื่อใช้ในการพัฒนาชนบท

3. พรรคประชาธิปไตยจะไปควบคุมตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และจะสามารถอาศัยตำแหน่งนี้โยกย้ายสับเปลี่ยนนายทหารที่คุมกำลัง เพื่อสกัดกั้นนายทหารที่สนับสนุนพรรคการเมืองอื่น ๆ ออกไป

เมื่อเป็นเช่นนี้ฐานะของพรรคประชาธิปไตยจะเข้มแข็งยิ่งขึ้น ถ้าไม่มีการรัฐประหาร (การปฏิรูป) ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ตามบันทึกของนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ระบุว่า บุคคลชั้นนำของพรรคชาติไทยมีส่วนร่วมอยู่ด้วยในการสร้างสถานการณ์ ความขัดแย้งระหว่าง นายสมัคร สุนทรเวช นายสมบุญ ศิริธร กับพรรค และมีแนวโน้มที่จะสร้างสถานการณ์ด้านอื่น ๆ เพื่อลบล้างรัฐบาลที่พรรคประชาธิปไตยเป็นผู้นำอยู่¹

สรุป

การศึกษาการขยายสาขาพรรคของพรรคประชาธิปไตย ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาของพรรคประชาธิปไตย มีพลังผลักดันทั้งจากความต้องการในการขยายขอบข่ายการดำเนินงานของพรรคและจากความขัดแย้งภายในพรรค พลังขับเคลื่อน 2 ลักษณะนี้ ยากที่จะแยกกันใด อย่างไรก็ตามที่อาจกล่าวได้ว่า ในระยะแรกนั้นความขัดแย้งระหว่างผู้นำของพรรค เพื่อเร่งสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของเลขาธิการพรรค อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาการขยายสาขาพรรคได้มีผลทำให้ขอบข่ายการดำเนินงานของพรรคกว้างขวางขึ้น ฐานสนับสนุนจากประชาชนในภูมิภาคขยายตัวมากขึ้น²

¹ จดหมายถึงเพื่อนอกคึก ส.ส. และสมาชิกพรรคประชาธิปไตย จากวัดพระหมโลก กิ่งอำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2520 (โรเนียว) : อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร, หน้า 185.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 188-189 และหาอ่านเพิ่มเติมได้ในหน้า 185-191.

ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช โศสรูปไว้อย่างน่าฟังว่า โดยสรุปแล้ว การพัฒนา
 องค์การของพรรคการเมืองในรูปของการขยายสาขาพรรค อาจเป็นของทีในแง่ของ
 ทฤษฎีการพัฒนาทางการเมือง และในสภาพการเมืองไทยแล้ว การพัฒนาองค์กรโดยวิธี
 การนี้กระทำไต่อย่างลำบากมาก เพราะนอกจากจะต้องไขว่คว้าทั้งทางค่านิยม
 บุคคลากร และความชำนาญในการจัดการแล้ว สาขาพรรคยังทำลายระบบลูกพี่ลูกน้อง
 (patron-client) และระบบหัวกะแ่นอีกด้วย จึงยอมจะใคร่รับอุปสรรคหลายด้าน
 นอกจากนี้การขยายสาขาพรรคเป็นงานที่จะต้องทำในระยะยาว แต่ความไม่ต่อเนื่องของ
 ระบอบการปกครองแบบรัฐสภา ทำให้การปฏิบัติงานของพรรคการเมืองขาดตอน การจัด
 ทั้งและการดำเนินงานของสาขาพรรคก็ย่อมจะถูกกระทบกระเทือนไปด้วย ในกรณีที่พรรค
 การเมืองจะต้องแข่งขันกับระบบราชการด้วยนั้น ในแง่นี้ จึงกล่าวได้ว่าวิธีการของพรรค
 กิจสังคม (โครงการต้นเงินไปสู่นโยบาย) นั้น เป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลมากในสภาพการเมือง
 เศรษฐกิจ และสังคมไทย การระดมความสนับสนุนจากประชาชนในระยะสั้นอย่างรวดเร็ว
 มีความจำเป็นต่อความอยู่รอดของพรรคการเมืองไทย และจะต้องกระทำด้วยนโยบายที่
 ประชาชนเห็นผลจริง ๆ และนโยบายนั้นจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการขยายตัวต่อไปของ
 พรรคการเมือง เมื่อมีนโยบายนำที่ประชาชนสนับสนุนแล้ว การขยายสาขาพรรคในลักษณะ
 ที่พรรคประชาธิปไตยพยายามจึงจะเป็นขั้นต่อไปของการพัฒนาองค์กรพรรค ¹

เราจะเห็นได้ว่า การที่พรรคประชาธิปไตยเปิดสาขาพรรคขึ้นมาอย่างมากมาย
 นั้น เพื่อ

1. เป็นการขยายตัวของพรรคเพื่อหาฐานมวลชนสนับสนุน

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร,
 หน้า 188 - 189. และหาอ่านเพิ่มเติมได้ในหน้า 185 - 191.

2. เนื่องจากความขัดแย้งและการแข่งขันกันภายในพรรค เพื่อช่วงชิงการเป็นผู้นำของกรรมการพรรคส่วนกลาง² ซึ่งเป็นการใช้วิธีการต่อสู้ทางการเมือง โดยอาศัยความชำนาญทางการเมืองภายในกรอบของการเมืองในระบบพรรค ยิ่งกว่าการใช้วิธีการนอกกติกาอย่างอื่น ๆ¹

ซึ่งผลกระทบต่อพรรคประชาธิปไตยในการเปิดสาขาพรรคขึ้นอย่างมากมานั้น อาจจะทำให้เกิดผลในแง่ผลดีหรือผลเสียต่อความมั่นคงของพรรคนั้นค่อนข้างมากทีเดียว ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า แนวโน้มของการเปิดสาขามากเช่นนี้ ในแง่หนึ่งจะส่งผลดีต่อพรรค เป็นการพาไปสู่พรรคมวลชน มีประชาชนเป็นพื้นฐาน (grass-root) ทำให้พรรคประชาธิปไตยสามารถยืนหยัดอยู่ต่อไปได้ แต่ในอีกแง่หนึ่งอาจเป็นผลเสียต่อการบริหารงานภายในพรรค ซึ่งถ้าผู้นำพรรคคนใดอาศัยเสียงจากสาขาพรรคอันมีอยู่มากมายนั้น มาสนับสนุนตน หรือพรรคพวกของตน ก็จะทำให้การบริหารงานภายในพรรคเป็นของบุคคลเพียงกลุ่มเดียวที่มีอำนาจ และกีดกันบุคคลที่มีชีพักพองของตนออกไป ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลที่ถูกกีดกันหมดกำลังใจ และลาออกจากพรรคได้ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ก็จะส่งผลให้พรรคอ่อนแอต่อไปในอนาคตได้ เนื่องจากการบริหารงานภายในพรรคถูกรองรับโดยกลุ่มบุคคล เมื่อพรรคเกิดการแตกแยกกันเช่นนี้ ประชาชนก็จะเสื่อมความนิยมลง ฐานประชาชนของพรรคก็จะไม่เข้มแข็ง เมื่อพรรคแตกแยกอ่อนแอ และขาดการสนับสนุนจากประชาชนเช่นนี้ โอกาสที่พรรคจะยืนหยัดอยู่ได้นานก็ยิ่งลดน้อยลง

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 173.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.